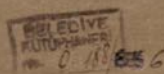


ÜLKÜ

HALKEVLERİ DERGİSİ



İÇİNDEKİLER

| | | |
|--|---|----|
| Ulkular Ayı Ağustos | Ferid Celâl Güven | 1 |
| Türk Tarihinin Önemi | | 5 |
| Türk Tarihi Araştırma Kurumunun Programı | | 8 |
| Tarih Belgeleri Nasıl Değerlendirilmelidir | Ankara Halkevi Müzesi ve Sergi Kolu | 13 |
| Devrim Müessesinde Halkevlerinin Ödevi | Münir Hayri | 18 |
| Haymana ve Çevresi | Avni Candar | 25 |
| Köyculüğüümüz | Selhattin Kandemir | 32 |
| Almanya'da Yeni Köy Öğretmeni | M. A. Akademir | 37 |
| 1936 Olimpiyatları | Nizamettin Kirşan | 46 |
| Beden Eğitimi | Zehra Cemal | 52 |
| Yemen Türküleri | Ferid Celâl Güven | 55 |
| Yalnızlık (Hikâye) | Hafet Tok | 60 |
| 30 Ağustos | Münir Mübeyyef Bekman | 64 |
| Anadoluda Kumuklar Tarihi | Enver Behnan Şapolyo | 66 |
| Halk Eğitim Yolu - Kukla Tiyatrosu | Münir Hayri | 70 |
| Namık İsmail'i Kaybettik | | 73 |
| Ayın Politikası | K. Ünal | 74 |
| Şeker | Behcet Günay | 79 |

ÜLKÜ'YE YAZANLARDAN RİCA

ÜLKÜ'ye şimdiye kadar yazmakta olan ve şimdiden sonra yazmak isteyen arkadaşlardan ÜLKÜ yazılarını öz Türkçe yazmalarını rica eder. Öz Türkçe ile yazı yazarken en önemli noktalar şunlardır. 1 — Yazıyı Osmanlıca yazıp Türkçeye çevirmemek, doğrudan doğruya öz Türkçe düşünmeğe ve öz Türkçe yazmağa çalışmak; 2 — Öz Türkçede Osmanlıcaya has uzun ve girift sentakstî cümleler yapmamak, yapısı açık bir sağlamlık ve sadelikte kısa cümleler kullanmak; 3 — Bir cümlemin içinde birden artık alışılmamış, kendi "iştikak,, ve "tedai,, sinin yardımıyla anlaşılacak yeni kelime kullanmamaya çalışmak; 4 — Fikrin açıklığını bozacak "edebiyat hünerleri,, nden kaçınmak ve bunun yerine ses, yapı, ahenk ve anlam ve güzelliğinde "hüner,, göstermeğe özenmek.

"ÜLKÜ" nün sayısalatı inkılâplarımızı yaymaya yarriyacak veya yayma yolları üzerine düşündürecek bütün yazılara açıktır. "ÜLKÜ"ye yazı yazanlara para verilmez.

Neşrolanmayan yazılar geri yolalanmaz.

"ÜLKÜ"ye paralı ilân konmaz. Yalnız memleketinde inkılâb ve kültür sahasında hizmet eden esay ve işlerin ilânları parasız neşrolunur.

"ÜLKÜ" nün bir sayısının fiyatı — ilâveli veya ilâvesiz — yirmibeş kuruştur.

"ÜLKÜ" nün yıllık abone fiyatı 250 kuruştur. Yalnız ilk mekteb muallimleriyle Üniversite ve her derecedeki mektebler talebesi için abone fiyatı 175 kuruştur.

"ÜLKÜ" nün altı sayısı bir cilt, iki cildli bir yıllıktır. Mecmuaya ancak yıllık abone yazılır ve her aboneye yıl başından mecmua gönderilir. Yalnız hesapları mali yıla bağıtlı resmî daireler bu kayıttan müstesnadır.

İmtiyaz sahibi: Nusret Köymen; Umum neşriyatı idare eden Necibali Kışık. Ankara'da Ulus Daam Evin'de basılmıştır.

ÜLKÜ

HALKEVLERİ DERGİSİ

UTKULAR AYI AĞUSTOS.....

GENEL harbde, Çanakkaleyi düşmanların yüzüne kapamıştık.. Daracık bir yerde bir milyondan artık düşmanı karşımızda sıkı sıkıya tutuyorduk. Düşman inad ediyor, biz onun bu inadına kaya gibi dayanıyorduk, onlar bu kapının tokmağına asıldıkça elleri kopuyordu.. Geri dönen dalgalar arkadan gelen dalgalara karışıp bu kıyılarda eriyordu.

En son, düşman bütün gücünü, kuvvetini topladı. Kırk sekiz saatlik bir iş sandıkları, bu davanın ne kadar çetin olduğunu, kolayca geçebileceklerini herkese yaydıkları bu yerin, ne geçilmez, sarp bir geçit olduğunu öğrenmişlerdi.

Seksen bin kişilik yeni, ateşe girmemiş, taze bir kuvveti getirip Anafartalara yığmışlardı. Bu defa onlarca iş bitmişti. Hesablarında gene aldandılar.. Bir gece genç bir kumandan bu yeni kuvvetlere karşı koymak için Anafartalara doğru yola çıktı. Sıkı, sürekli bir yürüyüşle

yerini tuttu.. Bu genç kumandan otuz beş yaşlarında dehası, iradesiyle eşsiz bir kumandandı. Yapacağını kim seye söylemedi. Üzerine aldığı bu çetin yumuşun önemini iyiden sezmiş, bütün kumanda bağlarını etrafından kopararak tek başına, kendi iradesi, kendi bilgisi, kendi cesurluğu ile yalnız kalmıştı.

Türk ordusunu şimdiye kadar en iyi kullanmasını, onun yiğitlik, onun kumandanlarına karşı olan inan sevgisinden yurd için, savaşı için; onun kanını, canını kıskanarak en çok randıman almasını bilen bu genç kumandan işte "Atatürk,, tü.

Birkaç gün içinde Anafartalardaki büyük düşman ordusu suya döküldü. Düşmanın umudu bu defa kökünden yıkıldı. Bugünden sonra başlarını siperlerine çekip talilerini bekletiler... Atatürk Çanakkale harbinin üzerine Anafartalarda çapraz bir "Bitmiştir, çizgisi çekip harbin bu

sayfalarını kapadı üzerine Türkün şeref taşını dikti...

Eğer bu büyük ve genç kumandanın savaştaki seziş ve yüksek vasıflarını o zamanın adamları daha önce sezebilmiş olup da işi onun eline bıraksalardı ne Çanakkalede Türk askeri o derece harcanmış, ve ne de düşman ordusu o günün kumandanlarını rahatsız etmeden çekilip gidebilirlerdi.

Çanakkale dünyanın, büyük savaşın yüzünü değiştirdi, Çanakkale savaşının yüzünü, gittiği yolu değiştirense "Atatürk,, tü .

Hemen bundan yirmi yıl önce Ağustosta kazanılan bu büyük harb Atatürk'ün Ağustos aylarında kazandığı büyük harblerin, birincisidir. O günden bugüne kadar yüzlerce kitab çıktı hepsi bu harbin büyük şerefini Atatürk'e vermektedirler...

İkinci utku: Sakarya..... 23 Ağustosta başladı 11 Eylülde bitti.

Büyük harbden yenilmiş olarak çıkan Osmanlı imparatorluğu çözülmüş, yurdun "bizimdir,, diyeceğimiz bir bucağı kalmamıştı. Fakat Atatürk milletin içindeki cevheri biliyordu. Onun kurtarıcı varlığını eline almış bayrağını açmıştı.. Ana yurdun içinde birçok harbler olmuştu. Top sesleri Ankaradan iyiden işitiliyordu, dünyanın gözü üzerimize dikilmiş tarihi sonuna ermiş sandıkları bir milletin bundan sonra ne yapabileceğini seyre dalmışlardı.

Sakarya 22 gün, 22 gece sürdü, Genç Şef kırılan kaburga kemiklerinin üzerine yatarak onun acılarını

içine bastırıp düşman ordularını yüzgeri çevirdi. Tehlikelerin bile üstünde tutulan böyle bir döğüşten kılıcını şerefle çıkardı.. O zamanın yoksul, çaresiz maddiğ hallerini içimizde bilimyen yok gibidir. Türk askeri iki kuvvete dayanıyordu, biri; içinde ötedenberi yaşayan ulusal inan ve yiğitlik, ikincisi de kendisine kumanda eden büyük adamın irade ve yüksek çevirgenliği idi .

Sakarya utkusu kötü araçlarla harb eden bir ordunun eşi bulunmaz bir utkusudur.

Düşmanlar bu defa her şeyi hesaba katmışlar, fakat bir şeyi hesaba katamamışlardı. O da: Genç, Büyük Önderin içlerimizde yaktığı erginlik ateşinin kuvveti.

Atatürk Anafartalardan beş yıl sonra idi ki Sakaryada da milletin talini kurtarmış, tehlikenin üzerine kılıcının ucu ile ikinci bir çapraz "Bu da bitmiştir,, çizgisini çekmişti.

Fakat bu defa utkuyuyı kazanan, işi milletin dileğine göre bitiren, işi sona erdirmek için bütün bağları elinde tutuyordu. Davanın içinde başkalarının eli ve gözü yoktu..

26 Ağustos 922: Büyük utku. Genç önder bir gece nereye gideceğini kimseye bildirmede. Afyon harb alanına doğru sessizce indi.. O günlerde herkes Çankayada bir çay şöleni bekliyorlardı. Halbuki Şef nerede ise yeni bir devrin kapılarını dünyanın gözüne açacak olan büyük harbe başlıyordu.

26 Ağustos sabahı güneş daha

doğmamıştı, Türk bataryaları bir ağzıdan düşman siperlerine sayısız, gülleler yağdırıyorlardı, tarihte pek az anılan bir önem ve gizlilikle diğer yönlerden askerler çekilmiş Afyonkarahisarına yerleştirilmişti. Düşman bunu anıyamamıştı. Onlar bir gönül ferahlığı içinde idiler. Çünkü bu saldırmadan dört hafta önce İngiliz erkânı harbiyesine bağlı bir heyet düşman siperlerini gezmişler, verdikleri raporlarında "Buraların Türkler tarafından elde edilmesine imkân yoktur,, demişlerdi. Hatta ordunun kumandanı olan general bile İzmirde kaygusuzluk içinde gün geçiriyordu. İngiliz kabinesinin başkanı Loit Corç, bir söylevinde "Türkler kendilerini bir Verdun karşısında bulacaklar, bu siperlere çarpıp dağılacaklar ve asla buralarını ellerine geçiremeyecekler,,, diyordu. Kan dökmemek için birçok sıyasal girişimlerde bulunmuştuk. Fakat üzerinden geçemeyeğimize inandıkları siperler, mağlûp olacaklarına bir türlü inanamadıkları ordu yerinde dururken Türklere nasıl olur da ayak bastıkları yerleri geri verirlerdi...

İşte mucize: Anafartalarda, Sakaryada inanmak istemediklerine, bir de Afyon, Dumlupınarda inandırmak gerekti..

Sekiz, on saatlik bir harbden sonra düşman siperleri buz gibi çözüldü.. Atatürk'ün dediği gibi;Türk askerleri tel örgülerin üzerine basa, basa öte tarafa geçtiler...

Üzerine yangın isleri sinmiş yz-

kık bir köy evinin duvarı dibinde, tekerlekleri kısılmış bir kağnının üzerinde hazırlanan büyük plân, çok geçmeden yerine getirilmişti. Dumlupınar harbinin en muhteşem sınavını, bu harbi çeviren Başkumandanın ağzından dinlemiştik. O, bu kavga yerlerini yüksek bir dağ tepesinden geniş, sonsuz ovaları seyreden şahin gözü ile görüyor, yıkılan bir devrin üzerine doğan yeni güneş; onun derin, her şeye kolaylıkla sokulan gözlerinin ışıklarını içine çekip tekrar etrafına saçıyordu.

Düşman orduları artık yoktu. Atatürk kendini beğenmiş olanları bir daha yenmiş, onları umud ve sözlerinde bir daha şaşdırtmıştı..

Genç Şef Dumlupınardan şöyle seslendi:

— Ordular hedefiniz Akdeniz!...

Yelceleri ürpermiş, parlıyan nallarile şahlanmış, atların sırtındaki Türk süvarileri dal kılıç Akdenize doğru akıyorlardı. Türk piyadeleri bu şahlanmış atlardan geri kalmıyorlardı. Ordu; en son erinden, en ön erine kadar, birbiri içine girmişti. Başkumandan ileri karakollarda geçeliyordu...

Ordu Akdenize gününde indi. Utku da bitti.

Atatürk kılıcının ucu ile bu çok korkunç, kara günlerin üzerine de bir üçüncü çapraz çekti.. Kara bir tarih kapandı. Yeni şerefli bir tarih başladı...

30 Ağustos utkusu Türkün yeni baht kapısını açtı, dün nasıl Türk süvarileri şahlanmış olduğu halde Akdenize bir göz kırpması içinde in-

dilerse, yeni Türk nesli de yeni devrin hedefine öyle bir çabuklukla gidiyor. Mazi geride, karanlık canından ayrılmış, göğdesi görünmüyor, kokusu artık duyulmuyor. Her gün yeni bir ufukla kucaklaşıyoruz. Her gün yeni bir devrimin baharına eriyoruz. Şahlanmış isteklerimiz devirden devire bir yıldırım gibi geçiyor.

Dün olduğu gibi bugün de Atatürk önde o hangi hedefi gösterirse Türk milleti oraya doğru bir alet gibi, bir fişek gibi varıyor.

Ağustos; bir tek utkunun bayramı değildir. Ağustos; Atatürk'ün büyük zaferlerini bir araya sıralayan bir aydır. Onun için Ağustosa utkular ayı demeliyiz.

FERİT C. GÜVEN

TÜRK TARİHİNE ÖNEM

27AGUSTOS'da İstanbul'da Florya-da deniz köşkünde, çok önemli bir toplantı olmuştur. Bu toplantı Türk Tarihini doğru olarak halka öğretmek yolları üzerinde konuşulmuştur. Toplantıyı İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya açmış sonradan Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin ikinci başkanı Bayan Afet çok önemli bir söyleyle bu toplantının değerini anlatmıştır. Bu toplantıda Kültür Bakanımız Saffet Arıkkın, İstanbul gazetecileri, Türk Dili Tetkik Cemiyetinin üyeleri, bazı saygılar da bulunmuştur.

Bayan Afet'in bu çok güzel ve değerli olan nutkunu aynen koyuyoruz:

"— İstanbul basın müessesilerini bir araya toplıyarak bana görüşmek ve konuşmak fırsatını verdiklerinden dolayı İçişleri Bakanına teşekkür ederim.

Kültür Bakanlığı bize çok geniş ve üzerinde çok çalışmak lazım gelen bir program verdi. Bu programı başarmak için kurumumuz üyeleri şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da büyük gayretlerle çalışacaklardır. Fakat bu büyük eseri meydana çıkarmak için yalnız bizim gayretimiz کافی değildir. Kültür işleriyle ilgili olan kurumların da yardımları lazımdır.

Hükümet bize istediğimiz yardımı esirgememiştir; fakat bizim burada sizlerden de rica edeceğimiz bir yardım vardır ki, şu esaslara istinad edebilir:

Programımızın bu mevzu hakkında ameli bir mahiyet taşıyan dördüncü maddesini okuyalım:

Hükümet otoritelerinin ve urayaların ilgisi, kovalaması ve soravı, Cumhuriyet Halk Partisinin Halkevleri - ne ve parti kurumlarına açtıracakı sürekli, usanmaz bir propaganda kınavı ile ve Basın Genel Direktörlüğünün gözeti ve kovalaması altında günlük gazete ve dergilerde yaptırılacak sürekli, dokunaklı, halka özgü, yayımları ile bu ulusal tarih mallarını asil iyeyi olan Türk halkına korutmak.

Mesele asıl bunun etrafında toplanıyor. Dört, beş senedir Tarih Cemiyetimiz kendi tezini ortaya atmıştır. Ve bu tez İç Bakanının söylediği gibi Avrupa âlimlerinin, çokları tarafından da kabul edilmiş görünüyor.

İncelemeler ilerledikçe bulunan ilmiğ esasların daha ziyade genişliyeceklerine şüphe yoktur.

Esas şudur: Türk milletinin tarihi şimdiye kadar tanıtılmak istenildiği gibi Osmanlı tarihinden ibaret değildir.

Türkün tarihi daha çok eskidir. Ve bütün milletlere kültür ışığını saçmış olan ulus Türk ulusudur.

Ortaasya, Milâttan on, on beş bin yıl evvel - jeolojinin ve arkeolojinin de bize verdiği kanaatlere göre - kültür kaynağı orasıdır. Bununla beraber şu noktaya da dikkat etmek lazım gelir ki, biz beşerin oradan türemiş

olması iddiasında değiliz. Yani Monojenisme taraftarı bulunmuyoruz. Oradan yalnız Brakisefal kafalı insanlar çıkmışlardır. Bunlar büyük medeniyet sahibi olmuşlar, demir devrini açmışlar, sonra coğrafiğ sebeblerle buldukları yerden çıkıp dağılmışlar, yayılmışlardır. Çine, Hindistana, Karadenizin şimaline, İskityaya, Mezopotamya, Anadoluya, Mısır ve Egeye gitmişlerdir.

Avrupaya yayılan İtalyadaki Etrüsk kültürü de bunun bir devamıdır. Avrupaya Ortaasyadan kalkıp şimal yolu ile gidenler malûmdur. Ben bunlardan yalnız Milâttan bin yıl önce gidenleri işaretle iktifa edeceğim. Bütün bu kültürlerin ihyasına teşebbüsle başlar.

Bundan sonraki tarih devirleri malûmdur. Türkler muhacirlikten kendilerini alamamışlardır. Üstüste medeniyetler büyük imparatorluklar, devletler kurmuşlardır .

Bu esası biz şimdilik mekteplerin tarih kitaplarında çocukların ve gençlerin kavrayabilecekleri derecede yazmış bulunuyoruz. Fakat Türklerin medeniyetlere olan hizmetlerini tebarüz ettirmek için daha teferrüatlı bir eser vücade getirmek te lâzımdır ki, buna da çalışıyoruz.

Bu eser için toplanan müsveddeler yarayı geçmiştir. Bunların üzerinde müzakereler ve münakaşalar yapıyoruz. Binaenaleyh bunu cihana ilmiğ bir eser olarak ancak çalışmalarımız bitince, belki birkaç yıl sonra verebileceğiz. Şimdi istediğimiz şey halka şu esaslı fikirleri mümkün olduğu kadar yaymaktır. Bunun için, yani hal-

ka kendi tarihini en doğru şekilde tanıtmak için yapılması elzem olan hareket nedir.

Bunu da biz şu suretle tesbit edebiliyoruz:

Memleketimizde Osmanlı ve Selçuk devrinden kalma birçok eserler vardır. Bunların ömürleri küçük himmetlerle uzar. Daha birçok eserler vardır ki, halk tarafından dağıtılmış ve değerleri bilinmemiştir. Bilhassa Osmanlı devrinin son yıllarındaki tarih bigâneliği yalnız küçük eserleri değil, birçok büyük eserleri bile yabancı illere taşıtmıştır.

Nasıl ki, bugün koskoca Bergama müzesi ve birçok İslâmiğ eserleri Alman müzelerine taşınmış bulunuyorlar. Bay Halil'in ağabeyisi Hamdi beyin kurması ve bizzat bay Halilin büyük çalışma ve işlemlerle İstanbul bugün büyük bir müzeye, büyük ve göğsünü kabartacak bir müzeye sahptir.

Bu iş, ancak bu işleri bilen adamların himmeti ile başarılabilir. Fikir sahipleri alâkadar olurlarsa birçok eserleri tanıtmakla beraber daha birçoklarını da bulup kurtarmak için teşebbüslere girişebiliriz.

Memlekete, tarih ve arkeoloji zevki vermek yoluna girmeliyiz. Tarihe sevgi uyandırmak lâzımdır. Türk milletinin kültür zenginliğini ve ulusal büyüklüğünü gözönünde bulundurmamak hedefimiz olacaktır .

Halka Türkiye'deki tarih eserlerinin korunmasını bir millet vazifesi olarak telkin etmeliyiz.

Hükümetin korumak için yaptığı teşebbüste halkın yardımı çok büyük

bir kıymeti haizdir. Tarih eserlerini halkın tahrip etmemesi ve koruması lâzımdır.

Bir de şu esas gözönünde bulundurmak icap eder:

Meselâ... Her yerde eski vazolar gibi taşınabilecek eşya vardır. Bir takım küp parçaları ve define arayanların ellerine geçen bazı tarihsel kıymetleri vardır ki, halk bunları bulunca müzelere veya buldukları yerlerin en yüksek memurlarına göstermeği bir memleket ödevi bilmelidir. Çünkü bunlar tarihsel belgelerdir.

Şüphesiz bu iş ilk plânda bir hükümet işi olarak kendini gösterir. Halkı bu hedefe teşvik için ikramiyeler ve daha bazı menfaatler temin edilebilir. Size küçük bir hatıra söyleyeyim:

Adanada bir kasap Roma devrine aid bir vazo parçası buldu ve doğru Atatürk'e gönderdi. Sonra benim Ankara'da tarih dersi verdiğim talebeler ne bulurlarsa mektebe getiriyorlar. Bu alâkanın onların kanalından ailelerine ve tanıdıklarına da aşılan dığını gördüm.

Demek ki, bu koruma zevki verilirse birçok eserleri elde etmek ve yanyana getirmek mümkün olabilecektir.

Geçenlerde İznığe gittiğim zaman orada iki yıldanberj mevcut bir eski eserler deposu gösterdiler. Bir muallimin bunu kendi inisiyatifile kurduğunu, kendisinin ve talebesinin buldukları küçük büyük bir takım eserleri orada topladığını öğçendim.

Binaenaleyh halka ahlâkiğ bir belge olarak şunu aşlamalıdır: Eulunan herhangi bir eser otoritelere gösterilmeden yabancılara satılmaz.

Zira bunları göstermeden yabancıya satmak kendi tarihini, kendi benliğini yabancıya satmak demek olur. Bu Türk milletine ve Türk kültürüne karşı affolunmaz bir cinayettir.

Böyle çalışarak elde edilecek eserleri her şehir bir arada toplamakla bu ideale doğru olan yürüyüşte kendi ödevini yerine getirmiş sayılacaktır.

Bulunan veya bulunacak olan her anıt bu memleketin, bu ulusun müşterek malıdır.

Tarih eserlerini korumayı herkes ulusal bir borç tanımalıdır.

TÜRK TARİHİ ARAŞTIRMA KURUMUNUN PROGRAMI

ATATÜRK'ün yarattığı Türk devrim müesseseleri arasında, Türk Tarihi Araştırma Kurumu bambaşka bir özelliكتedir. Bu kurumun yalnız ulusumuzla değil, hemen bütün acunla ilgisi vardır.

Atatürk her şeyden önce eski tarih mefhumunu kökünden kazınmış, onun yerine yepyeni bir tarih mefhumu yaratmıştır. Bu mefhum, yalnız türk ırkına mensub kavimlerin geçmiş zamanlardaki soysal ve kültürel varlıklarının kökünü tanıtmak için yapılan nisbeten basit bir araştırmalıktan doğmamıştır. Beşer yaşayışının kültür halindeki tezahürleri arasında türk kültürüne verilmesi lâzımgelen mana ve vasfın şimdiye kadar çok yanlış tefsir edildiğini gören eşsiz dehanın realitelerden kuvvet alan akıl ermez hads kudreti yeni telakkinin anası olmuş ve bütün acun bilginleri tez halinde ortaya sürülen bu yeni telakkinin cazibesine ister istemez kapılmışlardır.

Tarih yalnız geçmişimizin hikâyesi değildir, geçmişte büyük işler görmüş olan ulusumuzun sadece bir mirası da değildir: Diliyle, kültürüyle, sıyasal ve sosyal kurumlarıyla, insanlığa bıraktığı maddîğ maneviğ hazineleriyle başlıbaşına bir "beşeriğ kıymet., teşkil eden türk ruhunun oluşunu gösteren bir aynadır.

Bu ruh, uzviğ tekâmülün uzun asırlar süren her merhalesinden yaratıcı hamlelerle geçtikten sonra küçük

bir duraklama yapmış ve "Atatürk., le yeniden hamlelerine başlamıştır.

İşte Türk Tarihi Araştırma Kurumunun "Türk Tarihinin Ana Hatları., adıyla hazırlamakta olduğu eser, Türk ulusunun bu yaratıcı kudretinin dünkü tezahürlerini modern ilmin usulleriyle araştırmaya çalışırken herkese şu hakiktaî öğretiyor:

Türk ulusu beşerî medeniyete ana olan topraklarda doğmuş, o medeniyete babalık etmiştir. Bu ödevi yarın ve her zaman devam ettirmek için her Türkün omuzuna düşen ulusal ödevler vardır:

Devrim içinde ve devrim için yaşıyan her Türk, bütün ulusu yeni bir soysallığa götüreceğ yolda çalışırken ruhunu ve yurdunu yoklayacak, geçmişteki maddiğ maneviğ medeniyet belgelerini arayıp bulacak, acuna ne vermiş olduğunu göreceğ ve şimdiden sonra da neler vermesi lâzımgeldiğini kuvvetle ve salâhiyetle duyacak ve düşünecektir.

Türk Tarihi Araştırma Kurumunun yeni programı bize yukarıki düşünceleri ilham etti. Şimdi okuyacağınız bu yeni direktif şimdiden sonraki kültür çalışmalarımızı ne yolda başaraçığımızı açıkça göstermektedir. Dil, Tarih ve Kültür işlerinde çalışanların bu direktifi büyük bir dikkatle okumaları lâzımdır:

1 — KAMÂL Atatürk kültür tarihimizin seyrini gerçek temeline bağli-

arak, en doğru (ulusal - insani) ide ale yönetti. Türk Tarihi Araştırma Kurumu bu idealdeki acunsal ilmiğ devrime bütün şuurile inanır.

Kurumun hazırlamakta olduğu "Türk Tarihinin Ana Hatları,, eseri, tarihte devrimin ilk belgeleridir. Kurum bu eseri modern ilimlerin ve modern ilim usullerinin gereklerine tam uygun olarak yazacak ve şimdiye kadar toplanan deneçleri ve müsbet belgeleri de göz önünde tutarak bir an önce bitirecektir.

2 — Türk tarihi araştırma kuru - munun ilmiğ çalışmalarını ulusal bir iş ve uzug bölümü içinde daha çok, derinleştirip genişletmek ve bunu birlik ve uyum ile sağlayan geniş bir kurum plânı yapmak için Atatürk'ten yeni direktifler almıştır .

3 — Bu plâna göre, bütün Devlet ve ulus kurumları, fakülteler, bütün okullar, akademiler, müzeler, her türlü uzmanlar ve halk Türk Tarihi Araştırma Kurumuna filig, müsbet yar - dımda bulunacaklardır. Bu yardım ulusal ve kutsal bir ödev tanınacaktır.

Bu suretle Türk Tarihi Araştırma Kurumu bir taraftan bütün yurd ve ulustan yardım görerek, "Türk tari - hinin ana hatları,, eserini Türk geni - sinin ve kültür enerjisinin kamusal binası olarak kurarken ,bir taraftan da, vatan topraklarındaki ulusal tarih mallarının korunmasına, tarihiğ bel - gelerin toplanmasına, ulusal tarihe ilgili bütün işlerin ve girişitlerin yapılmasına, bu suretle şuurlu, canlı, sürekli bir tarih kurma devrinin açıl - masına çalışacaktır.

4 — Her tarih çalışmaları başlıca iki esasta toplanır:

A) Her türlü tarihsel belgeleri, gereçleri, anıtları bulmak, toplamak, korumak ve onarmak (rastaurer):

B) Bunların tenkidiiğ ve özel (tahliliğ) usullerle incelenmesinden, kıyaslanmasından ve izahından çıkan ilmiğ esaslara dayanarak, "Türk tari - hinin ana hatları,, eserini somtözle - mek (terkip) ve kurmak.

5 — A kısmında başlıca şu işler başarılacaktır:

1 — Ulusal tarih tezimizin il - miğ utkusunu elde etmeğe yarıyacak tarihsel kanıtları kapsıyan, şurada, burada, ve "hazinei evrak,, denilen tehlikeli, nemli yerlerde dağınık ve yıgın halinde duran bütün belgeleri, el yazmalarını, yazıdları (kitabeleri) vakfiyeleri, hakyerleri kütükleri - ni, Devlet merkezinde kurulacak modern, geniş bir binada toplamak, ve en yeni teknik usullerle sınırlayarak ve düzenliyerek tarih yazanların bu bel - gelerden her vakit ve kolayca fayda - lanmalarını ve ilmiğ araştırmalarını her şeyden önce bu ulusal belgelere dayanmalarını imkânlaştırmak.

II — Böylece düzenlenecek ve sı - nıflanacak vesikalar uzmanlar tara - fından incelendikten sonra tarihiğ de ğer ve önemlerine göre, "Türk tarihi gereçleri yayımları,, şeklinde bastı - rılmak;

III — Yurd içinde dağınık bir hal - de açıkta duran tarihsel eserleri ha - rap edilmek ,çalışılmak, satılmak, kay - bolmak ve zamanla kendi kendine bo - zılmak tehlikelerinden korumak

için, hükümetçe bütün tedbirler alınmak;

IV — Hükümet otoritelerinin ve urayların "belediye" ilgisi, kovalaması ve soravı altında, Cumhuriyet Halk Partisinin Halkevlerine ve Parti kurumlarına açtıracağı sürekli, usanmaz bir propaganda kınavile, ve Basın Genel Direktörlüğünün gözeti ve kovalaması altında günlük gazete ve dergilerde yaptırılacak sürekli, dokunaklı, halka özgü yayınlarla bu ulusal, tarih mallarını, asıl iyisi olan Türk halkına korutmak;

V — Kudatkubilik, Babürname ve bu gibi Türk tarihine kaynak olacak eski eserleri ve eşleri az bulunan "metinleri,, (her dilde), türkçeye çevirmek;

VI — Gerek içerde ve gerek dışardaki müzelerde ve kitapsaraylarda bulunan eski eserlerin ve resimlerin örneklerinden dergiler yapmak;

VII — Türk ruhunu ve genişini gösteren ve anlatan ulusal mimariği ilimde canlandırmak, ve Türk nesillerine okullarda ve okullar dışında, güzel sanat sevgisini ve zevkini vermek için Türk mimariği anıtlarının ar-tistik fotografi ile örneklerini çıkarmak ve halka yaymak;

VIII — Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, Edirne, Kayseri, Sıvasta ve başka yerlerde belli devirlerin kültür eserlerini toplayarak, bu şar-ları büyük üslupta birer "eski eserler ve anıtlar müzesi,, haline koymak ayrıca Ankarada ve başka merkezlerde devrim müzeleri kurmak;

IX — Yurdumuzda çalışan yabancı bazı kurumların büyük kapitaller-

le başardıkları işleri ilerde finansal durumumuzun elverişli zamanında yapmak üzere, şimdilik küçük ölçüde kazılara başlıyarak, arkeolojik ve antropolojik açınlar "keşifler,, yapmak;

X — Yurd içindeki ve dışındaki önemli kazı ve açım yerlerine geziler hazırlayarak, tarihsel eserler ve anıtlar üzerinde ilmiğ araştırmalar yapmak.

6 — Türk tarihi araştırma kurumu dördüncü maddede söylenen ödevlerden hükümete düşen ve hükümet araçlarıyla başarılabilir olan girişimleri sonuçlamak için ilgili bakanlıklar ve Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğiyle değette buluncaktır.

7 — Türk Tarihi Araştırma Kurumunun doğrudan doğruya tarih yazma işini ilgilendiren ve dördüncü maddenin "B,, imli bölümünde söylenen esas ödevi şu suretle düzenlenecektir: Şimdiye kadar güdülen çalışma programı ve iş bölümü bundan böyle de gözetilecek, fakat yeni uzman kollarının ayrıca düzenlenip sap-tanacak programlar içindeki çalışma ve yardımlarıyla bitirilecektir.

8 — Bu yeni yardımcı kollarının başında ilmiğ yetke ve otoritesile Türk Dili Araştırma Kurumu gelir.

Linguistik ve filoloji ilimleri modern tarih yazma sanatının asliğ unsurlarındandır. Bu yardımcı ilimler alanında yapılacak araştırmalardan, çözelelerden, kıyaslamalardan çıkan sonuçları arkeoloji, antropoloji ve etnoloji gibi tarihin başka yardımcı ilimlerinin vereceği sonuçlarla kar-

şılaştırmak, ve bir birini yadsayan ve isbat eden tanıtılardan birer som-töz yapmak suretiledir ki prehistorik tarihin binasını doğrulukla kurmak mümkün olur.

Bunun için Türk Dili Araştırma Kurumu kendi içinden ayıracağı bir kuruma tarih bakımından dil araştırmaları yaptıracak ve "Türk tarihinin ana hatları,, eserinin dil kısmını som-töz halinde yazdıracaktır. Batı bilgin ve tarihçileri tarihsel evreni anlamakta ve anlatmakta, genel olarak endoöropen dil prensiplerini egemen kıldıkları için, ya yanlış hükümlere varmakta ve yahut çıkmaza düşmektedirler.. Kurduklarını sandıkları bina da tarihin doğru ve bayrı binası değildir .

Türk dili ile endoöropen diller arasında hımsımlık bulunduğunu batı lengüistikleri kabul ediyorlarsa da, şimdilik bunun daha ötesine geçemiyorlar. Buna karşı bizim araştırmalarımız aradaki ilginin yalnız bir hımsımlık olmadığını, bunun tam tersine olarak, Türk dilinin endoöropen dillere ve bütün dünya dillerine ana ve kaynak olduğunu isbat etmektedir. Bunun için tarihin anlanmasında ve anlatılmasında endoöropen dil prensiplerinin değil, bunun tam tersine olarak, Türk dilinin egemen kılınması gerektir; ve ancak bu yoldan gidilmek suretiyle tarihe bayrı bir bina kurulabilir. Batı bilginlerinin şimdiye kadar kullanmadıkları, ve Türk dilini bilmedikleri için de kullanmayacakları bu yeni usulün Türk bilginleri tarafından yetke ile kullanılması, ilmiğ araştırmayı bugüne kadar

hiç gidilmedik yeni bir yönete sokacak ve tarih ilminin utkusunu en sağlam bir yoldan hazırlıyacaktır.

Bu yeni yolda yürüyen Türk Tarihi Araştırma Kurumunun dil kolu "Türk tarihinin ana hatları,, eserinin dil kısmını yazarken, bu esas prensipi göz önünde tutacak, ve başlıca tarihiğ hakikatleri tanıtılı olarak bir somtöz halinde yazacaktır:

A) Eskiliğiyle, asıllığıyle, doğru ganlığıyle, ve sonsuz yaratma yeteneğiyle, Türk dilinin bütün dünya dilleri arasında tuttuğu özgünyeri;

B) Bu dilin başka uluslara nasıl ulusal dil olduğunu, yahut başka ulusların dillerine kendi kelime hazinesinden ve "Nahvından,, kök, kelime ve yapı vererek, hepsine genel bir ana kaynak hizmetini gördüğünü;

C) Türk dilinin bütün dünya dillerinin genişlemesinde ve evreninde en dokunaklı bir etke olduğunu;

D) Türk dilinin, Sumerlerin, Etilerin, ve başka eski Anadolu uluslarının, Mısırlıların, Yunan kültürünü doğuran Giritlilerin ve Egelilerin, ve Roma kültürünü doğuran Etrüsklerin ana dilleri olduğunu isbat ederek, bugünkü modern batı kültürüne ana kaynak olan bu en eski yüksek kültürlerin, Türk uluslarının uruksal genisinin ürünü olduğunu göstermek.

9 — "Türk tarihinin ana hatları,, eserinin kültür kısmındaki "Türklerin harp sanatına hizmetleri; bölümlünün ilmiğ bir kurula yazdırılması, bu ayıttan en ilmiğ yetke ve otoriteyi yüksek elinde tutan Genel Kurmaydan rica edilecektir. Türk Tarihi Araştırma Kurumu ile Genel Kurmay

arasında bir bağlanım kurmay subayının (irtibat erkânıharf zabiti) bu - lundurulması Mareşaldan rica edilecektir.

10 — "Türk tarihinin ana hatları,, eserinin kültür kısmında Devlet hayatı (sıyasal, süel, tarihsel hayatı);

Fikir hayatı (Soysal kurumlar, dil, din, hukuk, arda, törü, ilimler ve kültür, güzel sanatlar resim, mimariğ, heykelcilik, şiir, aytaçlık „hita- bet,, edebiyat, musiki, raks);

Ekonomi hayatı (Tarım, sanayi, tecim, taşıma araçları "nakliye vası - taları,, "kara, deniz, hava,,);

Hakkındaki parçalar Bakanlıklar işyarlarından uzman olanlara yazdı- rılacak ve bakanlıklrdan kendilerine emir verilecektir.

II — Türk Tarihi Araştırma Kuru- munun yeni kınavları şunlar olacak- tır:

A) Bir dergi veya bülten çıkar - mak;

B) "Türk tarihinin ana hatları,, eserinin yazılmasında başlıca ulusal belgeler ve anıtlar esas kaynak ola - rak alınacağı gibi, batı bilginlerinin ilmiğ yayınları da tenkit gözüyle süz- geçten geçirilmek gerektir. Bunun için Türk Tarihi Araştırma Kurumu bir çevirme kınavı açarak, yabancı dillerdeki eserleri Türkçeye çevirecek ve bu erge ile bir çevirme kolu kura- caktır. (Başlıca Almanca, İngilizce, Rusca, Fransızca ve İtalyancadan ve başka dillerden)..

C) Yabancı dillerdeki eserler ve genel olarak kitapsarayımızı zengin- leştirecek önemli ve değerli eserler

önceden hazırlanacak bir bibliyog- rafyaya göre satın alınacaktır.

D) Yabancı kurumlarla ve hele ulusal tezimize yaklaşan yabancı bil- ginlerle ilgiye girilmesini bir usule bağlamak;

E) Türk Tarihi Araştırma Kuru- munun ve Türk tarihinin geleceği yarın için uzman ve genç unsurlar yetiştirilmesindedir. Bu erge ile Kül- tür Bakanlığından tarih öğrenimi için Avrupa ve Amerikaya gönderilecek talebelerin ayrı bir sınaçla seçilmesi yetkesi Türk Tarihi Araştırma Kuru- muna verilecektir.

12 — Türk Tarihi Araştırma Kuru- munun bütün bu kınavları bütün Ba- kanlıkların yardım ve koruması ile olacaktır. Ancak bütün bu işler Kül- tür Bakanlığı ile ilgili olduğundan, bu Bakanlıkta, Türk Tarihi Araştırma Kurumunda da üye olan bir tarih uz- manının yönetimi altında ilmiğ bir şube açılacak, ve bu şube Türk Tarihi Araştırma Kurumu ile elele çalışarak, bütün tarih erge ve sınaçlarımızın elde edilmesine yarayan tedbirleri alacaktır.

13 — Bütçe: Bu programdaki iş- lerden doğrudan doğruya Türk Tari- hi Araştırma Kurumunun yetkesine girenler iki kısma ayrılacaktır:

1 — 1935 yılında ve bu yılın büt- çesiyle yapılacak olanlar;

II — Gelecek yıllarda yapılacak- lar (önümüzdeki yıllarda bu ihtiyaç- lara göre tahsisat istenecektir).

14 — Programın maddelerinde saptanan işlerin kaç yılda başarıllaca- ğı ve her yıla ne kadar sayfa düşece- ği projelerde gösterilecektir .

TARİH BELGELERİ NASIL DERLENMELİDİR

Yazan: ANKARA MÜZE VE SERGİ KOLU

DİL, halkbilgisi... gibi kültür gereçleri derlenirken bir takım usullere baş vurmak şarttır. Tarih belgeleri derlenirken de bazı usullere riayet zarurîdir.

Halkevlerinin müze kollarında çalışan meraklı ve bilgili arkadaşlara bu hususta bir fikir vermek için en lüzumlu usuller hakkında izahat vermeyi faydalı bulduk.

KİTABELERİN KAYDI

Kitabeler üç türlü usulle kaydolunur:

İstinsah usulü, ıstampaj usulü fotoğraf usulü. Her şeyden önce bir kitabeyi istinsah etmek için onu satırı satırına yazmak, her satırın başına numara koymak ve mümkün olduğu kadar kitabenin enini ve boyunu santimetre ile ölçmek lâzımdır. Kitabeler çok defa karışık yazı ile yazıldığından, silik, bozuk veya yüksek yerlerde olduğundan bu yolla alınan örneklerin yanlışsız olmaması seyrektiler. Böyle hallerde okunamayan yerlerin açık bırakılması ve bir tırnak işareti içinde (okunamamıştır) diye yazılması, yahut görünebilen yerlerinin mümkün mertebe, olduğu gibi çizilmesi veya bir sorgu işaretiyle gösterilmesi gerektir. Yoksa

kendiliğinden bir harf bile uydurup koymak, sanı ile iş görmek doğru değildir. Kitabelerin aslında yanlış sözlere ve imlâ yanlışlıklarına da rastlanır, bunları da düzeltmemelidir. Yalnız o yanlış olan sözün yanına (böyledir) diye yazmalıdır. Yüksek yerlerde bulunan kitabelerin okunması için dürbün kullanmak iyidir. Kopyası alınan kitabenin hangi eserin neresinden ne suretle alındığı yazılmalıdır.

Kuran ayetleri bulunan kitabelerin başında besmele varsa gösterildikten sonra ayetin başı ile son kelimeleri istinsah olunur, hadislerde de böyle yapılır. Mezar kitabeleri, şairler ve başka tarihsel olmayan kitabeler olduğu gibi alınmalıdır.

Kitabeyi istinsah etmekle beraber onun kalıbını almak ta faydalıdır. Buna ıstampaj denir, en iyi usul de budur. İyi yapılmış bir ıstampaj kitabenin aslı kadar değerli bir belgedir.

İSTAMPAJ

Kabarık veya oyuk yazı, resim gibi şekillerin kâğıt üzerine alınmış kopyalarına, kalıplarına ıstampaj denir. Bir kitabenin ıstampajını almak, o kitabeyi olduğu gibi bir kâğıt üzerine çekmek demektir. İstampaj al-

maktan maksad, tetkik edilecek olan eserlerin hepsini birden el altında bulundurmamak, onları bir tasnife tabi tutmak, asılları kaybolduğu vakit kopyalarından faydalanmaktır.

Avrupa müzelerinde sayısı yüzbinleri geçen ıstampaj koleksiyonları vardır. Bu koleksiyonlar bilhassa kitabelerin ıstampajlarından toplanmadır. Zaten müzecilikte ıstampaj alma sözü heman de kitabeler için kullanılır.

Kitabelerin tarihsel değeri büyüktür. Bunlar o kadar çok, ve dağıntık yerlerdedir ki hepsini bir adamın okuması, toplaması imkânı yoktur. Aynı çağa ait olan ve yer yüzünün birbirinden uzak yerlerinde yapılmış tarihsel anıtlar üzerinde bulunan kitabeleri bir oda içinde tetkik edebilmek ancak ıstampaj usulünün tabiki ile mümkün olabilmektedir. ıstampaj almak çok basit ve kolaydır. bunu herkes yapabilir. Bu iş yapılırken biraz dikkat gösterilmesi, elde edilecek kopyanın uzun zaman dayanabilmesi için kullanılacak kâğadın iyisinden seçilmesi lâzımdır. ıstampaj için özel kâğatlar kullanılır. Avrupada yapılan bu kâğatlar - dan Türkiyede de istifade edilmektedir. Bu kâğatlar bildiğimiz kalın resim kâğatlarına benzer, elle tutunca onlardan hiç te bir ayrılık göstermez. Fakat bunların hamurunda zamklı maddeler vardır. ıstampaj alınırken iyice ıslanan bu cins kâğatlar üzerine konulan şeklin tıpkısını alır, kuruduktan sonra da aynı şekli olduğu gibi saklanır.

İşte ıstampaj bu demektir:

Bir şekli kâğat üzerine olduğu gibi almak ve onu saklamak. Hazır ıstampaj kâğadı bulunmadığı zaman hamuru gevşek ve kalınca herhangi bir cins kâğattan da istifade edilebilir. Meselâ kurutma kâğatları sırası gelince bu işi pek iyi görmektedir. Yalnız bu kâğat, örneği alınacak kitabenin üstüne tatbik edildiği zaman onu ıslatacak suyun içinde az miktarda zamklı bir maddenin halledilmesi lâzımdır. Bunun da yapılması çok kolaydır. Burada dikkat edilecek bir nokta vardır: Zamkı fazla koymamalıdır. Böyle yapılmazsa kâğadın yapışması ihtimali vardır. ıstampajı alınacak bir kitabenin önceden iyi temizlenmesi lâzımdır. Bu temizleme işinde dikkat edilecek noktalar şunlardır:

Kitabe üzerinde yosun, çamur, toz, toprak gibi yabancı maddelerin kaldırılması şarttır. Bu iş yapılırken ne yazıların, ne de kitabenin diğer parçalarının zedelenmemesi, bozulmaması, hiç olmazsa aslını mümkün mertebe saklaması gerekir.

Üzerinde katılaşmış ve çok miktarda yosun bulunan kitabeleri önceden bol su ile ıslatmalıdır. Bunlar suyu iyice içtikten sonra yumuşar. Yumuşayan yosunlar veya diğer maddeler pek sert olmıyan bir şeyle kaldırılır; sert bir ağacın ucunu sivrilterek, keskinleştirerek bu gibi yabancı ve zararlı maddeleri kaldırmak oldukça kolay bir iştir..

Temizlik işinden sonra sıra ıstampaja gelir. Eğer kitabe eldeki kâğat büyüklüğünde ise iş kolaydır. Değilse kâğadın alabildiği yerlerin ıstampaj

pağı alınır ve öteki kısımlar da böyle böyle tamamlanır. Sonra, bunlara sıra numarası konur. Üzeri iyice ıslanan kitabe üstüne ıstampaj kâğıdı yapıştırılır ve ıslatılır. İşte burada önemli bir anmeliye vardır: Kâğıdın suyu çekmesi ve yazıların her tarafını sarması yani alttaki şekilleri olduğu gibi alabilmesi için üstten tazyik etmek, vurma icabeder. Fakat bu vurma, sıkıştırma işi ne elle ne de her hangi bir bezle veya sert bir madde ile olur. Bunun için de özel yapılmış fırçalar vardır: Bu fırçalar domuz kılından yapılmıştır. Kâğıdın üzerine vuruldukça hem suyu kâğıda içirir hem de ıslanmış kâğıdı sıkıştırarak, yırtmadan, koparmadan şeklin her tarafına sardırır. Bu fırçalardan bulunmadığı vakit başka bir fırça kullanılabilir. Lâkin böyle bir fırça seçerken kıllarının pek sert olmamasına ve kâğıdın üst kısmını fazla yıpratmamasına çok dikkat etmek şarttır.

Bazı kere tek tabaka kâğıt ince gelebilir, ya şekiller fazla kabarıktır, yahut sivri veya keskindir: Kâğıt ister istemez yıpranır, yırtılır.

Böyle olunca kâğıt tabakalarının sayısını arttırmak, üstüste birden fazla kâğıt koymak mümkündür. Şüphesiz ki, bu fazla konan kâğıtların şekli belli etmeyecek kadar kalın bir tabaka teşkil etmemesi lâzımdır.

Tekrar edelim: ıstampaj kâğıdını ıslattıktan sonra fırça ile kâğıdın üstünü dövmek, kâğıdı şekillere iyice yapıştırıncaya kadar vurarak tazyik etmek ister. Bu iş yapıldıktan ve kitabenin yazıları iyice kâğıt üs-

tünde görüldükten sonra kâğıdı kurumağa bırakmalıdır. Kuruduktan sonra kâğıdı yerinden çıkarmak kolaydır. ıstampaj kâğıtları müzelerde kendi büyüklüklerinde yapılmış kutularda saklanır.

Bunları bir yere göndermek icabettiği vakit üstündeki yazılar bozulmayacak derecede boru şeklinde bükmek ve kolay kırılmayacak bir madeniğ mahfaza içine koymak lâzımdır.

Eksik, kırık, parçalı... kitabelerin ıstampajları da tamam olanlar gibi yani her tarafının kalıbı alınmak şartıyla yapılır. Kâğıtların kenarları kitabenin çerçevesi varsa onları da alacak kadar geniş tutulmalıdır. Yani kitabenin etrafı da ıstampaja alınmalıdır. Kitabeler çok defa mensub olduğu çağın sanat üslubunu gösteren değerli çerçevelerle süslüdür. Bunları da ihmal etmemek doğrudur. Mühim noktalardan biri de şudur:

ıstampajları her vakit çift almalıdır. Çünkü bunlardan biri Kültür Bakanlığına gönderilir, öteki de yerinde saklanır. Her ıstampaj bir sıra numarası alır, ve bir fişe kaydolunur. Yapılacak fiş şöyle olmalıdır.

Sıra numarası:

Kitabenin bulunduğu yer:

Kitabenin aslı:

(Yazı ile yazılır, eğer okunamıyorsa fotoğrafı konur yahut kopyası alınır. Herhalde fotoğrafı almak daha iyidir.

Kimin aldığı:

Nereye gönderildiği:

Alındığı tarih:

FOTOĞRAF NASIL ALINMALIDIR:

Herhangi bir eserin fotoğrafı alınırken en önce fotoğraf tekniğinin inceliklerini bilmek lazım olduğunu söylemeğe hacet yoktur. Biz burada iyi fotoğraf nasıl alınır, meselesini değil, fotoğraf almasını bilen bir kimseye anıtların fotoğrafı alınırken dikkat edilecek özel noktalar hakkında kısaca izahat verdik. Türkiyede neşrolunan resimli kitapların pek çoğunda bilhassa sanata, tarihe ait o - lup resimlerinin değeri mevzuun değerini artıracak eserlerde fotoğrafların ya fena çekilmiş olduğu yahut eserin benliğini tanıtacak surette en canlı ve özlü kısımlarının ihmal edildiği görülmektedir. Bir fotoğrafın yalnız iyi çekilmiş olması kâfi değildir. Eserin tarihsel, mimariğ veya be - diğ değerini gösterecek karakteristik yerlerinin tesbit edilmesi zaruridir. Bu bakımdan anıtların fotoğrafını alacak olanlara belli başlı olarak şunlar tavsiye edebilir.

1 — Cami, mescid, türbe, han, hamam,.... gibi eserlerin dört beş türlü resmini almak lazımdır.

a) Eserin bütünlüğünü "genel görünüşü", nü göstermelidir. Bu genel görünüş o eserin öz varlığını tanıtacak yönden alınmalıdır. Meselâ bir caminin bütün resmi alınırken onun mimariğ üslubunu, hangi çağa mensup olduğunu gösteren yerini seçmelidir.

b) Eserin kitabeleri, mimariğ tarzını bildiren kısımlarının (direk başlığı, direkler, saçaklar, pençereler, ka-

pılar ve kapı içleri, kubbeler...) içinde ihmal edilmesi caiz olmayanlarının ve birbirine benzeyen parçalarından yalnız en değerlisinin resimleri alınmalıdır. Bir eserin değerini gösteren kısımlarının seçilmesinde resmi alanın o eser hakkındaki bilgisinin tesiri yoksa da eski eserlere karşı derin bir sevgi besleyen, dikkatli, istekli, bir kimsenin amaca uygun fotoğraf çekmesi her zaman mümkündür. Bu bakımdandırki burada fazla misal göstermeye ve tafsilât vermeye lüzum görülmemiştir.

Bir harabenin fotoğrafı alınırken onun genel görünüşünü ve durumunu, bundan başka burada görünen sağlam veya yıkık binaları, bu binalardaki kapı, pençere, gibi mimariğ üslubu gösteren kısımları, kitabeleri.. tesbit etmenin gerekli bulunduğu kendiliğinden anlaşılır. Direk, direk başlığı, heykel gibi mimariğ parçaların, tek ve yalnız eserlerin icabına göre bir kaç yüzünden fotoğrafı almak lazımdır. Bundan maksat o parçanın karakterini ve ölçüsünü iyice tesbit etmektir.

Fotoğrafların fişi yapılırken yahut resmiğ makamlara gönderilirken yapılması gerekli bazı mühim işler vardır:

1 — Fotoğrafların arkasına resim hakkında açık ve uzun izahat vermeği unutmamalıdır. Fotoğraflara numara koyarak izahların ayrı bir listede ile gönderilmesi uygun değildir. Bu listeler çok defa kaybolmaktadır.

2 — Resmin üstüne hiç bir yazı ve işaret konmamalıdır.

3 — Resimler iğnelenmemeli ve bir yere yapıştırılmamalıdır.

4 — Fotoğraf alınırken eserin yanında insan bulunmamalıdır. Bazan bir yerin yüksekliğini göstermek için bir tek insanın bulundurulması zarurî olabilirse de mümkün mertebe resimler sırf eseri göstermelidir.

5 — Eşya fotoğraflarına santim

gösterecek bir ölçü konmalıdır.

6 — Her cephesinde ayrı bir hususiyet bulunan eşyanın her cepheden resmi alınmalıdır.

7 — Resimler gölgeli olmamalıdır. Zaman ve ışık meselesine dikkat etmelidir. Harabelerde ve hiç bakılmamış eserler üzerinde bulunan otları temizlemelidir.

DEVİRİM MÜZESİNDE HALKEVLERİNİN ÖDEVİ

MÜNİRHAYRİÇ

BÜYÜK devrimler yapmış olan her savaşonun memleketi yarattığı devrimin ideolojisini yaşatmak ve açıkça göz önüne sermek için ona ilgili hatıraları ve belgeleri saklayabilecek bir Devrim Müzesi kurmuştur. Bu ihtiyacı ilk duyan ve ortaya koyanlardan Sovyet Rusya daha 1920 de devrim sergileri yaparak işe başlamıştır. İtalya, devrimini başardığı ilk günlerde kendi hatıralarını saklamağa başlamış ve Faşist devriminin onuncu yılında meydana getirdiği Mostra de^{lla} Rivoluzione Fascista (büyük faşist ihtilâli sergisi)nde bu işin güzel bir örneğini meydana getirmiştir. Ulusal sosyalist Almanya, Hitler devriminin muvaffak olduğunun haftasında türlü sergiler açarak bu işi görmüştür.

Biz Türk Ulusunun içinden gelen bir saygı duygusunun eseri olarak şimdiye kadar küçük atımlar halinde büyük savaşımızla ilgili olan türlü hatıraları şurada burada, özel yardımlarla saklamaktayız.

Dördüncü Parti Büyük Kurultayı kendi programına bir Devrim Müzesi kurumunu koyunca bu iş de yurdumuzda günlük, önemli davalar arasına girmiş bulunuyor.

Devrim müzesi işi sade bizde değil, dünyada yeni işler arasındadır. Bu iş üstünde çalışan türlü bilginler

Devrim Müzesi tekniği için türlü özel görüşler ortaya koymuşlardır. Ancak, bu yoldaki çalışmalar yakından incelenirse görülür ki, birbirinden bu kadar ayrı ve uzak yurdlarda, birbirinden bütün bütün başka şartlar içinde doğmuş ve büyümüş devrimleri anlatmak ve yaşatmak için kurulan Devrim Müzesinin ana çizgileri birbirine pek benzeyen bir teknikindedir. Bu yazıya başlarken ilk iş olarak herkesin anlayacağı kadar kolay bir biçimde bu tekniği göz önüne sermek istiyoruz.

Bir Devrim Müzesi, Bir Tarih Müzesi değildir.

Devrim müzesi tekniğinin ilk sözü onun bir tarihsel müzeden başka bir şey olduğunu söylemekle başlar. Devrim müzeleri işleriyle uğraşan bilginlerin hepsi yolda söz birliği etmişlerdir. Hatta, Sovyet Rusya'da devrim müzelerinin tarihsel müze tekniğinden faydalanması şöyle dursun, tarihsel müzelerin pek çokları yeni devrim müzeleri tekniğine göre baştan düzenlenmektedirler. Şu halde bir devrim müzesini göz önüne getirmek, yalnız belgeleri belli bir teknikle saklayacağımız bir hatıra evi yapmaktan çok uzak kalacaktır.

Bir devrim müzesi ilk önce geniş halk kütlesinin kolay anlayacağı, hemen hemen duyacağı, içine girerek

üzzerinde düşünöbileceği bir yoldan devrime ait hatıraları göz önüne sererken müzeyi gezenlere kendisinin devrime karşı olan borçlarını da canlı olarak öğretecektir.

Bir devrim müzesinde nelet bulunur?

Bir devrim müzesinde bulunacak eşya bu bakımdan şu kategorilere ayrılabilir:

1 — Devrim tarihile ilgili olan Otartik (hakikiğ) eşya:

a - Bunlar Devrim Şeflerinin giydikleri, kullandıkları özel eşyadan başlar. . Bu eşya herhangi bir devrim kınıldanışı ile de ayrıca ilgili ise değeri bir kat daha artar. Meselâ, Şefin kullandığı gündelik kalem bir müze eşyasıdır. Ancak, bu kalemin büyük ve tarihsel bir emri im zalamak veya bir muahede yazmak gibi bir değeri olursa ikinci katagoriye geçer.

b - Devrim için savaşıan yaralanan veya ölen kütleye ait hatıralar da devrim müzesine girecek otartik belgeler arasındadır. Bayraklar, silâhlar, bu silâhların yapılışında kullanılan âletler, askerlerin giydikleri elbiseler, kurşun parçaları, bomba parçaları hatta bir taş parçası bazan bir hatıra taşıyarak müzede değeri bir yer alabilir. Bunlar da herhangi belli bir işi görmüş ve bir tarihsel hatıraya bağlanmış iseler değeri bütün bütün çoğalabilir.

Bu gibi eşya müzeye üç şekilde konur: a - Çok kere yüksek değeri olan eşyanın aynen müzeye konmasına bilgilerin yangın veya herhangi bir tehlike korkusuyle doğru bulmamaktadır

lar. Bunun için bunlar yanmaz haznelere saklanarak ancak tıpkı tıpkısına yapılmış kopyeleri müzelerde yere konur. C — Bazı eşya ve eserler bir yerden bir yere taşınmayacak gibidir: Bir hapishane odası veya bir bina gibi. Bunların da tıpkı eşleri müze binası içinde en küçük siva döküntüsüne kadar taklit edilerek konur. D — Bu eşyadan bazıları, meselâ bir savaşın idare edildiği ev gibi, belli bir boyda küçültölerek müzeye konur. E — O hatıranın doğrudan doğruya bağlı olduğu başka bir müzeden alınamaması yüzünden tıpkı tıpkısına kopyesi yapılarak bir müzeye konabilir. Meselâ: bir yere dikilen önlü bir bayrak dikildiği yerin müzesinde saklanırsa eşi başka oyıldan o bayrakla ilgili öteki müzede gösterilebilir.

Bu otartik vesikalar bir devrim müzesinin belkemiğidir. Ancak, bunlar yalnız başlarına hatta altlarına izahlı levhalar bile yazılısa geniş halk kütlesi için kolay anlaşılır şeyler değillerdir. Bunlar birer türlü Reliklerdir. Ve işte o kadar. Asıl müzenin üzerinde durulacak, anlatılacak ve anlaşılacak şeyleri bundan sonra başlar.

Fotoğraf bir Devrim Müzesinin en değeri eşyasıdır.

2 — Otantik belgelerden sonra bir Devrim Müzesinde bulunacak en önemli eşya fotoğraflardır. Bu fotoğraflar: A — Devrime bağlı hadiselerin zamanında alınmış fotoğrafları olabilir. Bizde değil, hemen bütün ihtilâl memleketlerinde büyük devrimler başarılırken onların değeri olduğu derecede güzel fotoğrafları-

nın alınması zamanlarında daima ihmal edilmiştir. Çok defa kaybolmuş, şunun bunun elinde kalmış, fena saklanmış hemen her vakit fena alınmış olan bu fotoğraflar da ancak otantik vesikaların bir kısmı sayılabilir. B — Şu halde bir Devrim Müzesinin yapacağı ilk iş türlü devrim işlerinin geçtiği yerlerin üzerinden mümkün olduğu kadar zaman geçmeden iyi ve türlü fotoğraflarını aldırıp onlara müzede yer vermek olmalıdır. C — Bu iki fotoğraftan başka gerek eski ve gerek sonradan yapılacak fotoğraflardan meydana getirilecek olan foto montajlar birkaç türlü fotoğraf, birbiri üzerine kesilib biçilerek meydana getirilerek heyecan verici ve güzel sahnelerde daha anlaşılabilir olmak bakımından bir devrim müzesi için çok önemlidir.

Devrim Müzesine "Ar., eserleri de lüzumdur.

Fotoğraf ve eşya bir devrim müzesinin en önemli elemanı olmakla beraber yetişmez. Çok kere yalnız fotoğraf ve eşya güç anlamlı kalır. Ve bazı önemli hadiseler gereği olduğu kadar yaşatamaz. Bu takdirde müzecinin yardımına sığınacağı Ar eserleri vardır. Renkli tablolar, heykeller, kabartmalar bunlar arasındadır. Devrim Başlarının portreleri, bazı hadiselerin, mümkün olduğu kadar hakikati vesikalara dayanarak canlandıran tabloları ve nihayet temsiliğ her türlü plâstik kompozisyonlar bir devrim müzesini süsleyecek ve canlandıracak eserlerdir. Birçok müzelerde ayrıca diyorama adı verilen küçük bebekler veya kesme resimlerle

tıpkı bir tiyatro sahnesi gibi, küçük ölçüde yapılmış tertipler kullanarak resimden daha hakikate yakın ve geniş halkça daha anlaşılabilir örnekler ortaya konmuştur.

Haritalar ve yazılar bir devrim müzesinin anahtarlarıdır.

Yukarıda yazılan eşya toplandıktan sonra bunların daha iyi anlaşılması için elimizde üç yol vardır: Bunlar kartogram, diyagram denilen şekilli istatistikler, ve yazılardır.

Kartograf denilen haritalar hiç şüphesiz bir mekteb ve öğretim haritası gibi olmayacaklar, herkesin çok kolaylıkla içinden çıkabileceği kadar basit olacaklardır. Bu işin tekniği ile uğraşan adamlar ya kabartma haritaları veya bilhassa iptidaiğ insanların yaptıkları resimli haritalara benzer bir türlü kortagramlar kullanmağı tavsiye etmektedirler. Bunlar, resimle harita arasında bir takım şekillerdir. Kendilerine göre usulü ve tekniği vardır. Burada kısaltılarak anlatılması çok güçtür. Resimli istatistiklere gelince bunlar da rakamların resimle anlatılmış şekilleridir. Halk psikolojisine dayanan ve çok türlü çeşidi bulunan bu diyagram tekniğinin de kısaltılarak burada anlatılması çok güçtür. Gerekirse ileride bu işleri resimli yazılarla uzunca inceleyebiliriz.

Yazılara gelince, müzenin en önemli fakat en güç olan tarafıdır. Çünkü yazı bir müzenin canını veren vasıttır. Müzedeki yazılar bunun için mümkün olduğu kadar şeffahlerin cümlelerinden, sözlerinden,

İlgili söyylevlerinden çıkarılmalı, daha doğrusu müzenin izahı elden geldiği kadar şeflerin sözlerine bırakılmalıdır. Bunların haricinde bazı bölgelerin izahı için yazılacak sözlerde de son derecede dikkatli ve ihtiyatlı olmak gerekir.

Arşivler ve Yazılı Belgeler...

Müzedede bulunacak eşyanın sergiye konsun konmasını en önemlilerinden birisi de elbette yazılı belgelerdir. Bunlar zamanında yazılmış ve çıkmış kitab, gazete, levha ve beyanname gibi basılmışlarla, mektub, emir, müsvedde, hatıra defteri v. s. gibi el yazısı belgeleridir. Bunların en önemli olanları sergiye konduktan sonra geri kalanı gayet muntazam bir tasnifle Arşivlendirilmelidir.

Bir Devrim Müzesinin Arşiv teşkilâtı çok önemlidir. Bunların da tekniği uzun bir yazıya mevzu olacak kadar geniş ve mürekkebdir.

İlbaşıklarda ve Uraylarda yapılacak ilk hazırlıklar.

Bir yandan Parti ve ilgili Devlet departmanları devrim müzesi için gerekli olan çalışmaları yaparken, bir yandan da İlbaşıklarda ve Uraylarda kendi başlarına daha önceden hazırlanabilecek bazı işler görebilirler. Halkevlerine gelince Devrim Müzesine çalışmak onun başlıca ödevleri arasına girer. Biz asıl bu nokta üzerinde durmaya çalışacağız.

Yurdun hiç bir köşesi yoktur ki Büyük Devrimde bir iş başarmış, canla başla çalışarak bir sonuca varmış olmasın. Türk Devrimi o kadar geniş ve manalıdır ki hiçbir yandan dünyadaki başka büyük devrimlerden geri

kalmaz. Bu bakımdan öyle sanırım ki yurdun en uzak köşesinde bile sağa sola bakılırsa bir devrim müzesine ana olabilecek birçok belgeler bulunur. Ancak, vakit çok geçtir. Zaman denen kötü elli, kötü gözlü bir uyuşturucu nesne nice değerli elemanları, eserleri süpürüp almaktadır. Her geçen gün bize kimbilir nice değerli belgeleri kaybettiriyor.. Onun için gün kaybetmeden devrimi seven her insan kendi üstüne düşeni başarmağa atılmalıdır. Ve bu işte Halkevleri birinci adımda yapılması gerekli olan işlere gün kaybetmeden başlamalıdır. Bu iş için heyetler, komiteler kurulmasının gerekli olup olmadığını, tamamiyle administratif işleri hiç ele almıyacağım. Yalnız ne yapmak lazım geldiğini iş bakımından inceleyeceğim.

İlk iş belgeleir kaybolmaktan korumaktır.

Her yurd köşesinde devrim müzesine yardım etmek isteyen Halkevinin ilk ödevi devrimle ilgili belgelelerin yerlerini bellemek, ve bunları kaybolmaktan korumaktır. Bunun için önce bir anketle işe başlanacaktır. Halkevleri kendi kendilerine şu soruların karşılıklarını arıyacaklardır. 1 - Bulunduğu yerde türk devrimiyle ilgili ne gibi hadiseler geçmiştir? 2 - Bu hadiseler o yerin nerelerinde hangi tarihte geçmiştir? 3 - Bu hadiseleri yaşayan insanlardan hâlâ sağ olan kimler vardır? 4 - Bu hadiseyi yaşayanlardan kimler hâlâ bu şehirdedir? Başka yere gidenler kimlerdir? 5 - Ölenlerden kimler biliniyor? Bunların geri kalanları kimlerdir? Ve şim-

di nerededirler? 6 - O zamana ait Devlet dairelerinin dosyalarında yazılı kâğıtlar bulunması muhtemel midir? 7 - Bu kâğıtlar herhangi bir yangınla kayboldu ise o yangını yaşayan kimlerdir? Ve acaba kendilerinde hiç bir şey kalmamış mıdır? 8 - Devrimle ilgili hadiselerin geçtiği binalar hangileridir? 9 - Bu binalar o vakittenberi ne gibi değişikliklere uğramıştır. 10 - Bu binaların o vakitki halini bilenler kimlerdir?

İşte şu on sorunun sonu kolayca alınmayacak kadar genişliyeceğine hiç şüphe olmayan karşılıkları buldukça devrim tarihine ait birçok noktalar aydınlatılmaya başlar. Bu yoldan ele geçecek adamların sıra sorguya çekilmesine gelir. Onlara yaşadıkları hadiseyi günü, saati ve her türlü tarihleriyle anlatacak sorgular sorulur. Ve kendisinden yukarıdaki anlatılan gibi bir inkılab müzesine dokunacak türlü eşyalardan neler bildiği ve nerelerde bulunduğu, sorularak bunların geniş tarifli birer listesi meydana getirilir. Bunların yerleri de tesbit edilerek ortaya çıkarılan listenin kurulacak devrim müzesinin ana çizgilerini meydana getireceği bellidir.

Eşya nasıl toplanır ve nasıl saklanır?

Esaslı bir teşkilata bağlanmadan devrim bakımından değerli olan belgeleri şimdiki sahiblerinin ellerinden almak hem güç, hem de faydasız ve korkuludur. Kendi vesikalarının esaslı ve kuvvetli bir müzede ebedileşeceğini anlamadan hiç kimsenin çıkarıp kendisi ve

soyu için bir onur kaynağı olan eserlerini ortaya vereceği sanılamaz. Bu ancak, Büyük Devrim Müzesi kurulurken yapılacak bir organizasyonla kabul olur. Ancak Halkevleri şimdiden bazı şeyler yapabilirler. Halkevleri ilk araştırmalarla meydana getirdiği listelerde bulunan eşyadan hangilerini sahiblerinden alabilirse onları, gayet etraflı izahat ve o eşyayı veren kimsenin adı ve fotoğrafı ile emin bir yerde saklayabilir. Doğrudan doğruya alamadığı eşyanın da birkaç yandan alınmış fotoğraflarını ve kendi göğsündeki ar adamlarının yardımile eşlerini, örneklerini yaptırabilir. Bundan sonra Halkevleri arasında fotoğraf ve kopye değişimi yolu kurularak toplanacak belgeler de ha geniş bir bakımdan çoğaltılabilir..

Bir Halkevi için Devrim Sergisi plânları.

Şimdi, ana çizgilerle, bu yoldan toplanan belgelerle her Halkevinin yapabileceği Devrim Sergileri için bir plân taslağı yapalım:

İnandığımızı göre her Halkevi işe bulunduğu şehrin devrimle ilgili bir gününde yapacağı bir muvakkat sergi ile pek iyi başlayabilir. Meselâ Bazı kasabalar kendi kurtuluş günlerinde, bazıları Atatürkün oraya ayak bastığının yıldönümünde, bazıları tarih kongrelerin toplanış yıldönümünde sergi hazırlayabilirler. İlk anket neticesinde ortaya konacak listelerle kimlerde ne olduğu belli olduktan sonra kendilerinden on onbeş günlük bir sergi için bu hatıraların iğreti verilmesi kolaylıkla istenebilir ve tedarik edilecek belgeler de bunların üs-

tüne konunca epeyce güzel bir sergi ortaya gelebilir. Böyle bir serginin birinci safhası inanışımıza göre şöyle bir tasnife tabi tutulabilir.

A — Birinci bölüm = Devrimden evvel yurd: Bu bölümde en önce Türk yurdunun ve Türk Ulusunun acun tarihinde ne büyük bir rolü olduğu kısa hatlarla göz önüne serilmelidir. Sergiye giren her yurddaşa genel olarak birkaç belge ile birkaç harta, resim ve yazı ile tarihsel anlayışımızın ana çizgileri gösterilmelidir. Ancak, böyle büyük bir ulusun çocuğu olan türkün bu kadar büyük işler başardıktan sonra nasıl kötü idareleri yüzünden acılar çektiği anlatılmalı ve devrimin yurdu ne halde bulduğu öne serilmelidir.

Bu bölümde bulunulan şehrin işgal gördü ise o işgale ait acı hatıraları eski devirlerdeki bakımsızlık ve arıklığını gösteren belgeleri öne sermelidir. Bunları görenler yaşayanlar kendi kendilerine: Biz sahiden ne kötü günler görmüşüz, ne halde imişiz demelidirler. Her birinin karşısına o yıkılan ve giden kötü günlerin yerine neler konduğunu gene belgelerle sermeli ve seyredenlere canlı mukayeseler yapmak fırsatı verilmelidir.

Birinci bölümde böylece dünkü ve bugünkü yaşayış karşılaştıktan sonra sıra ikinci bölüme gelebilir.

B — Devrim içinde yurd bölümü: Bu bölümde ana hatlarla genel olarak bütün devrim savaşı hatıralarıyla ve resimleriyle göz önüne serildikten sonra bulunulan şehrin devrim savaşındaki rolü ve işi ele alınır. Bunlar

sırasıyla hatıraları, resimleri ve fotoğrafılarıyla göz önüne serilir. Bu vesile ile Halkevleri geziler tertip ederek üyeleriyle birlikte türlü hatıraların geçtiği yerler görülerek o günleri yaşayanların ağzından orada geçmiş olan vakalar dinlenir.

C — Üçüncü bölümde devrimden sonra yeni Türkiyenin başardığı işler anlatılır. Bunun için elde onuncu yılda neşredilmiş olan On Yıl kitabı vardır. Ayrıca o şehir ve ilbaylıkta yapılmış olan işler aynı metotla göz önün konur.

D — Dördüncü bölüm yurdu kurtaran ve ileri süren Atatürke hasrolunur, onun heykeli ve bütün yaşayışını nasıl Türkün yükselmesine nasrettini gösteren hatıralarının fotoğrafları ve resimleri bölüme konur.

Bulunulan şehirde kendisiyle alakadar eşya varsa bu bölümde ortaya konur.

Böyle bir serginin teknik vasıfları nelerdir?

Kısa çizgilerle plân taslağını yaptığımız böyle bir sergide ne gibi teknik vazımlere baş eğileceğini de kısaca öne sermemiz gerekir. Hemen şunu söyleyeyim ki, böyle kısa bir yazıda bu kadar geniş bir işin nasıl başarılıcağını ve bütün tekniğini ortaya koymak çok güçtür. Yalnız biz özel ana prensipleri kaydedebileceğiz.

A — Sergi mümkün olduğu kadar az süslü olmalıdır. Elden gelirse bütün duvarlar çuval beziyle kaplanarak düz renkli satırlar meydana gelmelidir.

İşık soldan gelmeli yüksekten inmelidir. **C — Sergiye gelen-**

lerin daima soldan girip sağdan çık-
maları ve sağ tarafı seyretmeleri ko-
lay olduğundan sergi ona göre kurul-
malıdır. D — Resimler pek yakına gel-
meden seçilecek kadar büyütülmeli
eşya ve resimler cam altında bulun-
durulmalıdır. E — Yazılar görüne-
cek yerlerde çok az ve anlamlı ol-
malıdır. F — Kırmızı, sarı, siyah ve
lâcivert gibi muayyen koyu renk çiz-
gilerle gri ve bej gibi açık renkler
bir serginin güzellikleri baki-
mından en iyi olanıdır. G — Sergide
gezenlerin rahatça görebilmeleri için
nereden girip nereden çıkacakları iyi
tertiple edilip gösterilmelidir. H — Ser-
giye kabil olursa Devrim için çıkmış

olan bütün kitapları toplıyan bir ki-
tab sergisi ilâve etmelidir. İ — Eğer
bir de devrim sergisine ait küçük
broşür neşredilirse gezenlerin daha
iyi anlamalarına ve ileride zaman
zaman ona baktıkça hatırlamalarına
meydan verilir. Ancak broşürlerin
saklanmağa deęecek gibi temiz ve gü-
zel olması lâzımdır.

Bir yazı ile içine sıkıştırılabildiği-
miz yukarıki izahatın Devrim Müzesi
işinde ilk adımda yetecek kadar ana
çizgileri topladığını sanıyoruz. Bu
yolda çalışacakların soracakları sor-
gulara da sırasıyle karşılamağı borç
biliriz.

HAYMANA ve ÇEVRESİ

AVNİ CANDAR

(HAYMANA = Hamam) Ankaranın 75 kilometre cenubu garbisinde bir İlçebaylık merkezidir. Kendin kuruluşu yenidir; 40 — 50 yıldan ileri geçmiyor. Daha evelleri İlçenin merkezi Soğluca, Sivri köylerinde doğmuş. Halen kendin nüfusu, 1800 ev sayısı da 400 kadardır. 116 köyünde 5664 ev ve 4630 kilometre murrabbar arazide 28566 nüfus vardır. kilometreye 617 nüfus düşmektedir.

Kükürtlü ve kum, romatizma, böbrek ve daha bir hayli hastalıklara iyi gelen sıcak sulu hamamlariyle büyük bir şöret ve rağbet kazanan Haymananın yakında Türkiyenin en önemli bir banyo şehri olacağına inanılabilir. Bunun için birkaç şeye ihtiyaç vardır:

Yolların muntazam olarak yapılması, gelenlerin istirahat ve eğlenmesinin temini.

Yolları eskidir. . Birisi ve kısası Pulatlı - Haymana yoludur ve 40 kilometredir. Bu yol halen mevcuttur ve bu yıl İlçenin bütün mükellef amelesi ve beş silindir bu yolda çalışarak tamir ve teccid edilecekmiş.

Ankara yoluna gelince, bunun evcelce varlığı görülüyor.. Fakat buna bir şose denemez ve kışın, daha doğrusu yağmurlu mevsimlerde bu yoldan tekerlekli vesait geçemez. Bu

yolun da yapılması istenir. Bundan başka nakliye vasıtaları da kontrol edilmelidir.

Gidecek olanların istirahatlerinin temini en başta gelir. Bunun için kendin Urayına fazlaca yardım yapılması lâzımdır. Bu suretle oteller, hanlar ıslah olunur, hatta Uray tarafından yaptırılarak işletilir ve varidat ta temin eder.

Uray iki otobüs ve iki de oto alarak bunları Ankara ve Pulatlıdan gelecek yolcuları taşımakta kullanabilir ve pek güzel de varidat temin eder; halk da gidip gelme için soyulmaktan kurtulur.

Halen mevcut otel ve pansiyonlarla hanlar hiç de hoş gidecek şeyler değildir. U r a y a edilecek yardımla bunların modern bir hale getirilmesi pek kolaydır. Uray alacağı varidatla edilen yardımları iki, üç yılda ödiyebilir. Belediyeler bankasının hikmeti mevcudiyetini anlayabilmek için bu gibi işlere girişmesini görmek isterdik. Aksi takdirde sadece birkaç memur ve azasına maaş vermek için çalışan bir müessesese olduğu hakkındaki kanaat kökleşir! Memleketin ilerlemesi, yükselmesi için her müessesenin, hatta her şahsın bir ödevi vardır ve bunlar mu-

hakkak yapılmalıdır. Bir yurdu öldüren ödevlerin yapılmamasıdır.

Hamamlara gelince, bunun daha sıhhi ve modern bir şekle çevrilmesi çok lâzımdır. Haymanalı okumuş bir gencin Vişi, Karlsbad, Badenbaden gibi kaplıcalara gönderilerek bu işin nasıl çevrilebileceğini öğrendikten sonra hamamın idaresine ve onarılmasına memur edilmesi lâzımdır. İş ilerlemeğe elverişlidir; bile rek yapılmalıdır.

* * *

Haymana, bir uruk adıdır. Fakat birçok boylar, oymaklardan toplanmış olduğu ve bir kökten, yani sade bir ilin kolu olmadığı da muhakkaktır. Bu uruğun "Ulu Haymana,, ve "Keçi - küçük - Haymana,, adlarıyla iki bölüğe ayrıldığını da biliyoruz.

Hemmer tarihi mütercimi (10, S. 40, zeyil 4): Halbuki fariside (Kidbanu) kelimesi vardır ki hanenin hanımı demektir; "Kızdan,, ismi bundan doğmuştur. Türklerin de "Hayma Ana,, sı vardı ki Osmangazinin anasına bağlı olduğu sanılan "Haymana,, ilçesinin adı bu kelimedendir. "Haymana,, yazılması imlaca bir yanlışlıktır; çünkü trükçede (H) harfi yoktur,, diyor.

"Hayma ana,, kelimesini ve bunun çalış (melez) bir uruk adı olduğunu kabul etmekle beraber, Osmangazirinin anasile bir münasebeti olduğunu zannetmek için bir sebep yoktur. Haymananın Sındıran kamununun bir köyünün adı "Canımana,,dır. Binaenaleyh bu isimlerin bir şahsa bağlı olmayacağı meydandadır.

Bay Ahmed Refikin Türk Aşı -

retleri adındaki eserinin yirminci sayfasında 38 sayılı "Ankara civarındaki aşiretlerin yazılmasına dair,, emirde:

"Ankara kadısına hüküm ki Rumeli beylerbeyisi Adem gönderip Şah beyli ve cemaati Türkmanlar ve Yahyalı ve Yakublu ve Ebraslu ve Bekil ve Yahyalı ve Çoban ve Küşdi ve Akçabey ve Avşar ve Gökosman ve Aslanlucahisar ve Mamurşah nam cemaatlar ki..... Aydınbeyli yörük tayfasından olup perakende olup her biri bir tarafa olmakla vilâyet kâtibi oturdukları yerde tahrir edip,, düsturu mükerrem Mahmud paşa Edamallahutealâ iclâlâ ademleri "Uluhaymana,, ve "Kıçihaymana,, dan olup defterde dahi müşarünileyhe has kaydolunmuştur deyu niza ettiklerinden.. Göresin filvaki mezkûr cemaatlar Aydınbeyli yürükierinden perakende olcanıblere varıp sakın olmuştur mıdır yoksa Ulu, Kıçı Haymana cemaatlarından midir... denilmektedir ki bundan anlaşılınca büyük ve küçük Haymana adında iki bölüklü ve birçok boy ve oymakların birleşmesinden meydana gelmiş bir uruk vardır ve isim de bundan gelmektedir.

"Haymana,, veya "Uluhaymana,, ve "Kıçihaymana,, yı meydana getiren boy, oymak ve obalar hakkında kesin malûmat yok gibidir. Bunları ancak yerinde ve bir de coğrafi incelemelerde bulmak kabil olacaktır.

Bugün Haymana çevresinde pek çok Türk ve Türkmen bölükleri vardır. Bunlar arasında il, ulus, uruk, boy, oymak ve obadan bölünmüş olanlar olduğu gibi ayrıldıktan sonra kendi varlığına isim vermiş olanlar

yani "Değirmenkafa,, lar da vardır.

Bugünkü "Haymana,, ilçesinin 116 köyünden bölüntü adı taşıyanlar şunlardır:

Merkez kamunu Abdülkerim, A-
laçık (bir nevi çadır ismidir), Çaltı,
Çatak, Çayraz, Çingirli (aslı Cen-
gerli olması lâzım), Demirözü, Du-
rutlar, Demirler, Kesikkavak, Emir-
ler - Eskiçalış, Evcı, Evliyafakı, Ge-
dik, Gedikli, İncirli, Kaltaklı, Ka-
rahoca, Karasüleymanlı, Katrancı,
Kirazoğlu, Kızılkoyunlu. Kokar,
küçük ve büyük Konakgörmez, Şe-
refli, Şerefli gökgözü, Yamak, Yeni-
yapan. 45 köyden yirmi sekizidir.

İkizce kamunu: Ahıboz, Çayırılı,
Deveci, HacıMuratlı, Halaçlı, Ka-
ragedik, Kütek, Oyaca, Rumkuş,
Selâmetli, Topaklı, Velihimmetli. 19
köyden on ikisidir.

Sındıran kamununda: Gökgöz (Ka-
mun merkezi), Altılar, Arşınçı, Bum-
sur, Bumsurşerefli, Canımana, Ci-
hanşah, Çeltik (Pirinç manasına ge-
len çeltik değildir. Fakat isim şimdi
bu şekle girmiş). Çeltikli, Gökler,
Gölbek, Köseaptallı, Kutluhan, Sa-
atlı, Seyitahmedli, Sinanlı, Totak,
Yalınayak, Yaraşlı, Sazağası, büyük
ve küçük Yaycı. 42 köyden 23 köy.

Bunlardan başka: Cihanbeyli, Mi-
kâilli, Şırbizinli, Rışvan, Terkan
lı, Nofallı, Modanlı, Töykeri urukları
da bu havaliye köylere isim vermek-
sizin yayılmışlardır.

Bütün bu il, ulus, uruk, boy, oy-
mak ve oba adı taşıyan kabileler et-
rafında şurada uzun boylu malûmat
vermek kabil olamaz. Bunlar hakkın-
da etraflı malûmatı Türk sosyolojik

tetkikleri adı altında bir seri teşkil
eden altı kitabda imkân nisbetinde
vermeğe çalışacağım. Burada yalnız
birkaç tanesinin üstünde duracağım.

Cihanbeyli ve Mikâilli aşiretleri
Konya ve Afyon İlleri sınırına da geç-
mişlerdir. Şeyh Bizinli, Rışvan, Tir-
kânlı, Nofallı ve Modanlılar ise
Haymana sınırı içindedirler.

Bu kabileler kürt telâkki olu-
nurlar; Fakat hiç bir zaman bir kürt
ırkı olmadığı gibi, olsa da, bunlar as-
temiz ve eski türkçe - türkmencedir;
Fakat geldikleri yerlerde başka kül-
türler altında kalarak dillerini de-
ğiştirmişlerdir..

Türklerden bir kısmının nasıl ve
hangi şartlar altında "kürtleştiğini,,
Naşid Hakkının Derebey ve Dersim
adındaki küçük kitabını okursak ko-
layca anlarız. Fakat bunlar asıl kürt-
lükten kurtulmak için geldikleri bu
havalide "kürt,, damgasını yemişler-
dir! Halbuki en basit bir gözle türk-
lükleri görülebilir:

1 — Dillerinin yüzde yetmiş en
temiz ve caki türkçe - türkmencedir;

2 — Bütün âdetleri türktür;

3 — Fiziyonomileri türktür; (bun-
lar üzerinde antropolojik tetkikler
yapılmalıdır.)

4 — Kabilelerinin adları da türk-
çedir.

Bu kadar türklük vasıflarına
karşı, sadece dillerinde yüzde otuz
arab ve acem karışık olması ve gra-
merlerinin de bulunmaması bunları
ırkın dışına atmak için sebep görül-
müştür.

Bu kabilelerden (Modanlı) lar,
kendilerinin Urfadan 600 tarihlerinde

geldiklerini ve burada altı bölük olduklarını söylüyorlar; Karasüleymanlı, Katrancı, Yamak, Çelteç, Saatlı, Töyker.

Urfada da halen bu ismi taşıyan iki köy vardır: Haran kazasında "Modanlı kantarası," ve "Modanlı," köyleri. Bu iki ismi (1324 - 1326 tarihli "Haleb vilâyeti," salnamesinde Urfa'nın Haran nahiyesi köyleri olarak görüyoruz.) Modanlı adı eski yazı ile basılmış olan "Köylerimiz," de yoktur. Sadece "Modanlı kantarası," var. Yeni basılan "Köylerimiz," de her iki isim de yoktur.

1927 tarihli "Urfa vilâyeti," salnamesinde aşiretler bahsinde maalesef Modanlıdan hiç bahis yoktur. Sadece Tirkan adı var. Bu çevredeki Tirkânlılar da onlardan ayrılmıştır. Urfadakiler Karacadağda otururlar. Garip bir tesadüf veya kendileri tarafından konmuş bir isim olarak Haymanadakiler de Karacadağ çevresinde yerleşmişlerdir. Esasen bunların daha eski yurdları da Azarbecyanda Karacadağ ülkesidir.

Modanlıların Töykerlerden olmaları ve bu isimle Tirkânlı adının birbirine karışmış olması ihtimali kuvvetlidir. Çünkü Modanlılar altı bölüklerinden olarak ismi saydıkları halde bu isimde bir köy görünmüyor. Bunlar kendilerinin Türk olduklarını biliyorlar ve türkçe konuşuyorlar. Şarktakiler kürt telâkki olunurlar. Bu havalide gelenlerin ayrılmasından sonra ve Osmanlı devrinde kürtleşmişlerdir. Türklerin kürtleşmesi hakkında bu çok mühim bir örnektir.

Mikâilî aşiretini de barktan Baya-

zıt havalisinde görüyoruz. Orada kendilerini, eski (Ati) yani Eti - Hitit ailesine nisbet eden ve en mühim ve en eski kabilelerden addedilen (Sipkân) oruğunun bölükleri: Sipki, Kiliri, Biriti, Manki ve Muhailidir. Son isim buradaki mikâillidendir. Bunların kendilerini Etilerden saymalarını türklükleri hakkında hiç bir şüphe bırakmaz.

Çok dikkate değer isimlerden birisi de "Halaçlı,"dır. Bu ismin Oğuzlara iltirak eden büyük efsanevi "Kalaç," olduğu malumdur. Bu havalide dil itibariyle birliklerniden Velihimmetli, Çayırılı, Topaklı köyleri sekemesinin de Kalaçlardan olduğu anlaşıyor.

Bazı köylerin eski sekemesi kalmamış, yeniden göçmenler konmuştur. "Hacı Muradlı," ile "Çingirli," köyleri buna örnek gösterilebilir, Hacı Muradlı evelce Kalaçlarla meskûn iken boşalmış ve buraya çerkesler yerleştirilmiş. Çinkirliye de otuz, kırk yıl evel Romanyadan gelen "Nogay," lar yerleştirilmiş.

Haymanada Emir, Barak gibi türkmen ve türk kabilelerinin bulunduğu da coğrafi mevki isimlerinden anlaşılıyor.

"Çalış," türkçe (melez) anlamına gelir. Buradaki Çalış köylülerinin bir kısmı sona gelen "Ş," harfini "S," telâffuz ediyorlar. Bu çok dikkate değer. Fakat bunlar kendilerinin Ulukışla taraflarından gelmiş olduklarını söylüyorlar. Dedelerinden böyle duymuşlar.

"Kızılkoyunlu," köylülerinden birisi kendilerinin "Bayındır," ilinden

olduğunu, bir diğeri de "Bayat,, lar-
dan olduklarını söylediler. Bütün
Koyunluların Bayındırdan oluşlarına
göre birinci rivayet doğrudur. Malûm
olduğu üzere "Bayındır,, Hunlara
kadar çıkar.

Haymana havalisi tarih ve arke-
oloji bakımından da çok değerli var-
lıklarla doudur. Bu çevrede septele-
diğim örenler, höyükler şunlardır:

Abdülkerim. Harabe höyük. me-
zarlığında ve yatırım türbesinde Bi-
zans devrine ait stelfünererler görü-
nüyor. Köyün biraz şimalinde "kili-
se,, dedikleri bir Romen otel batıman
ankazı ve Tirkazlar dedikleri mağara-
lar var. Bina küçük olmakla beraber,
güzel oymalı ve 3-4 tonluk mermer
bloklardan oyulmuş çok muntazam
taşlardan yapılmış. İki mevki arasın-
da bir çeşme ile harabeler de görü-
nüyor. Roma mabedinin kendi enka-
ziyle restoresi kolaydır. Aranırsa ci-
varda eksik taşlarını bulmak da ka-
bil olacaktır sanırım.

Çuluk- Civarında harabeler ve
mağaralar var. Köyde Bizans devri-
ne ait 6 tane stelfünerer var ki bun-
ların dördü Çingirli'den getirilmiş.

Çalış: Buraşı önem itibariyle
hepsinden ileridir. Köyün bütün çev-
resi örenliktir. Cenubunda "Bahçe-
li kaya,, denilen yalçın kayalıkta ka-
le harabesi vardır.

Üç sivriden mürekkep olan bu
tepelerden birisinde kayaya oyulmuş
bir kuyu ve bir lahid vardır.. Çev-
resinden mezar taşları çıkmakta-
dır. Muhtarın evinde abdesbane te-
meline konmuş olan rumca yazılı taş-

ta Eti hieroglif eşkâlini andırır bir
iki şekil de görünüyor. Taşa ihtimal
ki sonradan rumca yazılarak mezar
taşı olarak kullanılmıştır.

Daha cenubunda Yılanlıkaledde,
sarp kayalıklara oyulmuş birkaç ma-
ğara var. Kayalığın düz sathında
harçsız bir duvar yıkıntısı görülüyor.
Duvar sırtısrta iki taraflı olarak ö-
rülmiştir. Buralardan terküvit ve
mermer parçalar çıkarılmaktadır. Bu
kalenin şarkında (Tekke) denilen
mevkide iki mezar vardır. Bunlar
kuru ve adl bir duvarla basitçe çev-
rilmiş iki uzun mezardır. Birisinin
başında bir (Fallus) dikilidir. Bu
Fallus şimdiye kadar tesadüf edilen-
lerin en değerli ve en güzel yapılmış
olanıdır. Dört köşe kaidesi üstüne
yekparedir ve tam görünüşüyle bir in-
san "Çav,, ıdır. Etrafının kertiği
ve tepesindeki delik bile yapılmıştır..
Bu "Fallus,, altında yatanın Kudsallı-
ğına delil tutularak bir "Dede,, ad-
dedilmiştir. Zavallı köylüler asırlar -
ca yağmur duası için bu Fallusun
çevresinde toplanmışlardır; çünkü bu-
nu bir kavuk sanıyorlarmış. Kendile-
rine izah edince, onlar da öğrendiler
ve hakikati gördüler!

Köyün şarkında oldukça büyüğe
bir harabe höyük de var. Buradan da
Bizans devrine ait taşlar çıkarılıyor-
muş. Yangın sonunda harabe olduğu
küllerinden belli. Birçok terküvit eser
parçaları höyüğün her tarafında gö-
rülüyor. Bu havalide yapılacak son-
daj ve hafriyat hiç de boşa gidecek
değildir.

Çingirli: Köyün civarında hara-
beler ve mağara var. Çuluk köyünde-

ki dört mermer Bizans stelfünereri de buradan çıkarılarak götürülmüş. Köyde hâlâ iki tane bu mezar taşlarından var ve yeni bulunmuş. Mezarlığında da bazı kolon ve mermer parçaları görülüyor.

Durutlar: Devri meçhul, fakat herhalde Bizansa çıkan bir harabesi var.

Erif- Köyün cenubundaki dar boğazın iki tarafındaki yalçın kayalarda bazı oyuklar görülüyor. Her iki tarafta boğazı kapayan birer kale olduğu muhakkak. Köyde ve mezarlığında mermer Bizans eserleri çok. Bunlardan bir tanesi bir heykel kaidesidir ve Roma devrine aidiyeti görünüyor. Köyün garbında çok alçak ve uzunca bir harabe höyük var ki buraya köylüler "Meşatlık," diyorlar. Boğazdan şimale doğru geçince büyük bir höyük görülüyor. Büyüklüğü bir harabe olduğunu zannettirmekle beraber buna dair hiç bir iz, bir terküvit parçası bile görünmüyor. Bu höyüktün garp ve garbı cebisinde altı tane Tumulus görünüyor.

Eskiçalış - Emirler. Köyün şimali garbisinde harabeler var.

Kadıköy: Mezarlığında mermer Bizans stelfünerer görülüyor.

Karahoca: Köy civarında kısık kaya deresi şark ve garbında Çatalçeşme çevresinde ayrı ayrı iki ören var: Terzili örenleri ve dört deli örenleri.

Karasüleymanlı: Köy civarında ve şimalindeki yamaçlarda harabeler olduğu gibi (Molla çeşmesi)nde mağara ve (Kaletepe) de harabeler var.

Kızılkoyunluya giderken de uzun bir harabe höyük var.

Kızılkoyunlu- Mezarlığında pek çok mermer işlemeli taşlar, Bizans stelfünererleri var.

Sarıgöl: ve Sivri civarında da harabeler var.

Türkhöyüğü: Çok büyük bir harabe höyüktür. Üstünde mermer kolonlar; mezarlıkta mermer taşlar ve Bizans stelfünererleri, Roma eserleri görülüyor. Burada incelemeyi arttırmak hiç de faydasız olmayacaktır.

Yeniköy: Köyün şarkında Torçeşmesinde harabeler var.

İkizce: Civarında bir mağara var. Bezirhane: Şarkı cenubunda harabe höyük var: Bayram höyüğü.

Boyalık: Garbında Gülçeşme örenleri var.

Çayırılı: Mezarlığında mermer Bizans ve Roma stelfünererleri. Şimalindeki Kaletepede harabeler, cenubunda höyük harabe. Bu höyükte Eti devrine ait bir iki ufak parça gördüm

Çerkeshhöyük: Harabe höyük. Civarında iki tane de mezar ve ayrıca iki Tumulus.

Karagedik: Civarında harabeler var.

Karaağızlı: Çerkes höyük garbı cenubisinde harabeler, harabe höyük ve mağara.

Oyaca: Mağara (Kızkalesi) ve birçok harabeler var. Buralarda esaslı araştırma yapılması çok istenir. İki kilometre şarkı cenubisinde Kaletepe harabeleri ve külhöyüğü var.

Velihimmetli: Köy ve civarında birçok harabeler var. Mezarlığında

Bizans, Roma devrine ait stelfünererler olduğu gibi mermer kolon parçaları da görünmektedir. Bu mezarlıkta iki tane de (Fallus) vardır. Bunlar çok değerli eserlerdir. Köyün üstünde harman yerinde yazılı bir mermer lahid kapağı vardır. Bunun çıktığı yerde arastırma yapılarak lahid da bulunmalıdır. Köyün bir de harabe höyüğü vardır. Burası da tetkike çok değer. Köyün bir buçuk kilometre cenubunda (Velihimmetlinin bozhöyük) adı verilen bir harabe höyük vardır.

Bunlardan başka daha yüzlerce harabe ve höyük daha vardır. Fakat en önemlileri bunlardır ve hepsini saymağa şu makalemin tahammülü yoktur. Bunları ihtimal ki bir kitab halinde ve daha tafsilâtlı neşretmek

kabil olacaktır. Asıl Haymana yanında da (Yılanhisar) tepesinde harabeler görünüyor.

Şurası muhakkaktır ki, bugün Bozkrı addettiğimiz bu havali eski zamanlarda en medenî ve insan yaşamağa müsait bir saha imiş. Suları hâlâ boldur ve eskiden birçok yerlerinin orman olduğuna dair de izler vardır. Haymanın yanında meşelik belediye tarafından korunmaktadır ve çok büyüyeceği de muhakkaktır.

Havalinin eski medeniyeti, hemen her adında görünmektedir. Çalış, Türkhöyüğü, Velihimmetli, Çayırlı, Gâvurkale gibi mevkilerde en eski devirler ve Eti devri açık olarak görünüyor. Buralarda birer sondaj yaparak bu meçhul varlıkları aydınlatmak yeni Türk neslinin en önemli bir ödevidir.

KÖYCÜLÜĞÜMÜZ

SELÂHATTİN KANDEMİR

BNGÜN hemen her akli başında Türkün köyle, köycülükle ilgili olduğunu görüyoruz. Bu ilgi, köyü sevmekten, köylüye karşı derin bir sempati duymaktan başlayarak derece derece yükseliyor, köyün içine girerek onu kurtaracak müsbet teşebbüslere kadar varıyor. Şimdi artık eskisi gibi:

Köyü sevelim, köylüyü kurtaralım. gibi propagandalara hacet kalmamıştır. Bugün iş zamanıdır, pratik yolda yürüme devridir. Bundan sonra köy hakkındaki bütün düşünce ve görüşmelerimiz tamamiyle madde, filiğ alan üzerinde yapılmalıdır.

Köycülük, artık ulusal bir dava olmuştur. Onun pratik tarafları hakkında birçok yazılar yazılıyor, bilhassa Devlet, bütün kuvvetiyle köy dîrîmî işini kovalıyor. Yeni rejim, üstüne kurulduğu yüksek prensiplerini siyasal ve sosyal alanlarda gerçekleştirmek için hemen her çareye başvurarak ulusal ölküye biran önce kavuşmaya savaşıyor.

Şimdi, bir yandan Devlet örgütlerinin bütün yurdu ve bu arada köylüyü kalkındırma işinde gütmekte olduğu sağlam ve doğru politikanın tatbikatını, diğêr yandan da Halkevleri gibi Devlet dışında çalışan kültürel örgütlerin bu politikayı daha müsbet ve verimli bir surette ulusal var-

lığa mal etme denemelerini yakından biliyor ve görüyoruz.

Dava görülüyor, prensipler gerçekleşiyor, sosyete kendini bulmak ve bilmek işinde canla başla uğraşılıyor. Biz işte, böyle büyük ve genel savaş ortasında son zafere ermek için, hiç bir şeyi ihmal etmemek, hiç bir yerde zayıflık ve şaşkınlık göstermemek kaygusuyla didiniyoruz.

Bu ulusal savaşta köyle candan bağılılığı olanlarımız ve kendisine bu alanda iş bulanlarımız var. Bunlar bu önemli durum içinde savaşın almakta olduğu önüne geçilemez şiddeti görerek onun iyi yönetilmesini, istiratejik durumunun sağlam prensip ve düşünceler üzerine kurulmasını istiyorlar. Şimdi herkes söylüyor:

Köy davası bir Devlet işidir.

Köyü ancak Devlet kuvveti kurtarabilir.

Köyün kurtarılması için şunlar lâzımdır.

Bir yığın sistem, teori, prensip münakaşaları oluyor. Ve tabiatıyla Devlet "Terbiyeviğ ve ihzariğ olan ulusal kalkınma programını,, adım adım kovalıyor..

Ancak, ihtiyaçlar o kadar büyük ve çok ki, yapılan işler hiç kimseyi - haklı olarak - kandırmıyor. doyurmuyor. Asırlardanberi bakımsız kalan yurdun çatlak ve kuru bağıri bir

iki serpim yağmurla ıslanamıyor. Daima istiyor, istiyoruz. İşte bu sonsuz istek ve bitmek bilmeyen ihtiyaçtır ki terakki dediğimiz beşerîğ vargıya bizi ister istemez sürüklüyor.

Türk köyünün kalkınması başlı başına bir devlet işidir, diyenler doğru söylüyorlar, fakat bu doğru söz bizim köycülük davamızın kotarılmasına ne derece yardım edebiliyor. Köy dirimi devlet işidir, demekle ne kastediliyor? Devlet şu veya bu çeşit örgüt ve kanunlarla genel bir köy dirimi başarabilir, diye ortaya konulan görüşme konusunun, bizi sonunda pesimizme kadar götürebileceği düşünülüyor mu?

Zira, köy davasını daima bir Devlet işidir diye düşünmek, bizim ferdiğ ve ahlâkiğ tavrımızı hiçe indiriyor. Sanki Devlet bizden başka bir yaratılıştta, bizden ayrı bir varlıkmiş gibi bir sanı meydan alıyor.

Halbuki Devlet demek biz demek değil miyiz? Acaba ben ve biz olmasak Devlet olur mu?

Ben daima şöyle düşünmekteyim:

Köycülük her şeyden önce ulusal bir ödevdir. İster bir Kamun Direktörü, bir Köy Öğretmeni, bir İlçebay olsun, ister Halkevinin çatısı altında çalışan gönüllü bir er... Herkes için köy dirimi üzerinde çalışmak en başta gelen ulusal bir ödevdir.

Meseleyi bu şekilde ileri sürünce, artık köycülük bir Devlet işidir, değildir gibi düşüncelere yer kalmaz, sanıyorum.

Köy davası ulusal bir davadır, bu davada Devlete, ferde, müesseselere

re düşen mahiyeti bir, fakat pratik karakteri birbirinden ayrı ödev ve işler vardır. Böyle düşününce ulusal ahlâk alanına girmiş oluruz. Gerçek olarak da "Köycülük ulusal bir ahlâktır."

Bu hükmümüzün doğruluğuna inandıktan sonra artık her köycünün yani, bu ulusal davada kendi payına düşeni yapmak gücünde bulunan ister işyar, ister serbest her münevver türkün bu işte muvaffak olması için bir takım bilgiler edinmesi ve bu bilgilerini pratik alanda denemesi lüzumu kendiliğinden anlaşılır.

Sözü bu noktaya yetirince, hemen söylemeliyiz ki, Türk köycülük hareketinde köycülere fikir ve iş kılavuzluğu yapacak hiç bir şey yazılmamış ve yapılmamıştır. Yazılan ve söylenen şeyler bu davanın kendisine aittir. Halbuki asıl önem verilmesi zarurîğ olan nokta davanın vaziyetini izahtan ziyade onun nasıl kotarılması lâzım geldiğini araştırmaktır:

Köylerimizin sayısını biliyoruz. Geriliğini, teşkilatsızlığını, bakım-sızlığını da şöyle üstünkörü bildiğimizi sanıyoruz. Halbuki bildiğimiz ne varsa bizi aktif teşebbüse götürmekten çok uzaktır. Bütün bu bilgilerimiz, ilmiğ, müsbet değerlerde değildir.

İtiraf etmeliyiz ki, köycülüğümüz, bilhassa sosyal ve ilmiğ bir konu olması bakımından, henüz romantik devrini yaşamaktadır. Ampirik düşünmeğe ve çalışmağa alışmış olan eski rejim münevverlerinden farkımız pek azdır. Bir ihtiyacı duymak ve

idrak etmek başka, onu gidermek yolunda inisiyatif almak başkadır. Bu sebebledir ki, Türkiye köycülüğü henüz tam manasiyle sosyal ve ilmiğ bir karakter alamamıştır.

Türkiye için ölüm dirim meselesi olan köycülük, her şeyden önce bir ilmiğ mevzuu, sonra bir teşkilâtı, bu teşkilâtın dayanacağı sosyal iş sistemlerini, bu iş sistemlerinin hareket noktası olan siyasal ve sosyal prensipleri hatıra getirir.

Devlet eli yurdun her ihtiyacını karşılamaya çalışırken, aynı zamanda sosyetenin ve Devletin temeli olan ferd ve müesseseler de kendi hesablarına bu çalışmalara hep birlikte ortak olurlar veya bu çalışmaları tamamlıyan ayrı iş alanlarında savaşır. Bütün bu savaşmalar hep bir kaynaktan kuvvet alır:

Ulusal birlik ve o birliğin temeli olan ulusal kudret. Bugünkü Devlet, tamamiyle ulusal bir yapı ve karakter taşıdığı için bütün kuvvetini ulustan alır ve olusa verir. Şu halde köycülük işinde Halkevlerinin rolü devletin bu alandaki çalışmalarına yardım etmek ve bu çalışmaları daha çok sosyal alanda tamamlamaktan ibarettir.

Böyle düşününce Devlet dışındaki köycülük işlerinin Devleti kuran iş sistemi ve prensiplerinden örnek alması lâzım geleceği düşünülebilir. Fakat, acaba Halkevleri için bu kadarı yetiştir mi? Yani yalnız bu sistem ve prensiplerin öğrenilmiş olması köycülük alanındaki türlü çalışmaları yönetmek için bize her tarafı iyi çizilmiş bir program gibi yol göstere-

bilir mi ve böyle bir genel iş programı nasıl çizilebilir?

Halkevleri talimatnamesi köycülerin iş alanını göstermiş, varılacak noktayı açıkça tesbit etmiştir. Talimatname, Halkevlerinin savaşıacağı bin türlü zorlukları da önceden haber vererek bu çatı altında iş görmek isteyenlerin nasıl bir enerji ile ileri atılmaları lâzım geldiğini söylemiştir.

Tabiatiyel bu talimatname yapılacak işlerin her noktası hakkında ayrı ayrı yol gösteremezdi. O ancak genel ödevleri izah edebilirdi. Pratik alanda nasıl yürüneceğini her şubenin üyeleri tayin etmek lâzım gelirdi.

Şimdiye kadar da böyle olmuştur. Her Halkevi ve onun her şubesi kendi alanına ait iş programını kendi çizmiştir. Köycüler şubesi de muhitine göre çalışma programları hazırlamıştır.

Fakat, bugüne kadar alınan deneme sonuçlarına bakılırsa, bilhassa köycüler şubesine ait çalışmaların, daha özlü ve genel bir iş programı çerçevesi içine alınmasının zarurî olduğu görünmektedir.

Köycüler şubesinin varacağı hedef malûmsa da bu hedefe kavuşmak için hangi noktalardan hareket edilmesi icab edeceği henüz lâıykıyla tesbit olunamamıştır. Hiç bir şubenin köycüler şubesi gibi özel bir karakter ve ödevi yoktur. Bu şube, bugünkü Türk rejiminin en baş davası olan "Köy dirimi," ile savaşıacağı için bir asker gibi bu savaşa hazırlık yap-

ması, önceden ilmiğ, pratik bir takım bilgiler edinmesi ve herhalde bir askerden daha çok manevî disiplini sahip olması mecburiğ ve zarurîğdir. Bu mecburiyeti görmeyince ve onun varlığını kabul edilmeyince köycülük üzerinde konuşulamaz.

Yani, bir köycülük programı sade bir iş programı değildir. Onun dayanacağı bir takım ilmiğ, fikriğ prensip ve usuller vardır. İş programına buna göre bir temel koymak lâzımdır.

Şu halde: Türkiyede köycülük ödevini yapmak için hazırlanacak rastgele bir iş programından verimli sonuçlar beklenemez. Zira köy alanında spor alanında olduğu gibi sade vücut kuvvetiyle iş görülemez. Köycülük, bütün maddiğ, manevîğ kudretlerin çarpıştığı bir "Meydan savaşıdır. Burada tekniksiz, istirahetisiz usulsuz, sistemsiz bir adım ileri atılamaz. İtiraf etmelidir ki, köycülük işlerinde görülen pek az muvaffakiyeti köycülerimizin sağlam ve temelli bir programla çalışmamış olmalarındanadır. Halkevlerine kayıtlı bulunan biz münevverlerin büyük bir ihmalemiz vardır. Bu ihmâl şudur:

Köycülük yapacak olan Türk gençlerini aydınlatacak yazılar yazılmadı, köy nedir, nasıl bir sosyal kurumdur, bunun bünyesi, fonksiyonu, sosyal karakteri nasıl teşekkül eder, köy nasıl bir sosyal gurupmandır, Türkiyedeki köylerin coğrafiğ, ekonomik, tarihsel, sosyal durumunu nasıl izah edebiliriz? Bir köy nasıl tetkik olunur. Köylü kimdir, nasıl çalışır, kendisini muhite ne suretle intibak

ettirir, köylünün psikolojisi hakkında neler bilmelidir. Türk köylünün geri kalmasının türlü sebepleri nelerdir. Bir sosyal grupmanın geri kalması ne demektir. Sosyolojik bakımdan bir köy üzerinde nasıl müessir olmak mümkündür. Köyün yalnız başına fonksiyonu nasıldır. Diğer grupmanlarla, şehirlerle olan türlü münasebetlerinin mahiyeti nedir?

Hulâsa, köycülük yapacak olan hevesli ve bilgili gençliğe fikriğ malzeme verecek şekilde çalışmadık. Oturduğu mahallenin sosyal yaşayışı hakkında fikir olmıyan bir şehirlinin köycülük yapmağa kalkışması kadar zor bir şey yoktur. Şehirde yaşayan bir insan köydeki sosyal, ekonomik yaşayış hakkında ancak basit ve ampirik bir fikri olabilir.

Hususiyle, memleketimizde sosyal araştırmalara ve bunların usullerine dair hiç bir şey bilinmemektedir. İnsan vücudunun biyolojik teşekkülünü bilmıyan bir hekimin o vücudun herhangi bir hastalığını tedavi etmesi nasıl mümkün değilse, bir sosyal grupmanın nasıl kurulduğunu ve çalıştığını bilemıyan herhangi bir kimsenin de, o grupman üzerinde müessir olabilmesi imkânı pek azdır.

Bu sebeplerledir ki bir köycülük iş programının herhalde bir takım ilmiğ usullerden ilham ve kuvvet alması zarurîğdir. Malûmdur ki usul, bizi muvaffakiyete götüreceğ yolda kullanacağımız vasıtalar ve bu vasıtaların kullanma hususunda en verimli kaidelerin hepsidir.

Sosyal bir iş alanında muvaffak olmanın usulü, bir motörü iyi işletme

usullerine benzemez. Bir mimarın, bir elektrik mühendisinin, bir öğretmenin kendi işini müsbet ve verimli bir surette görebilmesi için kullanacağı usullerle bir sosyal grupman üzerinde çalışacak olan herhangi bir sosyal iş amelesinin kullanacağı usuller arasında çok büyük farklar vardır.

Biz, her köycünün âlim, teknisyen, olmas lâzımdır iddiasında bulunmuyor ve burada usul denince tamamiyle ilmiğ manada bir usulden bahsetmiyoruz. Sosyal sanat denilen, pratik mahiyette düşünce ve işlerin yönetilmesine yarayan, fakat kökü gene ilimde bulunan bir takım genel kaideler murat ediyoruz. Bu kaideler, amprik bir çalışma tarzı güdenler için bile az çok faydalı sonuçlar verecek mahiyettedir.

Şu kadar ki, bu kaideleri öğrenmeden önce veya öğrenmekle beraber onları tatbik ederken bizde bulunması lâzım bir takım temel bilgiler var-

dır. Bunlar hakkında hiç olmazsa bir fikrimiz olması zarurîdir.

İşte bu yazımızda bu zarurete kısaca işaret ediyor ve diyoruz ki: Türk köycüsü artık rasgele çalışmamalı, muayyen ve müsbet bir iş programı olduğu halde köyün içine girmelidir.

Bunun için de Halkevlerindeki köycülük çalışmaları iki genel şubeye ayrılmalıdır:

1 — İlmiğ alanda çalışan köycüler.

2 — Ameliğ alanda çalışan köycüler.

Birinciler, köycülüğün ilmiğ esasları hakkında yazı yazmalı, konferanslar vermeli, klavuzlar hazırlamalı, bu işin edebiyatını kurmalı. İkinciler de birincilerin hazırladığı programa göre köy içinde müsbet ve filiiğ surette çalışmalıdır.

Bir başka yazımızda bu konuyu daha etraflı bir surette işlemeğe çalışacağız.

ALMANYADA YENİ KÖY ÖĞRETMENİ

Yazan: J. F. Dietz. Çeviren: M. A. AKADEMİR

EĞER köy okulunun ödevini yapması isteniyorsa, ona her şeyden önce muhtaç olduğu hakikiğ öğretmeni verilmelidir. Köy öğretmeni, hemen bir insanı şaşırtıp ezecek kadar çok ve ağır ödevler karşısındadır. O, yalnız bir öğretmen değil, yani kültür - mülkleri ile, onları kendilerinden sonra gelenlere ulaştıracak ve daha çok geliştirecek olan yeni nesil arasında bir komisyoncu; çocukta meknuz kabiliyet ve kuvvetleri şefkat dolu bir bakımla geliştirecek bir eğitmen değil, aynı zamanda ve her şeyden önce içten gelen bir mesuliyet duygusu ile cemaati, halkı eğiten, ona şekil veren, yaşayış muhitinde ve mekteb dışında da müessir olan bir başbuğ, bir yol göstericidir ". Öğretmen - mesleki en küçük köyde bile o kadar büyük formadadır ki, büyük formada bir insan ister... Ve bittabi büyük vazifelerin hakkiyle ifasını mümkün kılacak olan büyük bir tahsile ihtiyaç gösterir...

Öğretmen sathig olarak birçok veya her şeyi bilen bir adam, bir yaklı kütüphane olacak değildir. Kezalik tek yönlü bir idrak - insanı, yahut bir mütebahhir, bir speyalist te olmayacaktır. O, serbest ve geniş görüşlü, açık düşünüşlü, hükümlerinde tesir altında kalmıyan, hayat için derin bir anlayış sahibi, muayyen bir

sahada yol göstericilik yaparak müessir olacak kabiliyette bir insandır.

Tahsili ona şunları temin etmelidir:

1 — Onda kendine has kiritik düşünme kabiliyetini geliştirecek olan esaslı, ilmiğ bir olgunluk.

2 — Ona pedagojik durum ve hâlleri açık olarak görmek ve anlamak imkânını verecek olan pedagojik temel bilgilerden bir maya.

3 — Çocuk bahçesinde, ilk - halk - yardım mektebi, lise, pisikopatlar ve ayrıca bakıma muhtaç olanlar yurdunda, halk yüksek mekteplerinde ve gençlere mahsus haphisanelerdeki terbiye şe'niyeti hakkında canlı bir müşahede ve bu müesseselerle halkımızın kültürel, ekonomsal ve sıryasal hayatı arasındaki bağılılığı kavrayış.

4 — Bütün halk hayatımızın her safhası ve bölgesi hakkında canlı bir müşahede. Bilhassa halkın fakir tabakalarını işçinin, el sanatı sahibinin, köylünün çekmekte olduğu sıkıntılarını ve tasaları kavrama; yalnız kitabları okuyarak öğrenmek suretile değil, her şeyden önce onlarla bizzat düşüp kalkarak şahsiğ münasebetlerde bulunarak değışik işlere bağı olan özel hayat şekillerini doğrudan doğruya yaşamak suretile kavrama.

5 — En önemli okul tekniklerinde beceriklilik, el yatkılığı, fizik,

kimya ve biyoloji tecrübeleri yapmak; taş ve tebeşir, kil, linol, kâğıt tahta ve maden işlemesi iktidarını kazanmış olmak.

6 — Eğitici ve soysal olarak hareket etmek; beraberce yaşayışı geliştirmek ve beslemek. Bayram ve törenleri, yaya yürüyüşleri zengin ve güzel olarak tertib ve tatbik etmek.

Böyle bir tahsil bütün halk öğretmenleri ve bittabi köy öğretmenleri için mutlak surette lâzımdır. Fakat köy öğretmenliği ayrıca bir de köyün ve köy okulunun ihtiyaçlarını hesaba katmasını öğreten bir ihtisas tahsilini icab ettirir. Bu, öğretmen yetiştirme işinin üzerine yeni vazifeler alması demektir ki bunların halli, bu sahaya ait en lüzumlu ve temel hizmetini görecektir maddelerin hazırlanmamış olması hasebile, hususi zorlukların ortadan kalkmasını bekler. Bunlar ancak aradan zaman geçmesiyle, öğretmen yetiştirme ve bugünkü öğretmenleri onarma işleri ile birlikte halledilebilirler.

Köy öğretmenin genel pedagojik tahsili yanında şunlara da ihtiyacı vardır:

1 — Köy ve memleket bilgisi (Köyün genel) muhit, kültür ve halk bilgisi ve bunlara ilâveten bir de köy hayatının sosyolojisi.

2 — Çocuklar, gençler ve erginler ruhiyatını ihtiva eden bir memleket ve köy psikolojisi.

3 — Genel köy pedagojisini, köy okulu pedagojisini, köy meslek, ihtisas ve halk yüksek okullarının peda-

gojisini ihtiva eden) bir köy pedagojisi.

Köy hayatına ve köysel eğitim işine giden bu teorik başlangıç, köy okulunun ve köy eğitim işlerinin çok cepheliliği ve değişiklikleri hakkında bir fikir verecek olan köy okuldaki pratik çalışmalarla, köylerde yapılacak bir sıra okul ziyaretleriyle tamamlanmak mecburiyetindedir. Öğretmen yetiştirme okuluna, tedris tecrübeleri yapmak üzere imkânın müsaadesine göre bir köy okulu veya bir köy okulları birliği, istifadeye açık bulundurulmalıdır.

Köy öğretmeni yetiştirmenin genel öğretmeni yetiştirme çerçevesi içinde nasıl bir yer alacağını, ancak zaman ve vaziyetin icablarına göre tayin ve tesbit etmek mümkün olabilir. Köy öğretmeni yetiştirilmesine tevcih ettiğimiz münferit vazifeler, alâkadar ihtisas öğretmenlerine dağıtılmalıdır. Meselâ memleket ve köy bilgisini, ya halk bilgisi doçenti, yahut ta sosyoloğ, köy psikoloji ve köy pedagojisini, pedagoji doçentleri üzerlerine alabilirler.

Bittabi mümkün olsaydı bütün bu ödevlerin bir tek elde toplanması daha iyi olurdu. Bu itibarladır ki hemen her öğretmen yetiştirme okulunda köy mektebinin faydası bakımından bir köy bilgisi ve köy pedagojisi kürsüsünün tesisi istenmelidir.

Kölling, köy öğretmenin bunlardan başka bir de "esaslı tarımsal teorik ve pratikten kuvvetli bir çenberle kuşatılmış olmasını, ve bu itibarla da tahsilinin tarım yüksek okulunda olmasını istemektedir. Bunlar-

la birlikte o, köy öğretmeninin iyi bir çiftçi yanında bir ameliyat yılı yapmasını ve bu suretle onun aynı zamanda bir örnek çiftçi olması istemektedir. Bana kalırsa o, bu suretle biraz ifrata kaçmıştır. Bu şekil, köy okulu için olduğu kadar köy kültürü için de tehlikelidir. Köy öğretmeninin çiftçi olması farz değildir. O her şeyden önce bir öğretmen ve eğitimci olacaktır. Onun ödevi yalnız çiftçileri yetiştirmek değil, her şeyden önce ekonomikal işler kadar diğer işleri de gören ve düşünen insanlar yetiştirmektir. Köy okulu, yarın çiftçi olmayıp ta hayatını şehirde kazanmak mecburiyetinde kalacak olanları da düşünmek mecburiyetindedir. Köylünün tarımsal yetişmesi köylü ertik okullarında olur. Ve oraya bittabi tarım işlerinde çok esaslı olarak yetişmiş insanlar öğretmen olurlar. Bununla beraber Köllingin isteklerinin doğru olan tarafta, köy öğretmeninin tarım işlerinde de görgü ve kavrayış sahibi olması mecburiyettir. Bu zarurî bilgileri, o eğer ilmiğ - bilhassa tabiat ilimleri bakımından - çalışmasını öğrenmiş ise kendi kendine de öğrenebilir. Bununla beraber daha tahsili enasında köy öğretmeni olmak temayülünü gösteren gencin tarım işleriyle ülfet keşbetmesine imkân verilmesi v asgarîğ olan taleplerin çok üstünde, halkın hayatı ile kaynaşmış, köylünün kültürünü, yaşayışını yakından tanımış olması, yarınki öğretmen yetiştirme teşkilâtından beklenmelidir. Bunu öğretmenlerin gönüllü olarak iştirak edecekleri kurslarla da,

genel öğretmen yetiştirme çerçevesi içinde, temin etmek kabildir.

Köysel sosyal yardım ve yurd bakımı birliğinin mekteb komisyonu da buna yakın bir teklif ortaya atmıştır. Onlar istiyorlar ki, hem yeni yetişecekler, hem de iş başında bulunan öğretmenler "Köysel vaziyetlerin ve onları doğuran âmillerin ta köküne kadar inmiş, nüfuz etmiş olsunlar.,,

"Halk bilgisine, köysel sosyal yardım ve yurd bakımına, halk ekonomisine, köysel tabiat bilgisine ait dersler ve tatbikat,, görmüş olsunlar. "Köysel vaziyet ve hâlleri iyiden iyiyeye taniyan, tahsilinin ve durumunun bütünlüğü bakımından tarımsal hayatın gelişmesini temine gücü yeten kabiliyetli köy öğretmenlerinin kıymeti ve önemi okul odasının dar çerçevesinden çok dışarıya taşar. Kırsal memleketin küçük köylerinde çok defa öğretmen, aydın zümreyi temsil eder. Ve binbir zorlukla çarpışarak çok güç olarak ekmeğini kazanan köylü hemen her işini ona danışır. Bu suretle sık sık rastlandığı vecihle köy öğretmeni devrimin ve ileri yürüyüşün, eşi olmıyan bir taşıyıcısı olur. Ve bu itibarla iktisaden tutunabilmek istiyen hiç bir küçük çiftçi onun yol göstericiliğinden müstağni kalmaz., "Köy öğretmenlerinin tahsili ve menşeleri meselesi, kezalik kifayyetli öğretmenleri köye bağlamak işi, bilhassa köy halkının meslekiğ hazırlanması ve ilerlemesi ve ekonomikal becerikliliğinin arttırılması bakımından çok büyük önemi haizdir.

Ona hiç şüphe yok ki sureti umumiyede köyde doğmuş ve büyümüş

olan öğretmen daha kolay olarak köyün kendisine tevcih ettiği ödevleri başarabilecektir. Bu itibarla köysel sosyal yardım ve yurd bakımı birliğinin mekteb komisyonunun bu talebini sevinçle selâmlamalıyız, "Köyün müstait erkek ve kız çocukları halk okulunu bitirdikten sonra öğretmen olmak üzere yetiştirilmelidir., Fakat şunu da unutmamalı ki, köylü ana ve babadan doğmak ve köyde büyüme tarımsal durum ve hâllerin iyice tanınması imkânını verirlerse de köyde yapılacak eğitim çalışmalarının muvaffakiyetini tazammun etmezler. Benim kendi müşahedelerime nazaran köylerde eğitimsel çalışma işi köylü insanlara, çok defa bilhassa güç gelmektedir. Çünkü bunlar kendileri köylüdürler, köyü biraz dışından görmüş ve incelemiş değildirlir, daima onun içinde yaşamıştırlar. Her ne kadar şehirde doğmuş öğretmenler, ilk olarak köy muhiti içine atıldıkları vakit alışmadıkları bir durum karşısında biraz şaşalsalar bile vaziyeti köyde doğmuş olan meslekdaşlarından çok daha iyi ve keskin olarak kavrayabiliyorlar. Eğer şehirli insanlar köylü halk için lâzım olan sevgiye sahip iseler ve oradaki hayatın içine girmek iradesini gösterirlerse çok defa becerikli, iş bilir köy öğretmenleri olurlar. Buna rağmen pek tabiiğidir ki, müsait köy çocuklarının öğretmen mesleğine ve bilhassa köy öğretmeni mesleğine geçmeleri talebi şimdide kadar olduğu gibi bundan sonra da yerindedir. Ve öğretmen yetiştiren okulların kapıları onlara daha fazla açılmalıdır. Bu da en

iyi ve doğru bir şekilde köylerde halk okulunu tamamlayan lise ayarında okullar = Aufbauschuleler kurulması suretiyle olabilir. Köyde doğmuş olan yarımın köy öğretmenleri mutlaka şehri de çok esaslı olarak tetkik etmiş, tanışmış olmalıdırlar ki, bir gün gelip te köylerinden ayrılarak şehre gitmek mecburiyetinde kalacak olanların yardımcısı olabilsinler. Yeni öğretmen ve bilhassa köy öğretmeni için istenilen eğitimi Seminar = öğretmen okulu temin edemez. Bütün nokta nazaran bu hususta müttefiktir. Württemberg ve Bavyeradan başka bütün memleketler bu kanaatlerin icablarına göre hareket etmişlerdir. Seminar tahsil ve terbiyesinin noksanlığını şehirdeki öğretmenden çok daha fazla olarak duyan, çalışmakta olduğu üç - ra köyün modern kültür hayatı merkezlerinden uzak olması dolayısıyla, bu noksanları telâfi ve teadül ettirmek imkânını bulamıyan köy öğretmeni olmuştur. Bu yüzden köy öğretmeni mümkün olduğu kadar iyi bir meslekiğ tahsile sahib olmağa cehdetmelidir. . Onun yetişme yerleri üniversite ve pedagoji akademileri = yüksek öğretmen yetiştirme okullarıdır. Her ikisinin de ayrı ayrı rüchhan noktaları vardır. Üniversite bir serbest araştırma ve ilim yeri olması dolayısıyla halk eğitimine ilk elden, katgısız bir bilgi kazanmak ve ilmiğ çalışma ve araştırmalara iştirak suretiyle bilgisel düşünme ve çalışmayı öğrenmek iktidarını verir. Çok kuvvetli ve zengin bir kültür hayatı merkezi olması itibariyle, yarımın öğretme

nine halk hayatının ve halk kültürünün büyük meseleleri ile tanışmak fırsatını verir. O, halk eğitimini halkımızın diğer yol göstericileri: Hukukçular = Jüristler, teologlar, doktorlar, iktisadçılar ve tarımcılarla canlı münasebetlerde bulundurarak, ona halkımızın kültür hayatında alacağı, özel önemi haiz mevkiyi gösterir. Ve ilerideki meslek hayatında da bu meslekler erbabı ile birlikte terbiyeviğ çalışmalar yapmak üzere anlaşmayı kolaylaştırır. Kezalik üniversite ghrinde öğretmen çok vakit terbiye sistemimizin kuruluşunu, ta çocuk bahçesinden yüksek okullara kadar gözleri önüne konmuş bulur. Üniversite hakikaten serbest, kendi içinden aldığı kuvvetle beslenen ve büyüyen ve içinde yarının halk eğitiminin topluluk ve beraberlilik yaratan kuvvetlerinin açılabilceği bir birlikte yaşayışın gelişmesini temin eder.

Üniversitenin, köy öğretmenin kendine göre olan icablarına nasıl cevap verebileceğini, Thüringen halk okulları öğretmenlerinin yetiştirilmesini de üzerine almış olan Jena Üniversitesi'nde 1924 - 1927 yıllarının altı sômestrinde genel tahsil ile birlikte köy ve köysel eğitim işi için yapılan şeyleri burada anlatmak suretiyle göstermek isteriz. Köy öğretmeni mevzuu üzerine tertib edilen bir konuşma akşamı, köysel eğitim işinin kapısını açtı. Burada ortaya konan meselelere köysel halk okulu üzerine yapılan bir müsahebede daha esaslı surette temas edildi. Bir köylü yüksek okulunun yerinde tetkiki, er-

ginler terbiyesinin tatbikat ve ameliyatına ait bir göz atmayı temin etmiş oldu; halk yüksek okulunun çalışmaları mevzuu üzerine açılan bir kursta da köysel halk eğitimi meselesi inceden inceye araştırıldı, didiklendi. Mekteb tatbikatı her sômeterde istenilenleri köy mekteplerine de götürüyordu. Bir köyde oturmakta olan tanınmış bir halk bilgisi müdekkikin ziyaret edilmesi için yapılan bir mekteb gezintisi ve bunu müteakib öğretmenin vermiş olduğu bir konferans, bir yurd araştırıcısı, bir yurdu keşfeden adam olması itibarile köy öğretmenin yapacağı işler hakkında iyi bir göz atışı temin etti. Ayrıca ilk öğretim ispekteri Senner'in idare ettiği, tarımsal bir yönem almış tabiat bilgisi tedrisatı kursu ile, yurd sanatı üzerine diğer bir kursa iştirak imkânları verildi. Yarının öğretmenin görgülü üstatlar yanında bütün okul yaşayışını görerek ve yardım ederek beraberce yaşaması imkânını veren okul yardımcılığı zamanında birçok talebe köy öğretmenlerinin yanına gittiler. Bu esnada onlar birçok feyizli görgüler edindikleri gibi ustalarına da, onları bilgisel çalışma ve eğitim bilgilerinin modern sorularile tanıştırmak suretile, kıymetli hizmetlerde bulunmuşlardır. Bu gibi bilhassa yapılan işlerden başka köy öğretmeni olmak istiyen talebe için, yardımcı bir ders olarak tarım dersini almak ve bu seçim dersi vasıtası ile tarımsal bir terbiyeye sahip olmak mümkündür. Bu rapor gösteriyor ki üniversite pek âlâ köy öğretmenin gereçlerini karşılayacak bir durum-

dadır. Çok defa korkulduğu ve sanıldığı gibi üniversite, genci köy hayatına yabancı yapmaz. Bilâkis tecrübeler göstermiştir ki hemen münhasıran yüksek okulda temini mümkün olan büyük âlâka ve münasebetleri ile birlikte köysel sorularla derin bir surette uğraşma ve köy eğitim işinin önemi ve güçlüğü, birçok talebelerde, köylerde becerikli işçilerin birlikte çalışmalarını bekliyen bir sıra halledilmemiş değil, henüz el bile sürülmemiş işler olduğunu göstermek suretile, oralarda çalışmak arzu ve hevesini uyandırır. Tecrübe her vakit öğretmektedir ki: Esaslı bir ilmiğ tahsil görerek yetişmiş ve bu suretle en ücra bir bucakta bile yurdun tabiat ve kültür, dil ve halk bilgisi tarih ve sanat alanlarında çalışarak özel fikriğ ve maneviğ bir âlem yaratmak kudretinde olanlar, eğer kendilerine bir dereceye kadar katlanılması mümkün olacak harici idameci hayat imkânları orada verilirse, istekle köylere gitmeye hazırdırlar. Bugün yüksek öğretmen yetiştirme okulu adı ile anılan pedagoji akademilerinin üniversitelere karşı olan rüchani derli ve toplu oluşlarındadır. Onların Prusya içindeki gelişmeleri pek âlâ becerikli köy öğretmeni yetiştirebilecek bir durumda olduklarını göstermiştir. Onlar daha ilk günden itibaren köye karşı olan ödevlerini görmüş ve düşünmüşlerdir. Onlar "Halk ile doğrudan doğruya temasda bulunarak fikriğ hayatı uyaracak ve ona bir şekil, bir istikamet verecek kıratla öğretmen yetiştirmek istiyorlar. Bu itibarla hayata yakın oluş, onların ver

dikleri terbiye ve tahsilin en önemli karakteridir: Halkın maneviğ, diniğ, ahlâkiğ, sosyal ve ekonomsal hayatını anlamak.

Bu itibarladır ki akademiler "Yurdsal tabiat ve kültürün ve yurdsal halklığın bir bakım yeri olmalıdırlar. Ve umarız ki onlar, yurd bilgisine ait enteresselerin mihrak noktaları olacaklar ve yalnız ilmiğ surette halk bilgisi ile uğraşmakla kalmayıp toprağa bağılı kültürün ve sapaşğlam Alman halklığının bakılmasına ve beslenmesine de hizmet edeceklerdir. Bu vaziyet alışlar icabı daha önceden köysel umur ve hususatın yeni öğretmen yetiştirme kurağları vasıtasıyla esaslı surette işlenerek kıymetlendirilmesi beklenir. Ve akademilerden ardı arkası kesilmeden köy hayatının tevcih edeceği ödevleri başaracak, köyün kendi malı olan bir okul yaratmasını ve o okulda köy gençliğinin bedeniğ, ahlâkiğ, zihniğ kuvvetlerini uyandırmasını ve yetiştirmesini hakkiyle bilen köy öğretmenleri eğitme ve üretmesini bekleriz. Bilhassa köy muallimi için hemen tahsil kadar önemli olan bir mesele de ikmali tahsil meselesidir. Tahsil ancak bir mesleki hizmet için umumi bir hazırlık, işe başlayış mahiyetindedir. Herhangi bir köydeki bir öğretmen için asıl ihtisas, asıl işinin eri oluş meselesi onun kendi uhdesine bırakılmıştır. Köyün bu büsbütün belli ve kendine göre olan vaziyet ve hâlinin ta içine girerek onu işlemek ekseriya çok güçtür. Ve birçok öğretmenlere bunu tam olarak temin etmek asla nasib olmaz. Bu noktada

her bir öğretmene mümkün olan yardımı yapmak, öğretmenlerin bir plâna göre organize edilmiş olan ikmalitahsil işinin ödevidir. Bu meslek hizmeti için hazırlanma ile birlikte öğretmenin plânlı bir kendi eğitimini tamamlamağa da ihtiyacı vardır. Bu eğitim tamamlanması işi en iyi olarak her bir öğretmenin gereçleri ile ilgilendirilmeli ve meslek işinden köklerini almalı ve tahsilin, her günkü çalışmalar esnasında duyulmakta olan, boş bıraktığı yerleri doldurmalı; terbiye ilminin araştırmaları ve terrakilleri ile ülfet ettirerek aynı zamanda öğretmeni daha ileri götürmeli, yükseltmeli, kültür ve bilgi hayatına ait diğer alanlardaki yenilikleri de ihmal etmemelidir. Bu, bilhassa köy öğretmeni için çok önemlidir. O, çok vakit o kadar fazla iş yükü altındadır ki, kendi tahsilini tamamlamak için vakit bulamaz, ekseriya da onu daha fazla yaratıcılığa sevkedecek işnelemeler, saik ve müsevvikler de yoktur. O, işleri içinde yapayalnızdır. Yılda bir defa gelip birkaç saat kalan ilk öğretim ispekterinden başka kimse okuluna uğramaz. O, anlayan bir adamın tenkidine, işinin eksik ve noksanları üzerine dikkat nazarını çekmesine susamıştır. Bunu bulamadığı gibi, onu kıvıldamağa, ileri atılmağa sevk edecek iyi misal ve rakib de yoktur.

Nadiren diğer öğretmenlerin meşaisini tanımak imkân ve fırsatına nail olur. Köyde diğer münevver şahsiyetlerle temasta bulunmak pek az mümkündür. Köyünün sakinlerine fikren faik olduğu için çok defa sem'narda

edinmiş olduğu fikriğ mülk ile kanaat ederek geçinir, gider. Bu suretle o, bütün mevcudunu sarfederek manen kurur, dumura uğrar. Bu tehlikeye hemen her köy öğretmeni maruzdur.. Kim, var kuvvete, kendini korumasza, içi itibarile zengin ve canlı olmasına rağmen, ezilir, düşer. Pek çokları için bu maneviğ ölümden kurtulmak üzere köyden kaçmaktan başka çare yoktur. Birçok öğretmenler tehlikeyi sezmedikleri için kendilerini korumağa lüzum görmezler. Onlar seminarın kendilerine verdikleri ile doymuşlardır. Ve mektebdeki "Ödevlerini.. yaparlar. Köy de bu gibi rahatına düşkün öğretmenleri çok sever.. Bunlar çocuklardan çok şey istemezler ve her zaman derslerine bir yenilik getirmezler. Ve eğer, evlerinde yapılacak iş olduğu için, çocuklar mektebe gelmezlerse görmezliğe gelirler. Bir köyde bilâfasiyla 30—40 sene kalan ve talebelerinin çocuklarına da aynı şeyleri, olsa olsa bir eşya kitabı ile tazelenen bilgisini 30 sene önce babasına öğrettiğinin, semnarda öğrendiği aynı usullerle öğreten böyle bir öğretmenin bulunduğu köye yaptığı zararı gören bir insan, diğer öğretmenlerin meslektaşlarından birinin böyle bir mevkii işgal ederek çürütmesine ve çürütmesine, ve öğretmenlerine iyi bakmıyan maarif idaresinin uykudan uyanıp gözünü açması için şikâyet etmemelerine; mesuliyet duygularının bu kadar gelişmemiş oluşuna hayret eder. Çok şükür ki bu gibi donmuş, kaskatı kesilmiş öğretmenlerin sayısı köylerde azdır. Köy öğretmenlerinin çoğunda kuvvetli bir

kendi kendini eğitime duygu ve heyecanı vardır. Çok yazık ki, bu güne kadar bu isteği tatmin etmek imkânları her yerde temin edilmemekte idi. Her ikisine, yani hem gayretli ve hem de gevşek olana yardım etmenin imkân ve yolları bulunmalıdır. Mevcud çalışma birlikleri hakikiğ birer çalışma beraberliği olabilmek için ekseriya çok büyüktürler. Bu yüzden maksadı temin için yetmezler. Büyük bir sahanın öğretmenlerinin ihtiyaçlarını karşılamak için açılmış oldukları cihetle, her bir öğretmenin ayrı ayrı ihtiyaçlarını karşılayamazlar; köyden daha ziyade şehir ve kasabanın ihtiyaçlarına göre tertib edilmişlerdir, ve çok defa köy öğretmeni için, kazancı ile kabili kıyas olmalıyacak kadar, büyük zaman ve para sarfını mucib olurlar. Bu bakımdan köy öğretmeninden ne'ler talep edilmekte olduğunu bir çalışma birliğinin Volksschule dergisinde çıkan raporundan öğrenebiliriz. Bu çalışma birliğinin 86 müdaviminden yüzde otuz sekizi 10 km ye yakın, yüzde onyedisi 20, yüzde on ikisi 30, yüzde altısı da 30 km den uzun bir yol katederek gelmişlerdir. (Yüzde on ikisi trenle 40-90 km lik bir seyahat yapmışlardır.) Bu gibi durumlar karşısında bir çocuklarının böyle büyük çalışma birliklerinin toplantılarına iştirak etmemeleri kolaylıkla anlaşılır. Kışın, yol vaziyetleri dolayısıyla, köy öğretmenlerinin bu gibi büyük çalışma birliklerine gitmeleri ise bilsühtün imkânsızdır. Birçok çalışma birliklerinin büyük hatâları, pek fazla, bir cepheli olarak okul işleri içine dalmaları ve hayatın

diğer alanları ile olan alâka ve münasebetleri ihmal etmeleridir. Bu gibi eksikliklerin önünü almak üzere köy için yapılacak çalışma birliklerini başka suretle organize etmek gerektir. Eğer bu çalışma birlikleri ile kıymetli bir tahsili tamamlama imkânının elde edilmesi isteniyorsa, onların her iştirak eden öğretmenin beraberce çalışabileceği kadar küçük, mahdud azalı olmaları, ve her bir öğretmenin çok para ve zaman kaybetmesini mucip olmadan iştirakini mümkün kılacak surette tertip edilmiş olmaları lâzımdır. Bu, ancak çalışma birliğinin, azalarının tahsillerini tamamlamasını üzerine alabildiği yerde, yani ekonomikal ve kültürel bakımdan bir bütünlük teşkil eden, ve coğrafî bakımdan da kapalı - tahdit edilmiş olan bir sahadaki komşu köyler öğretmenlerinin böyle bir çalışma birliğinde bir araya gelmeleri ile temin edilebilir.

Okullar birliğinin başkanı, çalışma birliğinin de başkanlığını üzerine alabilir. En önemli olan cihet her bir öğretmenin işin gelişmesine canla başla çalışmasıdır. Böyle bir çalışma birliğine iştirak edip etmemek her öğretmenin kendi ihtiyar ve arzusuna bırakılmaltı, fakat iştirak etmeyenlerin kendilerini ne suretle yetiştirmekte olduklarını kültür direktörlüklerine bildirmeleri mecburiğ olmalıdır. Çalışmanın şeklini ve mevzuunu, birlik tayin ve tesbit eder. Sureti umumiyede çalışmanın; okullar birliği içindeki aktüel soruları ele alması, eğitim ve öğretim davalarını didiklemesi, köy hayatını ve köy kültürünü derin bir surette araştırarak

her birinin hayatını ve okuldaki çalışmasını daha verimli yapacak mesleklerden işe başlaması daha doğrudur. En önemli işlerden biri, tarih, dil, tabiat bilgisi, fizik ve din sahalarına ait yurd tedrisatının temellerinin kazılması ve kurulmasıdır.

Değişik öğretmenlerin toplu olarak çalışması, tek tek çalışmaya nazaran daha emin, daha kolay ve daha çabuk olarak hedefe ulaşmayı temin eder. Okullar birliğinin varlığı herhangi bir öğretmenin bir alanda başlayıp başarmak üzere olduğu kıymetli bir işi, yarım kalmaktan veya büsbütün atılıp kaybolmaktan kurtarır. Çalışma birliği bir öğretmenin halefini işe başlatmak ve ona kendinden öncekinin yürüdüğü yollarda yol göstericilik etmek suretile okul işlerinde muayyen bir istikrar temin eder. Çalışma birliğinin azaları, daha önceden sözleşerek birbirlerinin derslerinde bulunabilmek hakkını haiz olmalıdırlar. İlk öğretim inspektorlerinin yaptıkları sınaçlara, çalışma birliği azasının da çağırılması çok yerinde olur. İmkânın müsaadesi nisbetinde köysel eğitim ve kültür çalışmaları ile alakadar olan insanların; köy papaslarının, köy doktor ve baytarlarının, idare işyurları ile sosyal yardım işyurlarının — bunlar eğer muntazam olarak iştiarak edemezlerse vakit vakit çağırılmalı, ve bu da mümkün olamazsa diğer şekillerde birlikte çalışmaları temin edilmelidir — çalışma birliğine iştirakleri temin edilmelidir.

Bir taraftan okul birliklerinin çalışmaları devam ederken, diğer taraftan şimdiye kadar olduğu gibi öğretmenler birliğinin zümre, meslek, okul ve kültür politikası meselelerini inceleyen toplantı ve çalışmaları da bir az daha büyük aralıklarla yapılır, durur. Her ders yılı sonunda yapılacak olan bir öğretmenler birliği toplantısında okullar birlikleri yıllık çalışmalarının sonuçları hakkında izahlar verirler. Küçük okul birlikleri tarafından ortaya atılan işlerin tamamlanması için öğretmen yetiştiren kurağlarda, plânlı ve en azı 14 gün süren tahsili tamamlama kursları açmalıdır. Her bir öğretmene devletin yapacağı yardım ile, en az üç yılda bir, bu kurslara iştirak imkânı verilmelidir. Kurslar çalışma birlikleri şeklinde kurulmuş olmalı ve öğretmenleri eğitim bilgilerinin en yeni durumları ile, gerek nazariğ ve gerekse ameliğ olarak tanıştırmalıdır. Ayrıca her bir öğretmenin işinden edinmiş olduğu sonuçları da, öğretmen yetiştirme işinde ve eğitim bilgileri araştırmalarında kıymetlendirmelidir. Jena Üniversitesinin eğitim bilgileri kurağının "Pedagojik haftalarında ve Prusya Pedagoj Akademilerinin kurultaylarında, bilhassa Elbing'deki köy okulu kurultayları ile Berlindeki Talim ve Terbiye Merkez Enstitüsünün kurs ve tetkiklerinde ben bu çeşit öğretmenlerin tahsillerini tamamlamasının bir başlangıcını görüyorum. .

1936 OLİM PİYATLARI

NİZAMETTİN KIRŞAN

BÜTÜN dünya sporcuları gelecek yıl bugünlerde Berlinde yapılacak XI. inci Arasulusal Olimpiyat Savaşına hazırlanıyorlar.

Bizim sporcuların da boy ölçüşeceği bu oyunların ÜLKÜ okuyucularını ilgilendireceğini sanırım.

İki hafta önce Berlinde idim. Almanların bu iş için nasıl çalıştıklarını yakından gördüm. 1936 Olimpiyatının yapılacağı Berlin civarında Charlottenburgda "Reichsportfeld," adını verdikleri dünyanın en büyük spor alanı bezeniyor.

Burası, eni ve boyu iki kilometreyi geçen, etrafı ormanlarla çevrili, yemyeşil bir alan... Ortada, 100.000 seyircilik yeri bulunan koca bir stadyum, onun yanı başında 10.000 seyircilik bir yüzme stadı, ötede 50 bin kişilik açık hava tiyatrosu, biniçilik pisti, tribünleri. Tenis stadı ve kordları, idman alanları.. Arkada Berlin Yüksek Beden Eğitimi Enstitüsü... Her yer yemyeşil ağaç ve çimenle süsleniyor. Bu yapılar dolayısıyla birçok ağaçların yerlerini değiştirmek lâzım gelmiş, 800 kadar ağacı olduğu gibi yerinden kaldırıp yeni plândaki yerlerine götürüyorlar. Bu ağaçları kurutmamak için türlü tedbirler almışlar.. Püskürgeçlerle yukardan aşağıya suladıkları gibi rüzgâr ve güneşten korunmaları

için boylu boyunca yelkenler konmuş..

Bu alandan 14 kilometre kadar ötede, acunun dört bucağından gelecek konukları yerleştirmek için yepyeni bir mahalle kurmuşlar.. Buraya "Olympischen Dorf = Olimpiyat köyü," adını vermişler.. 30 - 40 kişi alabilecek büyüklükte ve bütün modern konforu düşünülmüş, bir örnek süslü süslü, şık şık evcikler, barakalar. İçlerinde her atletin pek iyi rahat edebileceği, basit fakat çok temiz yatak odaları, duş yerleri var..

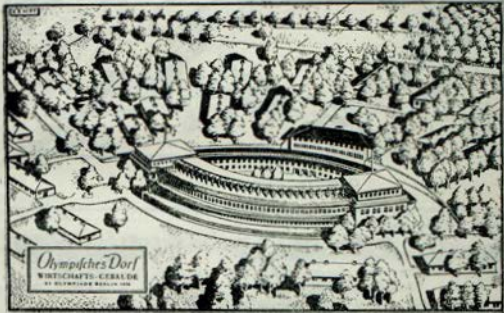
Köyün, Uluslar Avlusu adını verdikleri, yarı ay biçimindeki antresinde Olimpiyatlara gelecek her ulus için bir oda yapılıyor. Bu odaların kapısı önünde her milleti kendi bayrağı sallanacak. Delegeler bu odalarda çalışacaklar. Kendi atletlerinin yattıkları pavyonlar telefonla bağlanacak.. Büyük kapının üstündeki dayre kamp kumandanının bürosu. Bunun solunda teknik işler bürosu, sağında posta telgraf kişeleri, bir banka şubesi, bagaj bürosu, öteberi satacak beş kadar dükkân, bir çamaşırhane, gazeteciler için ayrı bir posta - telgraf - telefon ve radyo kişesi ve sondaki kanatta 5-6 yüz kişi alabilecek büyük bir gazino..

Köyde konukluyacak herkesin bütün istirahati çok iyi düşünülmüş..

Kiimsenin gürültüden rahatsız olma-
ması için köy sınırları içerisine hiç
bir nakil vasıtası giremeyecek.. Fakat
köyün hangi tarafından en çok 200
metre yol giderseniz bir nakil vasıta-
sı durağı bulacaksınız.. Köyün öte-
ki ucunda üç katlı koca bir bina: Lo-
kanta... İçinde 400 tane büyük mut-

birinde toplanıp birbirleriyle tanış-
sınlar, spor alanlarında boy ölçüş-
sünler, güçlerini denesinler, birbirle-
rini sevsinler... diyordu...

1896 da meşhur Yunan zengini
Averofun verdiği büyük iane ile A-
tina stadı yapıldı; ve ilk modern Olim-
piyat - eski adına saygı gösterilerek -



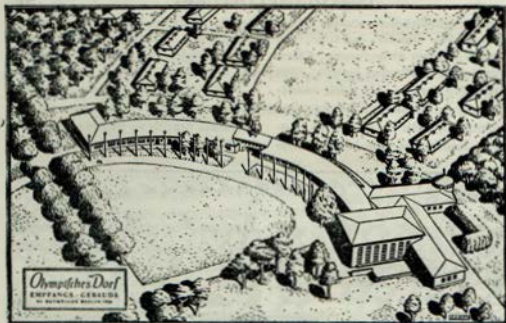
Olimpiyat köyünün lokantası

fak var.. 150 şer kişilik 2, 100 er ki-
şilik 3, 40 ar kişilik 15 salonunda
1200 kişi birden yemek yiyecek... Kö-
yün itfaiye istasyonu ve hizmet ede-
ceklerin yatacakları odalar da bu bi-
nada...

Bu modern Olimpiyat fikrini
bundan 40 sene önce ilk defa Baron
de Coubertin adında bir Fransız orta-
ya atmıştır. Bütün dünya gençleri
her dört yılda bir büyük şehirlerden

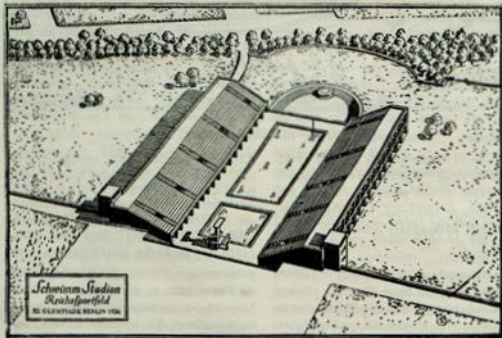
Atınada yapıldı... O zamandanberi
her dört yılda bir başka başka yer-
lerde yapıldı:

1900 de Paris, 1904 de San Lui,
1908 de Londra, 1912 de Stokholm,
(1916 büyük harba rasladığından ya-
pılamamıştır.) 1920 de Anvers, 1924
de Paris, 1928 de Amsterdam, 1932 de
Los Angeles stadyumlarında yapılan
bu oyunların XI incisine Berlin se-
çilmiştir...



Olympisches Dorf
EMPFANGS-GEBÄUDE
VON BRUNNEN UND BERLIN 1936

Olimpiyad köyünün antresi



Schwimm Stadion
Reichsportfeld
VON GLENZIGER BERLIN 1936

Berlinde yeni yapılan yüzme stadı

Berlin olimpiyadının programı şöyledir:

| Ağustos 1936 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14 | 15 | 16 |
|------------------|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|----|----|----|----|----|----|
| Atletizm | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Güreş | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Pentatlon | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Eskrim | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Hokey | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Gülle kaldırma | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Futbol | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Polo | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Yelken | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Atış | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Handbal | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Bisiklet | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Deniz motörü | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Yüzme | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Basketbol | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Boks | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Gimnastik | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Kürek çekme | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Binicilik | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |
| Motörsüz tayyare | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " | " |

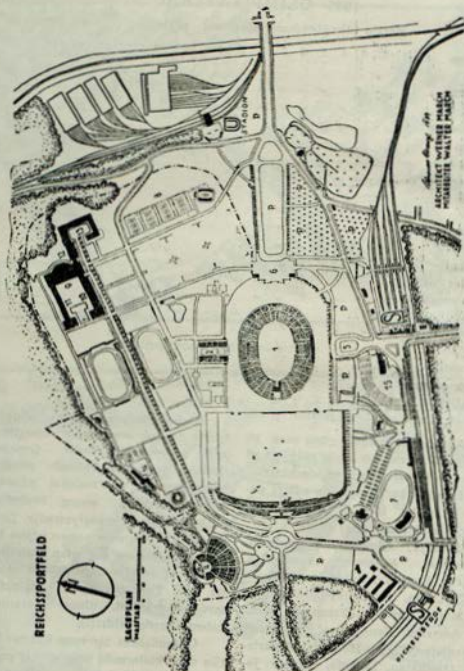
Ağustosun birinci günü saat 16 da açılma töreni, 16 sında saat 15,30 da da kapanma töreni yapılacaktır.

Bugüne kadar aşağıda adları yazılı 48 millet Berlin Olimpiyadına geleceğini bildirmiştir:

Türkiye, Almanya, Afganistan, Avusturya, Arjantin, Avustralya, Belçika, Brezilya, Bulgaristan, Kanada, Şili, Çin, Kolombiya, Danimarka, Mısır, İspanya, Estonya, İrlanda, Amerika, Fenlandiya, İngiltere, Yunanistan, Haiti, Holanda, Macaristan, Hindistan, İzlanda, İtalya, Japonya, Letonya, Honduras, Romanya, İsveç, İsviçre, Çekoslovakya, Cenubi Afrika, Urogvay, Yugoslavya.

Bizim göndereceğimiz ekipler içinde en çok umudumuz binicilerimizle güreşçilerimizdedir. Gençlerimiz bu iki spor kolunda şimdiye kadar yaptıkları arsulusal müsabakalarda aldıkları sonuç hepimizin yüzünü ağartacak vaziyettedir. Daha geçen ay Avuranın hemen bütün büyük merkezlerine çağırılan binicilerimizin her tarafta kazandıkları zaferler ünlü Türk bayrağını birincilik serenine çekti, ulusal marşımızı yaban ellerde çaldırttı.

Önümüzdeki bir sene içinde bütün spor kollarında şuurulu bir programla çalışırsak öteki sporların bir çoğunda da varlık gösterebileceğimizi umuyoruz.



REICHSSPORTFELD



MASSSTAB
1:5000

Architect: *Joseph Stangl*
ARCHITECT JOSEPH STANGL
INGENIEUR WALTER MARON

HAMBURGER STRASSE

STADIONSTRASSE

Berlinde yeni yapılan spor alanları krokisi:

- | | |
|-----------------------------------|----------------------------------|
| 1 — Olimpiyat stadyomu | 10 — Jimnastik salonu |
| 2 — Yüzme stadyomu | 11 — Yüzme havuzları |
| 3 — Tören alanı | 12 — Jimnastik okulu |
| 4 — Açık hava tiyatrosu | 13 — Talebe pansiyonu |
| 5 — Cenup antresi | 14 — Kız talebe pansiyonu |
| 6 — Genel antre | 15 — Lokanta |
| 7 — Hipodrom (Binicilik alanı) | P — Otomobil durakları |
| 8 — Tenis kortları ve stadı | S — Elektrik tirenleri durakları |
| 9 — Alman beden eğitimi esntitüsü | U Yeraltı tirenleri durakları |

BEDEN EĞİTİMİ

ZEHRA CEMAL

Bugün jimnastiğin yemek yemek, su içmek kabilinden hayatî bir ihtiyaç olduğu anlaşılmiş ve kabul edilmiştir. Binaenaleyh, bu ihtiyaç hayatın her devrinde yaşa ve cinse göre mevcut hususiyetler dahilinde telâfi edilmelidir. Çocuk nasıl özel bir gıda ve ispesyal bir hıfzıssıhaya malikse aynı tarzda özel bir jimnastik sistemine de muhtaçtır.

Fikrîğ sahada bir büyük kadar olgun olmıyan çocuk fizik sahasında da aynen tam teşekkül etmiş değildir. Aynı zamanda mütemadiyen değişen muhit ve arkadaş tesirleri altındadır. Bu muhitler bazen mekteb gibi çocuğu bir yağın sunî itiyad ve tesirler altında bırakan, onun tabiiğ ihtiyaclarının tamamen tezahürüne mani olan bir muhittir. Şu halde çocuk ve bilhassa mekteb çocuğu devrindeki jimnastiklerde gaye: *Çocuğu sunî ve gayri tabiiğ tesirlerin aksülamelinden kurtarmak ve onun tabiiğ bir surette inkişafına meydan vermektir.*

İlk ve ana mektepleri programlarında jimnastik dersinden maksad: Çocukları makul ve anlayıcı bir nezaret altında ve onlara uzvîyetlerinin tahammül ve ihtiyacı nisbetinde bir hareket imkân: vermek, bazı müşte-rek oyunlar tertib ederek onlara *beraber çalışmak, beraber iş görmek fırsatları hazırlamaktır.* Muallimin

çalışma programında bu maksad ve gayeyi göz önünde bulundurması lâzım olduğu gibi, *yaptıracağı gerek hareket ve gerek oyunlarda çocukların beden ve mafsallarının fizyolojik imkânlarını düşünmesi lâzımdır.*

Mekteb çocuğu hiç bir azman muayyen bir gayesi olan ve ispesyal bir meslek için yetiştirilecek çocuk değildir. Şu halde dersimizde onu ne bir cambaz, ne bir atlet ne de bir güreşçi olarak hazırlamağı düşünmiyeceğiz. O yalnız yetişecek, büyüyecek bir küçücük insandır. Ona uzvîyetinin kudreti dahilinde azamiğ büyüebilmek imkânı için yardım edeceğiz. Demin söylediğim gibi, biz onu ilk hamlede bir piramidin tepesinde durmak veya havada taklak atmak veya ne bileyim, az zamanda eğiltmeye uğraşacak değiliz. Esasen bunlar çocuk için kolay şeylerdir. Her tarafa eğilip bükülmek kabiliyetinde olan yumuşak bir fidana istenilen şekli vermek şüphesiz bir muvaffakiyet değildir. Çünkü, bugün köprü yaptırdığımız çocuğun yarın gayri tabii bir bel çukurluğundan ve bunun neticesinde böbrek ve bel kemiği rahatsızlıklarından muhtarip olmayacağı ne malûmdur.

Çocuğun daha adalesi, kemiği, kafası, ciğer ve kalbi henüz inkişaf devrindedir. Binaenaleyh, vücudun inki-

şaf ve tenasübünde uzuvların müte-kabil vazifelerini nazarı itibare almak ve daima göz önünde bulundurmak lâzımdır. Çünkü yetmeyen gıda, yetmeyen hava ve ziya, yetmeyen hareket nasıl çocuğun inkişaf ve tenasübünde aksitesir yaparsa, *uzviyeti yoran hareket de inkişafı durduran en kuvvetli bir âmildir.*

Maksadımızı anlamak, yolumuzu daha iyi görebilmek, çalışma tarzımızı doğru tanzim edebilmek için bir çocuğun hareket ihtiyaçlarının tezahürlerine bakalım: sıhhatli bir çocuğu serbest bırakınız, ne yapacaktır. İlk hamlede öteye beriye koşar, koşusu seri ve canlıdır, fakat uzun sürmez daha sonra parmaklığa tırmanmağa, bir taşın üzerinde natlamağa, yerden taş toplayıp atmağa veya kum çukurunda bir şey yapmağa başlar. Görüyoruz ki çocuk hiç durmaz, mütemadi bir faaliyet gösterir. Bu faaliyetinde mütemadi bir tahavvül gösterdiği için yorulmaz. İşte büyüklerin çocuklarına mütemadiyen tekrar ettikleri yorulmadın mı sualinin cevabı: çocuk yorulmaz, çünkü:

1 — *İnsiyakiğ olarak uzviyetinde devamlı bir harekete ihtiyaç vardır.*

2 — *Gene insiyakiğ olarak çalışma tarzını arsız arsız değiştirir .*

Jminastik dersi yapmağa karar vermiş bir muallimin çocukları hiza-ya getirmek, sıralara dizmek için çektiği yorgunluğu; bütün tehdid ve ricalara rağmen çocukların hiç olmazsa parmaklarını kırıpırdattığını jim-nastik dersi vermiş veya seyretmiş olan herkes bilir.

Annelerin, bazan bütün bir ev hal

kının bir çocuğu oturtmak için çektiği azap malûmdur. İşte bu misal ve tecrübeler bize hareket ihtiyacının çocuklarda ne kadar kuvvetli olduğunu gösterir. Binaenaleyh, jimnastik derslerinde muallim daima bu ihtiyacı ve temayülleri düşünmelidir. Ve çocukları 20 - 30 dakika karşısında kukla gibi durdurup eller omuza ve kalçaya yaptırarak çocukları esnetmek sıkılmak değil bütün gün sırasında oturmuş, ızdırab duymuş çocuğu biraz harekete, faaliyete sevkettirir. Bu genel, ve rasyonel faaliyeti de en kolay, oyunlar temin eder.

Dersin hareket kısmına gelince: 20 - 30 ve belki de daha fazla çocuğu bir arada kolaylıkla çalıştırabilmek, aynı zamanda bir çok zaman oturmuş hattâ fena pozlarda oturmuş çocukların biraz sırtlarını düzeltmek, zayıf olan bazı adaleleri kuvvetlendirmek maksadiyle hareket yaparken araşıra durmak ve çocukları çok yoran hattâ sıkı pozlar vermek mecburiyetindeyiz.

Mesaimizin bu kısmında o yaşta-ki çocukların ruhi temayüllerinden istifade etmek suretiyle bu sıkıcı kısmı da kolaylıkla çocuklar için zevkli bir hale getirmek mümkündür: O da, hareketleri sık sık değiştirmek ve hareketleri (bir - iki) gibi jim-nastik kumandalarıyla değil hareketlerin resimlerini vererek ve çocukların taklit kabiliyetlerinden istifade ederek yaptırmaktır. Meselâ, pekâlâ doğru durmağı çocuklara "servi gibi dümdüz durun, vücudunuzu servi kadar uzun yapın,, tabirleri ile hazırol kumandasından daha kolay ve cazip

öğretebiliriz, hattâ çocuklara: "rüz - gâr esmiyorken ağaç hiç sallanmaz,, diye de o durmak bilmeyen mahlûk - ları hareketsiz ve sabit de durdura - biliriz. Çünkü çocuk o zaman haya - linin tesirindedir. Kolları öne uzat - mak ve göğse götürmek hareketi kü - rek çekmek kumandası ile en doğru ve kolay temin edilir.

Tecrübe ile anlaşılmış ve görül - müştür ki, çocuklar taklit kumanda - ları ile yaptıkları hareketleri jimnas - tik kumandası ile yaptıkları hare - ketlerden daha iyi yapmaktadırlar.

Çocuğa şu harekette kolun şöyle, bacağıın böyle, başın böyle duracak dersiniz, yapamaz ve anlamaz; çünkü onda henüz adalığ hassasiyet inkişaf etmemiştir. Halbuki çocuğa horoz gi - bi tek ayak durun dersiniz belini bük - meden, dizini kırmadan düündüz du - rur. Bütün bunlardan anlaşılıyor ki çocuk jimnastiklerinde nazarı itibara alınacak noktalar:

1 — Çok oyun ve hareket yapmak.

2 — Hareketler arasında uzun fa - sılalar vermemek.

3 — Duruş ve gayri tabiilikleri düzeltmek maksadiyle yapılan hare - ketlerde ise çocuğun ruhi temayülle - rinden istifade ederek onu sıkmadan doğru yaptırmaştır.

Hedefimizi görmek maksadiyle ço - cuk üzerinde ufak bir tetkik yaparken görmüş ve şu neticeye varmıştık ki

çocuğun bedeniğ inkişafını en tabiiğ olarak mütemadî bir hareket temin eder. Buna nazaran haftada iki defa yapılan jimnastik dersi bu ihtiyacın en az bir kısmına bile tekabül etmez. Değil haftada iki defa yapılan ders hattâ her gün bile olsa, günün bir sa - atinde verilecek hareket etmek fırsatı çocuklar için kâfi değildir. Daha evel de söylemiştim ki, çocuk de - vamlı bir poz değıştirmek ihtiyacı içinde kıvranmaktadır. Böyle bir mahlûku dört beş saat için bile olsa harekettan mahrum etmek onu bir sı - ranın içine hapsedmekir.

Bugün mekteblere malettiğimiz (mektep hastalıkları) namı altındaki iskelet gayri tabiiliklerinde en mü - him âmîl çocuğun muayyen bir pozda uzun zaman oturmağa mecbur olma - sıdır. *Çocuğun oturduğu zamanın u - zunluğu nisbetinde oturuş ta^zı bo - zulur.* Şu halde ders hocaları da bu - nunla mütemadiyen alâkadar olup u - zun zaman çocukları oturtmaktan sakınmaları lâzımdır. Bilhassa ana ve ilk üç sınıflarda bu husus çok düşü - nülmesi, sınıf dahilinde ve hariçte çocuklara geniş bir serbestlik ve - rilmelidir.

Bunlardan maada, ilk mektepler jimnastiklerinin gaye ve hedefleri arasında, sıhhi itiyadlar, tabiatı ta - nımak ve sevmek kısımlarına da ge - niş yer verilmelidir.

YEMEN TÜRKÜSÜ

FERİD C. GÜVEN

SICAKTAN yorgun düşen şehir, akşam olunca soluğu daralmış bir insan gibi serilmişti. Irmağın üzerindeki su dolabları gevşek, ağır bir inilti içinde kanadlarını söğüt dallarına çarpa çarpa dönüyor, yarasalar tenbel tembel uçuşuyor.... Bu yorgun, buğulu havayı ara sıra bir baykuş sesi bıçak gibi kesiyor... Toprak, gündüzden emdiği güneşin kızgın dalgalarını hâlâ püskürüyor, duvar dipleri bir fırın ağız gibi alev saçıyordu.

Damın bir kenarına serilmiş hasırın üzerinde başımı bir Lo taşına dayamış gittikçe lâcivertliği koyulaşan gök yüzündeki yıldızlara bakıyordum....

Samsun yolu, zamanla toprak bakımında sedefleşmiş cam bir bilezik gibi gök yüzünü ortadan ayırıyor.. Akşam yıldız, sarı bir mum ışığına ne kadar benziyor.. Daha sonra ufku bir az yukarısında görünen ülker; soğuk bir pınar suyunda buğulandırılmış bir salkım beyaz üzüm gibi pırıl pırıl yanarak aşağı sarkıyor.. Kutup yıldızı, buna köylüler demir kazık diyorlar, çevresinde parlaklıkları birbirine benzeyen yedi yıldız, "Güya; yaşadığı zamanlarda haksız olarak başı kesilmiş bir babanın yedi oğlu varmış. Babalarının ruhu Sıdürüldükten sonra göklere çekilmiş, öndeki dört yıldız tabutunun

dört kögesine yapışan büyük oğulları, arkadakiler ellerinde su taşıyan üç küçük oğul.. Haksız yere başı kesilen babalarının ölüsünü yedinci kat göğe Tanrının önüne götürüyorlar....

Dünyada böyle haksızlığa uğrayanlar üstünü çiğnediğimiz topraklarda kalmazlar, haksızlığın yaşadığı yerde mazlûm bulutların dolaştığı boşluklara yükselir....

Bu masal; güçlkle ciğerimde dolayan sıcak havayı ince bir süzgeçten geçirerek serinlendiriyor. Altımdaki hasırı bir kanad yaparak serin, yıldızlı boşluklarda uykusunda uçan bir çocuk saffetile uçmak istiyorum.

— Uyuma oğlum.. Asker nöbet çalacak..

Uzaktaki meydanlığı dolduran çadırların etrafına sanki yüzlerce ateş böceği konmuş.. Sesler bazan büyüyor, bazan iyice anlaşılmadan kayboluyor.. Arasına keskin bir boru sesi, bu sıcak Ağustos gecesinin içine dalıp boğuluyor.. Uzaktan bir üfürmeyle sönecek gibi görünen bu bir ışığın ışığın içinden ezgin havalar iletiliyor.. Asker nöbet çalıyor.

Hasırın bir köşeciğinde Emine bacı oturuyor, sanki oraya çivilenmiş, ne bir şey diyor, ne kımlıdanıyor.

Anam ona soruyor:

— Emine bacı askerlerin çaldıkları güzel mi?....

— Güzel mi, kötü mü, ne bileyim hatm... Yalnız içimi eziyor, yüreğim ağzıma gelip tıkanıyor... Memed gidecek de, gelmeyecek gibi geliyor..

— Emine bacı, oğlanın üzerine öyle kötü şeyler yorma.. Her askere giden gelmeseydi bu yurdda adam kalmazdı..

— Sanki kaldı mı?.. Bacı! Onlar yaylaya geyik avına çıkmıyorlar, Yemene gidiyorlar.. Yemene!!.. Oraya gidip de dönen kaç babayiğit gördük. Dal gibi yavrular ya gittiler dönmediler, ya döndüler kötürüm olup o-cak başında kaldılar. Yemen bu bacı.. Yemen!.. Kızgın saç dokunulur mu, güneşe göz dayanır mı?... Peygamber yurdu diye yüreklerimizi koparıyorlar, onları cehenneme kütük atar gibi çölün ortasına atıyorlar.. Beni günaha sokma bacı, oğlan var büyüyor. Tanrı onu bu kötü rüyadan saklasın...

— Bari Mehmedin yanında böyle demc, sonra oğlanın yüreği alt üst olur.

— O gittiği yerin ne olduğunu benden daha iyi biliyor. Dedesi gitti gelmedi, babası gitti dönmedi, emmisi gitti sesi çıkmadı, gidip dönmiyen yerlere gitmenin ne olduğunu anlamıyacak çağda değil ki.. Onun niyeti kötüydü, çöle gidip Arapla boğuşacağıma, dağa çekilir kendi ilimin, kurduna, kuşuna yem olurum diyordu...

Biz bu güne kadar eteğimize kir getirmedik, hükümet zaptiyesi ocağımızın başından asker kaçığı kaldırmadı.. Ona: "Göt oğlum, Tanrı kerimdir, dedim.. Kaçak anası olmayı

bana yakıştırmırsın . Günü gelen ölür.. Sen çok tazesin ecel senin gibi çiçeklere dokunmadan utanır...", dedim. O öyle bir yüzüme baktı ki içimden bir iğne geçti sandım.

— Korkma ana, ben soyumuza kir getirmem.. Yalnız Tanrının Yemendeki kuyusu pek derin olacak ki giden düşüp kalıyor... dedi,

O sabah asker çadırını yıkmış, katırlarını yükletmiş istasyona doğru yürüyüşe geçmişti. Askerin önünde bir muzika yürüyordu, iri yarı kara sakallı bir asker alayın önünde kırmızı meşin kılıf içindeki bayrağı taşıyordu... Kalın, boğucu bir toz bulutu içinde yürüyen askerlerin yanında başı açık, çıplak ayaklı çocuklar, çarşafalarını omuzlarından geriye atmış, değneğine dayana dayana yürüyen ihtiyar kadınlar, gözlerinin yaşlarını örtülerinin kenarlarına silen genç gelinler de hızlı hızlı yürüyorlardı.

Bunları seyreden çok kamburlaşmış bir ihtiyarın kulağına bir çocuk bağıriyor.

— Yemene gidiyorlar.. Baba... Yemene...

İstasyonun küçük çinko sacağı altında, dut ağaçlarının diplerinde karışık bir kalabalık bir dala asılmış arı hevengi gibi kaynaşıp, uğulduyor. Deyneklelerini yere vura, vura "Sebil... Sebil..", diye bağıran kör dilenciler kırık testilerinden su dağıtıyorlardı.

Artık askerler trene iyice yerleşmiş vagonların etrafına süngüllü nöbetçiler konmuş, kalanlarla, gidenlerin arasına süngüden bir çit çekilmişti. Lokomotifin istim borularından

çıkan ıslık sesleri tirenin yürümeye başladığını anlatıyordu.

Fesinin altına geçirdiği kırmızı benekli mendilin altında sakalının ak-ları seçilen, çeketinin düğmeleri çö-zük bir redif muzika zabiti vagonla -rın önünde duran takımına kınından sıyrıldığı paslı kılıcıyla bir işaret ver-di. Muzika üç defa selâm havası çal-dı, asker üç defa bağırdı.

Bundan sonra acı bir düdük sesine düzensiz bir muzika sesi karıştı.

"Ey gaziler! yol göründü gene garip serime..."

Lokomotif vaogları zorlukla çe-kiyordu, bir avuçlu kadar duvar gölgesine, saçak altlarına sığınan-lar birbirlerine karıştılar, tık-lım tıklım vagonları dolduran asker-ler bir ağızdan Yemen türküsünü söy-lüyorlardı:

*Aman ana... Canım ana!...
Sütün emdim, kana kana..
Ben Yemene gidiyorum
Helâl eyle sütün bana!...*

Emine bacının eteklerine sıkı sıkı yapışmıştım, ortalık bir ana baba günü olmuştu, üzerimize kalın bir toz bulutu çökmüştü. Vagonlar se-çilemez bir hayal gibi süzülüp geçi-yorlardı. Lokomotif sanki bir cana-vardı, korkusu dağ gibi yürekleri ezen bir cehenneme doğru, binlerce insa-nı, ana, yavuklu kucağından çivi sö-ker gibi çekip götürüyordu... Dizini döven, kanını içine akıtan bu kala-balık gidenlerin arkasından ugunu-yor.

*Gitme Yemene... Yemene
Yemen sıcak dayanaman
Tan borusu er vurur
Sen cahilsin uyanaman...*

Emine bacı bir yandan söylüyor, bir yandan terden, tozdan yüzüme ya-pışmış saçlarını okşuyor, beni; biraz önce Memedini yaptığı gibi bağına basıyordu... .

*Gitme Yemene.. Yemene
Yemen sıcak kahve pişer...
Asker talime çıkınca
Aceminin aklı şaşar...*

Tren artık kıvrıntıyı dönmüştü. Birteviye çalan lokomotifin düdüğü kısalmış, sesler gittikçe kaybolu-yor, silikleşiyor, sona ermiş bir nefes takatsizliği içinde her şey yorgun cansız düşüyordu. Yemen türküsü-nün son yangıları kulaklarda bir çı-ınlı gibi inceleniyordu.

*Kara çadır is mi tutar,
Martin tüfek pas mı tutar
Ağlasana anam, bacım!...
Elin kızı yas mı tutar...*

Kimde ağlıyacak can, hangi göz-de yaş kalmıştı?.. Korkunç bir göz-kürültüsünden sonra bulutlardan hız-la yere dökülen iri damlalara benzi-yen göz yaşları artık kurumuştu. Yağ-mur sonu selleri gibi insanlar sokak-larda akışıyorlardı.

Bazı yıllar şehir çok sıcak olu-yordu. O zaman biz de yazı geçir-mek için Emine bacının Toros dağla-

rı eteklerinde, çakıt kenarındaki köylüne giderdik, Emine bacıyı oradan tanıyorduk, damı bir tepenin sırtıyla birleşmiş evinin önünde küçük bir bağı, birkaç yüz dönüm iyi bakılmış tarlası, besli inekleri, davarları vardı, o bizi çok kere keçi boyunu ağacının koyu gölgesine götürür, köy masalları söylerdi. Hele davarları sağarken söylediği türküler çok hoşumuza giderdi. Yolun üzerindeki iki gözlü, taş tekneli pınarı, derenin kenarındaki yunak yerini büyük babası yaptırmıştı, bunun için Emine bacı köyün ileri gelenlerinden sayılıyordu.

Emine bacı oğlu Yemene gittikten sonra bir daha şehre inmemişti, Memedin gidişi o gidiş olmuş, birkaç mektup.. Sonra sonsuz bir sessizlik...

Aradan yıllar geçmişti, bir gün yolum bu köye uğradı, Emine bacıyı sordum... "Sağdır evinde oturuyor... dediler. Onu evin önündeki haymanın duldasında bir keçe parçasının üzerinde bağdaş kurmuş oturuyor buldum. Yerinden kıınıldayamıyordu... Kendisine adımlı verdim, eliyle, yüzümü, başımı uzun, uzun yokladı.

— Tanıdım, tanıdım... koskoca delikanlı olmuşsun, ne olurdu gözlerim görseydi de sana doya, doya baksaydım...

— Gözlerine ne oldu bacı?...

— Ne olacak? Kuru ağrı, yirmi yıldır, gözümünden yaş yerine ağrı aktı sonra da nasıl bir pınar gözüne taş tikanır da kurursa, gözlerim de kurudu. İşte böyle körkütük oldum. .

El yordamıyla keçenin bir ucunu kaldırdı, sararmış, kenarları örselen-

miş bir kâğıt parçası çıkardı ve bana uzatarak:

— Şunu bir de sen oku bakayım.. dedi.

Kalın bir kâğıt kalemiyle, satırları yukarı doğru yazılmış bir asker mektubu idi.

"Ana,

Bir buçuk iki aydır, iskeleden iskeleye uğrıya, uğrıya birçok şehir ve denizler geçtik, sonunda Yemen denilen yere geldik, sıcağı gelin de burada görün elime mendil sarmadan martinin namlısını tutamıyorum, bir asker on dakikadan artık nöbet bekliye-miyor. Yere düşüp bayılmadık kimse yok. Burada bir yudum duru su altından pahalı, rüzgâr bile kaynar su gibi neremize dokunsa hazırlıyor. A-raplar askerlerin kanını şerbet sanıyorlar. Bizim köyün yarısı yollarda hastalanıp kaldılar, içimizden ölen de yok değil, kimse duymasın ya!.. Fatma gelinin kocası da ölenler arasında, Gece nöbet beklerken zavallının karnını arap hançerile açtımış...

Canımızı kadere bağladık, yarın erkenden "Cebel,, denilen kuru, katr dikenli, kumluk, taşlık bir yere gideceğiz orada arablar gene baş kaldırı-şlar...

Ali ne yapıyor, yürümeye başladı mı?.. Ana benim için aşağı pınardan geçerken bir avuç soğuk su iç...

Mektubun altında büyük rakamlarla 1319 tarihi yazılmış, bir kenarında da geniş bir parmak izi görünüyordu.

Emine bacı başını iki yana sallıya sallıya beni dinliyor, artık kurumuş içeri çökmüş ufak iki karanlık delikten başka bir yanı görünmeyen gözlerini uğuyor, Yemen türküsü söylüyordu,

*Günden yanı soldumu ola,
Yerden yanı uldumu ola
Memedimin ala gözün
Karıncalar oydu mu ola.*

Yirmi beş yıl önce azgın bir yaz gününde kendisini Yemene yolcu ettiğimiz Memedin o ince, dal gibi boyunu hayata doymadan, canlı ala gözlerini iyice hatırlıyorum, o da ötekiler gibi ucu bucağı bilinmeyen çöllerde, kimbilir hangi rüzgâr onun da üzerine bir kum tepesi getirip çöktürmüştü. Kızgın bir güneş yalımı kimbilir onu nasıl çarpıp yere sermiş, kimbilir aç çöl karıncaları nasıl onun ala gözlerine çoğuşmuşlardı.

Emine bacı:

— Oğul dedi, artık Yemene asker gitmiyormuş öyle mi ..

— Öyle Emine bacı, artık Yemen bizden çıktı..

— Desene ki oğul cehennem in ka-

pısı kapandı.. Yıllarca yüreklerimizi koparıp, koparıp oraya gönderdik.. Neye yaradı bu iş. Tanrıya yaranmak için mi bunları yaptık, giden gelmez yerlerde yavrumun ne işi vardı?. Ne ise olan oldu, giden gitti, giden gelmedi.. Tanrı sizleri ananıza bağışlasın, ana olmak güç şey yavrum, hele bizim gibi ana...

Emine bacının kırmızı baş bağının kenarından dışarı çıkmış ak saçlarını okşadım.. Katı kuru elini dudaklarımın altına götürdüm.. Elleri buz kesilmişti.. Boğazına döğümlenen kısık bir sesle türküsüne yeniden başladı:

*Tarlalarda biter kamış,
Uzar gider vermez yemiş.
Çöl Yemende iki kardeş;
Biri Memed, biri Memiş...*

Emine bacı:

— İşte yavrum çocuklarımız yemişsiz kamışlar gibi Yemen çöllerinde kuruyup kaldılar, dedi..

Haymanın duldasından epeyce uzaklaşmışım, arkamdan onun sesini duydum..

— Oğul... Oğul... Pınarın yanından geçerken Memedimin canı için bir avuç souk su iç...

YALNIZLIK...

Mopasan'dan çeviren: REFET TOK

ERKEKLER arasında geçen bir akşam yemeğinden çıkılıyordu. Herkes gendi. Eski bir dostum yanıma soku-larak dedi ki:

— Şanzelizeye doğru bir yürüyüş yapmak ister misin ?

Hemen yürümeye başladık. Uzun caddeyi ağır adımlarla geçerek taze yapraklarla örtülmüş ağaçların altın-dan ilerliyorduk.

Hiç bir ses yok.. Yalnız Parisin o mübhem, devamlı mırıltısı işitili-yor. Serin bir rüzgâr yüzümüzü ok-şuyor ve yıldızlar gökyüzünün karan-lığma altın bir toz serpiyor.

Arkadaşım dedi ki:

— Bilmem neden, geceleri burada daha iyi nefes alıyorum. Ruhum burada genişliyor ve bazan içimde öyle parıltılar oluyor ki, biran için varlığın ilâhî gizliliğini keşfedeceğim sanıyorum. Sonra pençere kapanıyor; herşey bitiyor.

Arasına duvarlar üzerinde iki göl-genin kaydığını görüyorduk.. Biribi-rine sokulmuş iki kişinin üstünde koyu gölge gibi göründükleri bir so-kak kanapesinin önünden geçiyor-duk...

Arkadaşım tekrar söylemeye baş-ladı:

— Zavallılar.. ben bunların kar-şısında nefret değil, merhamet ve acı duyuyum. Ben hayatın gizliliklerinde yalnız birinin derinliğine girebildim. Bence hayattaki büyük ıstırahımız

ebediyen yalnız olmamızdan ileri ge-liyor. Bütün hareketlerimiz, bütün hamlelerimiz bu yalnızlıktan kaçıp kurtulmak içindir. İşte bunlar da, bu açık hava sevdalıları da bizim gibi ve herkes gibi bir dakika için bile olsa yalnızlıktan kurtulmaya çalışıyorlar. Fakat ne yazık ki daima yalnız kalı-yorlar ve daima yalnız kalacaklar... Biz de onlar gibiyiz.... Fakat yalnız-lığımızı belki onlardan daha az yahut daha çok hissediyoruz... Hepsi bu kadar...

Bir hayli zamandanberi içinde kaldığım bu derin yalnızlığı duymuş ol-manın azabını çekiyorum ve biliyo-rum ki hiç bir şey bu derde deva ol-mıyacaktır. Ne yaparsak yapalım.. neye baş vurursak vuralım... içimi-zin titreyişleri, dudaklarımızın çığır-ışları, kollarımızın kucaklayışları ne olursa olsun... biz daima ve daima yalnızız.

Seni bu akşam evime yalnız dön-memek için bu gezintiye sürükledim. Evimde yalnızlıktan sıkılıyorum.. Fa-kat sanki bu yaptığım iş neye yara-dı. İşte seninle konuşuyorum.. Sen beni dinliyorsun... Fakat gene her iki-miz de yalnızız. Dostum anlıyor mu-sun? Biz yanyanayız, fakat gene yal-nızız.

Mukaddes kitab diyor ki: (Basit ruhlar ne mutludurlar.) Onlar saadet vehmederler ve bizim yalnızlık derdi-mizi duymazlar. Onlar hayatta be-

nim gibi sadece dirsek dokunmasıyla yaşamazlar. Onlar bizim kendi yalnızlığımızı bilmemiz yüzünden çektiğimiz azabı çekmezler.. Onlar bizim görmek, anlamak, keşfetmek ve acılıklara düşmek yüzünden taşıdığımız acayıp gururla yeterlenirler.

Beni biraz deli sanıyorsun değil mi ?

Beni iyi dinle dostum. Bana öyle geliyor ki: yalnızlığımı duydum duyalı kenarlarını bulamadığım, sonunu bilmediğim büyük ve karanlık bir mağaraya her gün biraz daha dalyorum.. Orada benden başka kimse yok... Bu yolun üzerinde benden başka bir yolcu görünmüyor. Bu yeraltı hayatıdır. Bazen gürültüler, haykırışlar, bağrışmalar işitiyorum. Bu anlaşılmaz seslere doğru ağır ağır, korka korka ilerliyorum. Fakat bu seslerin nereden geldiğini bilmiyorum; hiç kimseye rastgelmeyorum; elimi uzattığım zaman tutacak hiç bir el bulamıyorum. Anlıyor musnu dostum.

Bazı adamlar bu feci ıstırapı keşfetmişlerdir. (Mosse) şöyle haykırıyordu:

Kim geliyor? Beni kim çağırıyor? Hiç kimse...

Ben yalnızım. Saat çalıyor..

Ah yalnızlık, ah kimsesizlik.

Fakat onda bu hal geçici bir süpheden ibaretti. Bende olduğu gibi kat'i bir hakikat değil... O şairdi; hayati hulyalarla, rüyalarla dolduruyordu. Hiç bir zaman yalnız değildi. Ben ise tamamen yalnızım

Her şeyi bütün açıklığı ile gördüğüm için dünyanın büyük bedbahtların-

dan biri olan (Gustav Flouber) bir kadın dostuna bu ümitsiz cümleleri yazmıştı.

"Hepimiz bir çölün ortasındayız. Kimse kimseyi anlamıyor.."

Evet... Ne düşünülürse düşünülün, ne denilirse denilsin, neye bağ vurulursa vurulsun kimse kimseyi anlamıyor.

Dünya, fezanın ortasına birer ateş parçası gibi atılmış olan yıldızlarda ne olup bittiğini biliyor mu? On'lar o kadar uzaktırlar ki bazılarının ancak parıltısını görebiliyoruz. Diğerleri ise nihayetsizlik içinde kaybolmuşlardır. Fakat gene birbirlerine o kadar yakındırlar ki bir vücudun zerrelere gibi bir birlik vücuda getirmişlerdir. İnsan da başka bir insanda ne olup bittiğini bundan daha çok bilemez. Biz birbirimizden yıldızlara nazaran belki daha ziyade uzağız; bilhassa daha fazla yalnızız. Çünkü ruhun derinliklerine giremiyoruz. Doğruluklarını bilemeyeceğiniz mevcudlarla her an temasta olmaktan daha feci ne sanılabilir. Biz birbirimize yakın, birbirimize kollarımızı uzanmış, fakat birleşmek imkânından mahrum, zencirlerle bağlanmış gibi seviyoruz. Azab çektiren bir birleşme ihtiyacı bizi âdeta yiyor. Fakat bütün gayretlerimiz neticesiz, feragatlerimiz faydasız, itiraflarımız semez, derağuşlarımız kudretsiz, nüvazişlerimiz muvaffakiyetsizdir. Birbirimize karışmak için atıldığımız zaman birbirimize çarpıyoruz. Kalbimi bir dostuma açtığım vakit hissettiğim yalnızlık başka bir şey karşısında hissettiğimden daha büyük

ve acıdır. Çünkü karşımdaki geçilmez manî o zaman tamamiyle anlıyorum. Bu adam işte şurada... Parlayan gözlerini üzerime açmış bana bakıyor. Fakat ruhunu, gözlerinin arkasında duran ruhunu hiç bilmiyorum. Beni dinliyor, fakat bilmem ne düşünüyor? Evet ne düşünüyor? Bu ıstıرابı hissediyor musun dostum?

Belki benden nefret ediyor, belki beni hakir görüyor.. belki sözlerimi dinliyerek bir hüküm veriyor.. yahut istihza ediyor... belki beni itham altında bırakıyor, beni âdi ve iz'ansız bir insan telakki ediyor... Ne düşündüğünü ben nasıl bilirim? Benim onu sevdiğim gibi onun da beni sevdiğini, yahut sevmediğini ben nasıl bilirim? Bu küçük kafanın içinde nelerin dönüp dolatıldığını ben nasıl bilebilirim?

İnsanın fikri, açık veya kapalı fikri ne büyük bir sırdır. Bu fikri öğrenmek, istikametini değiştirmek, ona hâkim olmak, onu mağlûb etmek... Bütün bunlar ne kadar imkânsızdır.

Ben de istediğim kadar kendimi vermek, ruhumun bütün kapılarını açmak isteyeyim; kabil değil tam manasiyle teslim olmaya muvffaak olamam. Ben kendimi içerde, ta içerde, o varlığımın hiç kimsenin giremeyeceği gizli köşesinde saklıyorum. Onu hiç kimse keşfedemez. Hiç kimse onun içine nüfuz edilemez. Çünkü hiç kimse bana benzemez. Çünkü kimse kimseyi anlamaz.

Ya sen dostum ya sen... Beni anlıyor musun? Hayır. Sen beni deli sanıyorsun. Beni tetkik ediyorsun ve

kendini benden mümkün olduğu kadar saklıyorsun.

Kendi kendine soruyorsun.

"Bu akşam nesi var?.. Fakat bir gün bu ıstıرابı keşfedersen, onun esrarına nüfuz edebilirsen bana gel ve de ki:

"Seni anladım.."

Belki beni bir saniye için olsun mesud edersin.

Kadınlar bana yalnızlığımı daha çok hissettirmişlerdir. Ne elim, ne müdhiş bir şey. Onların yüzünden ne kadar ıstıراب çektim. Çünkü onlar erkeklerden ziyade bana yalnız olmadığım zannını verdiler. Aşkım eşliğinden içeri girilince genişlemiş gibi oluyoruz. Fevkalbeher bir saadet içimizi sarıyor.. Bilir misin neden? Bu büyük saadet hissi bilir misin nereden geliyor? Çünkü artık yalnız olmadığımızı sanıyoruz. Yalnızlığımız sonuna ermiş gibi görünüyor.. Bu ne yaman bir vahimedir.

Kalbimizi yaralayan bu edebîğ aşk ihtiyacında bizden ziyade ıstıراب çeken kadın rüyanın büyük yalanıdır. Uzun saçları, bayıltıcı çizgileri ve bakışları ile bizi deli eden bir vücudla karşı karşıya geçirilen tatlı saatleri elbette bilirsin. Ne hulyalar zihinimizi altüst eder. Ne hayaller ruhumuzu baştan aşağı sarar.

O kadın ve ben... Biraz sonra bir tek vücud olacağımızı zannederiz. Fakat bu an aslâ gelmez. Haftalarca ümidle, heyecanla bekledikten sonra bir gün kendimi birdenbire her zamankinden daha yalnız bulurum.

Her buseden, her derağuştan sonra yalnızlık daha fazla büyür ve ah

o vakit bu his ne kadar acı, ne kadar korkunç olur.

Bir şair (Sülli Prudom) diyor ki:
Nüvazişleriniz, ruhların vücudlar vasıtasıyla imkânsız birleşmesini arayan zavallı aşkın semeresiz tecrübeleridir.

Bundan sonra elveda... Her şey bitti. Hayatın bir safhasında bizim için her şey olan ve şüphesiz mahrem fikirlerini hiç bir zaman öğrenemediğimiz bu kadını artık tanımıyoruz bile...

Vücutların esrarlı ahengi, arzu ve ümidlerin sihirkâr ittihadı içinde ruhunun en derin köşelerine kadar girdiğimizi zannettiğimiz müstesna saatlerde bile, bir tek kelime bize bazen hatamızı öğretir; gece vakti parlayan bir şimşek gibi aramızdaki uçurumu aydınlatır. Bununla beraber, dünyada mevcut en iyi şey sevilen bir kadının yanında konuşmaksızın, yalnız onun mevcudiyetini hissederek tatlı bir akşam geçirmektir. Daha fazlasını istemiyelim... Çünkü iki mevcud hiç bir zaman birbirine karışamaz.

Bana gelince: Artık ben ruhumu kapadım. Artık hiç kimseye ne düşündüğümü, neye inandığımı, neyi sevdiğimi söyleyemiyorum. Bu acı yalnızlık içinde olduğumu bilerek eşyaya bakıyorum. Fakat ne düşündüğümü hiç bir veçhile ızhar etmiyorum. Fikirlerden, mücadelelerden, zevklerden, imanlardan bana ne! Hiç bir

şeyi hiç bir kimse ile paylaşamıyacağım için her şeyden alâkâmı kestim. Görmiyen tefekkürüm, esrarına nüfuz edilemez bir mıntaka halinde duruyor. Her gün maruz kaldığım suallere cevap vermek için basmakalıp cümleler kullanıyorum. Konuşmak zahmetini ihtiyar etmek istemediğim zaman yüzümde (evet) diyen bir tebessüm vardır. Dostum.. beni anlıyormusunu?

Uzun caddeden (Ark dö triyonf de le tuval) e kadar çıkmış ve sonra (Konkord) meydanına kadar inmiştik. Bütün bunları yavaş yavaş söylemiş ve şimdi hatırlayamadığım daha bazı şeyler ilâve etmişti.

Durdu. Paris kaldırımları üstünde dimdik yükselen ve uzun Mısırlı profilini yıldızlar arasında kaybeden, memleketinin tarihini acayip işaretlerle her tarafında taşıyan yurdundan sürülmüş âbideye, granit sütununun ta tepesine doğru kolunu uzatarak bağırırdı:

— İşte bak... Hepimiz böyleyiz ve bu çamurdanız.

Ve sonra bir kelime ilâve etmek sizin yanımdan ayrıldı.

Sarhoşmuydu? Deli miydi? Yoksa çok mu hakimane söylüyordu Bilmiyorum. Bana bazen haklıydı gibi geliyor. Bazen de aklını kaçırmıştı zannediyorum.

22 Mayıs - 1935: İzmir

30 AĞUSTOS

MÜNİR MÜEYYET BEKMAN

*Kulaklardan kulağa, gönüllerden gönüle
Gececektir bugünün acunsal hatırası.
Güneşsiz ve havasız renkleri solan güle,
Kanından renkler verdi, yiğitlerin yarası...*

* * *

*Bugün güneş sıyrıldı gömüldüğü bir yerden
Karanlıklar çözüldü yattığı enginlerden.
Hasretken dağ sırtları soyumun gür sesine,
Acuna hayat veren Türklüğün nefesine,
Bugün doğdu yeni çağ, Dumlupınar yönünde
Hırsların çöküntüsü mezar oldu önünde .*

* * *

*Hasta döşeklerinde ölümü bekleyenler
Bir kaç damla su için yerde emekleyenler
Görmeyen nice gözler, işitmeyen kulaklar
Birbirinden yıllardır ayrı kalan dudaklar
Bugün, yeni hayata çıktı, kavuştu bugün
Karanlığın içinde, eridi yok oldu dün!..*

* * *

*Ötmeyen kuşlariyle, kuruyan deresiyle,
Kararan ulukları, susan kaval sesiyle,
Hiç bir yürek acısı duymadan anılan yurd,
Durdu sanılan bir kalb, can verdi sanılan yurd,
Bugün, haykırdı, sağım!... diridir özüm diye!
Dünya sönse, çökse de, ben ölmez Türküm diye...*

* * *

*Bugün gökler yarıldı, toprak ağzını açtı
Kan fışkırdı havaya bulutlar köpük saçtı.
Bugün sarsıldı cihan, yıkıldı temelinden
Ölü bile irkildi, kımıdadı yerinden
Bugün bitti bir tarih, bir tarih bugün doğdu
Bugün çarpan yürekler, hırsları kanla boğdu...*

*Asırların yüküyle sırtını ezenlerden
 Ulus, bugün kurtuldu kanını emenlerden.
 Şerefsiz ömre bedel bu toprağı satanlar
 Bu toprağın içinde kandan ışık yakanlar
 Çürümüş tahtlarıyla, kangren olmuş vücudla
 Saray heyülâsının içindeki umudla
 Hırs dolu emellere, bugün bir son verdiler,
 Hayal enginlerinde boğulub geberdiler!.*

* * *

*Anlamı tarih kadar pek derindir bugünün
 Hatırası büyüktür geçmişteki her günün.
 Bugün hem bir ulusun düşman akınlarından,
 Hem de düşmandan düşman kendi yakınlarından,
 Kurtulub tarihine, toprağının içine,
 Gönüllerin içine, kalb bağının içine,
 Egemenlik aşkını aşıladığı gündür,
 Türk, sevin... durma sevin... bu, kurtuluş günüdür!..
 Türk doğmak büyük muttur, Türk ölmek büyük muttur,
 Türklük acun yüzünde, yaşayan bir umuttur.
 Hür doğdun, hür yaşadın, hür olmak hakkındır Türk!
 Tanrı eksik etmesin, hep sağ olsun ATATÜRK!...*

ANADOLUDA KUMUKLAR TARİHİ

Yazan: ENVER BEHMAN ŞAPOLYO

19 UNCU ve 20 inci yüz yılda tür-koloji alanında çalışmalar çoğaldı. Türk ırkının, cihan medeniyetinde büyük bir önemi olduğu meydana çıktı. Birçok Amerikalı ve Avrupalı âlimler, Türk tarihini aydınlatmak için arkeoloji araştırmalarına bir kıymet verdiler.

Bugün Orta Asyada yirmi yıldanberi bir İngiliz argeoloji kurumu çalışmaktadır. Bu kurumun başında "Refael Pompelley,, adında bir profesör bulunmaktadır. Bu âlim altı cilt eser bastırdı. Bu kitabın adı "Türkistanda hafriyat ve Türk medeniyetleri,, dir. Gene bir Macar âlimi olan "Sir Avrel Şitayın,, İç Asya medeniyetine ait "Taklamakan çölünde araştırmalar,, adında bir eser yazdı. Alman âlimlerinden "Fon Lokok,, Orta Asyaya beş defa gezgin kurumları yaptı. Hantigton adında bir İngiliz âlimi ise Asyada "Kuruma hadise,, sini izah ederek, Türk medeniyetinin dünyaya yayılışını ispat etmiştir... Gene bir İngiliz âlimi olan "Teylor,, "Ari ırkların kökleri,, adındaki kitabında "Türk ırkının en yüksek bir ırk,, olduğunu anlatmıştır.

"Ralanddiksın,, adında bir İngiliz âlimi, "Beşerin ırkı tarihi,, adındaki kitabında, en yüksek ırk olarak Türkleri göstermektedir.

Orta Asyada daha birçok âlimler,

Türk tarihiyle, Türk ırkının yüksek olduğunu ispatla beraber, Türk medeniyetinin ana bir medeniyet olduğunu dünyaya anlatmağa çalışmaktadır. Bu âlimlerin gayesi, cihan medeniyetinin atasını bulmak merakından geliyor, bu derin araştırmalar, onların karşısına ilk medeniğ adam, Türkü çıkarmaktadır.

Orta Asya medeniyetlerinden sonra türkoloji araştırmaları Mezopotamya ve Anadoludadır. Mezopotamya da "Sumer, Elam, Akat, medeniyetleri meydana çıktı. Mısırdaki "Tuva-rek,, medeniyeti göründü.

Anadoluda ise "Eti,, adı verilmekte olan, Türk kavimleri tarihi meydana çıkarılmıştır. Anadolu Türk tarihile uğraşan "Forer,, ve "Hrozni,, adındaki âlimler, Anadoluda en eski kavim Türkler olduğunu anlatmaktadır.. Anadoluda ilk kavimlerden olan (Hitit - Eti) lere Forer, "Puroto Hatti,, adını vermektedir. Purotohattiler Anadoluya gelen en eski kavimdir. Bunların dilleri Hint — Avrupa değildir. Bunların dilleri Türkçe idi. Bunlar Anadoluya Mı-lattan (4000) yıl önce gelmişlerdir.

Horozni adındaki âlim ise, Etilere "Hattili,, adını vermektedir. Bunlar Boğazköyüne gelerek yerleşmiş. Anadolunun ilk medeniğ kavmidir, bunlar "Sumerler = Sungeryen,,

lerle birlikte geldiler. Hattililer Anadoluya, Sungeryerler ise, İraka yerleşmiş Türklerdir. Eski (Sunger) adı, Toros dağlarından, Lübnan ve İrana verilen merkezîğ Babilânın adıdır. (Sencar) dağları adı bu Sunger kelimesinden kalmıştır. Bunların buralara yerleşmeleri pek sessizlikle olmuştur. Bu Türk kavimleri, Orta Asyadan Siteler halinde Anadoluya ve Mezopotamyaya yerleşmişler.

Bu iki âlimden başka birçok Fransız âlimleri "Sumer ve Eti sanat tarihi, ve "Eti sanat eserleri,, Maspero,, nun yazdığı Eski Şark Kavimleri tarihinde, Anadolu tarihi hakkında pek kıymetli bilgiler vardır.

Maspero, Anadoluda Türk kavimlerinden bahseden eserinin ikinci cildinde "Kumuk,, denilen bir Türk kavminden uzun uzadıya bahsetmektedir.

Kumuk Türkleri, Fırat nehrinin şarkında ve Diyarıbekir vilâyetini tamamen kaplıyorlardı. Geniş bir alanda yer tutan, Kumuklar o zamanın en büyük devletlerine karşı koymuşlardır. Bu kuvvetler ve medenîğ ulus, tam (6) asır, Anadolunun orta ve şark kısımlarına egemenliğini tanıtmıştır.

Asur krallarından "III Tıglat Palasar,, Kumuklarla birçok cenkler yapmış, Kumuk kiralı "Kustaspi,, ile anlaşmıştır. Gene Asuriğ kırallarından "II Sargon,, milâttan önce (710) yıllarında, Malatya ve havalisini idare eden bu Mukon prensi "Mutallo,, ile sryasal münasebetlere girişmiştir. Bir zamanlar Asuriler, kuvvetten düşmüşlerdi. Çünkü Asuriler, etraftaki medenîğ kavimlere hiç rahat

vermiyorlardı. Samiğ bir ırktan olan Asuriler, Mezopotamyada Summerleri ortadan kaldırdıktan sonra, gözleri İrandaki (Met) Türkleriyle, Anadoluda Eti ve Kumukların ülkelerini ele geçirmek sevdasında idiler. Fakat Kumuklar, askerlikte çok ileri gitmiş ve cenkçi bir kavimdi, Asuriler, Kumuklarla çok cenkettiler, fakat bunlara hiç bir zaman egemenlik edemediler. Durmadan ordularile, Kumuk iline saldırıyorlardı.

Asurilerin bu zayıf devirlerinde, Etiler, eski günlerini yaşıyorlardı. Fırat kıyılarından Karadeniz kıyılarına kadar, birçok Eti serbest beyliklerine rastgeliniyordu. Bu Etiliklerden (23) kiralık ve (60) kadar müstakil prenslik vardı. İrili ufaklı bu Etilikler arasında, işitilmemiş bir takım beylikler vardı.

Ad bırakmış olanlar şunlardır:

A — Kaşşiler, B — Subartolar
C — Harriler, D — Lulliler, F — Muskalar, G — Tırbular, T — Korbular, I — Kaşkular, J — Kumanlar, S — Amazonlar, Ş — Orartolar K — Kimyeriler, O — Hardolar. Garp taraflarında ise Litler, Tursalar, Meonyalılar, Firikler, Turvalılar, Sardlar, İyonlar ve Akalardır.

İşte Anadoluda, eser bırakmış ve tarih bırakmış bu kadar Türk kavimleri vardır. Bu sebebledir ki Anadolunun, Türklük bakımından tarihi çok önemlidir. Bu kavimler, sulh zamanında müstakil, bir cenk olduğu vakitte bir kumanda altında çarçabuk toplanıyorlardı. Bazan kuvvetli bir kiralık altında bir adla yaşıyorlardı.

Anadolunun bu Türk kavimleri

askerlikte çok üstte idiler. Büyük orduları ve harb arabaları vardı. Anadolu'nun madenlerini işletiyorlar, kılıç, kalkan kullansıyorlardı. Çelik yapmasını biliyorlardı. Bunlar ticaret ve madencilik yüzünden çok zengin olmuşlardı. Kumuklar, Sami hücumlarına uğramakla beraber, İran yolu ile gelen birçok da Türk kavimlerinin hücumlarına uğramışlardır.

Bir zamanlar "Muško,, adında bir kavim gelerek, Kumukları idareleri altına aldılar. Fakat Kumukların kıralları gene kaldı. Komşular birleşik beş kırallık kurdular. Kumuk ilini bu suretle idare ettiler. Fakat birdenbire, bu esnada Kafkas dağlarının orta kısımlarında yaşamakta olan (Kaşko) lar, dört bin kişilik bir ordu ile, Anadoluya akın ettiler, Anadolu karışıklık içinde iken Asuriler büyük bir ordu ile, Kumukların üzerine hücum ettiler. Anadolu'da, şimdiye kadar bir benzeri görülmemiş bir cenk yapıldı. Kumuklar beş kıral idaresinde (20) bin kişilik bir ordu ile, Asurilerle cenk ediyorlardı. Nihayet, yirmi bin kişilik Kumuk ordusu bozuldu. Asuriler, Kumuk esirlerinin başlarını kestiler, Anadolu'yu yağma ettiler. Etrafı kana boyadılar. (6) bin kişiyi de esir ederek, Asuri ülkesine götürdüler.

Kumukların en büyük kumandanı "Kali Teşüp,,un, oğlu "Kili Teşüp,, u çocuklarıyla birlikte esir ettiler. Artık Kumuklar, kıralsız kalmışlar, Anadolu'da medenî şehirler, harab bir

hale getirilmişti. Bütün Kumukların kabileleri ve şehir halkı bir tarafa perişan bir halde dağıldı. Kumukların birliği dağılmıştı. Fakat Asuri ordusu da mahvolmuştu. Binlerce askeri, Anadolu'da ölü olarak bırakmışlardı. Kumuklar, bütün varlıklarile bu Barbarlara karşı Anadolu'yu müdafaa etmişlerdi. Asurilerin başında "Niflat Palasar,, bulunuyordu.

Asuriler Sumerleri ortadan kaldırdınca, en büyük sanat ustalarını Anadolu'da Etilerde ve Kumuklarda bulmuşlardı. Asuri saraylarını yapan en büyük ustalar Kumuklardandı. Bunlar Ninevaya, Babil'e gelir, büyük sarayların yapılmasında çalışıyorlardı. Saray ve mabed taşlarını Kumuklardan satın alırlardı. Bakır, mermer, keresteyi hep Kumuklardan temin ediyorlardı. Nihayet bu medenî kavmi de yıkan bu Samiler oldu. Anadolu'nun bu yıkılışı, Asuri devletinin de pek az sonra yıkılmasını hazırlamıştır. Onlar da ortadan İranlılar tarafından kaldırılmıştır.

Bugün Kafkasyada yaşayan ve öz türkçe konuşan "Kumuk,, ler, bu eski Kumuklarla akraba idiler, bunlar Kafkasyanın şimalinde, Dağıstan ve Hazer denizinin garp kıyılarında oturmaktadırlar. Bunların (79) bin kadar nüfusları olduğu tahmin edilmektedir, Türk kavimleri içinde bugün en medenî ve çalışkan ve çok neşeli bir kavimdir. Ziraat, balıkçılık ve bir takım el sanatları ile geçinmektedirler. Bunlar eski Kumukların oğullarıdır.

İşte, Anadolu'nun pek eski tarihi, Türk medeniyeti, Türk kahramanlıklarile doludur, Anadolu'nun, argeolojik çalışmaları, Türk tarihi için daha çok vesikalar meydana koyacaktır.

tır. Bu zaman "Büyük Türk tarihi,, nin Anadolu Türkleri kısmı bütün aydınlığı ile yazılacak, Anadolu'da "İlk medeniğ adam Türk,, olduğu meydana çıkacaktır.

HALK EĞİTİM YOLU — KUKLA TİYATROSU

MÜNİR HAYRİĞ

Çocukluğumuzda, hepimiz hatırlarız. Mesirelerde çok kore kırımızı bir bez perdenin kapadığı dört köşe bir paravananın üzerinden küçük kuklalar fırlar, birbirleriyle döğüşürler, bizi gülmekten katırtırlardı. O kuklaları ne kadar severdik. Yalnız biraz düşünersek mahalledeki arkadaşlarımızdan geri kalan kötü sözleri de gene o kuklacılardan öğrendiğimizi de inkâr edemeyiz.

Kukla, dünyanın en eski oyun elemanlarından birisidir. Eski Mısırdaki kuklaların bir tiyatro gibi kullanıldığı sanılıyor. Akdeniz kıyılarında kukla oyununun tarihi bir yığın yüzyıllarla sayılıyor. Orta Asyada bir zamanlar yüksek bir sanat haline gelen kuklayı bizden, iki medeniyet alarak kendilerine maletmişlerdir. Bunlardan biri İranlılar, diğeri Ruslardır. Bu iki ulus yüzyıllar boyunca kuklayı kendi zevklerine uydurarak bunlardan birer Ulusal Eğlence ortaya koymuşlardır.

İrânın kuklaları "Keçel Pehlivan," adını taşır. (Kel Pehlivan) sözünden çıkmıştır. Eski dilimizde "kel," sözünün güzel anlamına geldiğini hatırlamak için (Keloğlan) masallarını, hâlâ Anadolu'da Kel Ahmet, Keleş adlarının köylüler arasında güzel yerine kullanıldığını düşünmek yetiştir.

İrânlılar "Keçel Pehlivan," dedikleri kahramanın güzel bir yiğiti ve yavaş yavaş ulusal bir tipi ortaya koyduğu da bellidir.

Keçel Pehlivan bugün de İranda pek hoş giden düğünlere, eğlencele-re mutlaka getirilen, fakat dünün herşeyin üstündeki tiyatrosudur.

Keçel Pehlivan, tıpkı karagöz gibi, belli şahıslı bir tiyatro idi. Keçel pehlivan zeki, kahraman, bazan hilekâr fakat her vakit üstün gelen bir adamdır. İhtiyar Ahont onun düşmanı ve Ahont'un karısı veya kızı da sevgilisi olur. Vaka hep bunların arasından geçer.

Rusların Petruşkası da gene böyle belli şahıslı bir tiyatro idi.

20 inci asra türlü türlü adlar verirler. Kimi demir asrı, kimi, kömür asrı, kimi elektrik asrıdır, der. Bizce yaşadığımız devrin adını gelecek soy-lar şöyle anacaklardır: propaganda asrı. İçinde yaşadığımız günler propagandanın büyük kuvvetinin anlaşıldığı günlerdir. Dünyanın dört yanında uluslar propaganda bakanlıkları kurdular. Hattâ propaganda savışları sınır bilmez ve sihirli örtülerle kaplı ordularıyla sürüp gidiyorlar.

İşte kukla da, yüzyıllarca ulusların masum eğlenceleri, olduktan sonra Halk Eğitimcilerinin eline geçiyor. Yalnız, azıcık duralım. Kukla-

yı Avrupada propaganda vasıtası olarak ilk kullanmayı düşünmek onurunu kiliseye vermekten başka çare yoktur. Nasıl tiyatroyu Mister adile Avrupa da ilk defa din propagandası vasıtası olarak kilise kullanmışsa kuklayı da gene din propagandası vasıtası olarak "Kreş,, adıyla kilise ele almıştır.

"Kreş,, İsa'nın doğduğunu gösteren küçük bir kukla sahnesidir. Kili-selerde bunları bazan hareketsiz bazan hareketli, Noel günlerinde gösterirlerdi. Bazan da saraylarda kreş oynardı.

20 inci asır kuklayı üç bakımdan ele aldı.

a — Kukla her şeyden önce az adamlı, az masraflı, çok iş görebilecek bir sahne idi. Bu bakımdan geniş halkla konuşmak için bundan iyi yol yoktu. Bütün bir Kukla Tiyatrosu bir küçük el arabası içinde diyar diyar dolaşabilir.

b — Kukla en basit konudan en büyük konuya kadar her türlü eserleri sahneye koyabilecek en ileri sanatı herkesin gücünün yetebileceği bir anlamla öne serebilecekti..

c — Kukla özel olarak gençliğin ve çocukların artistik eğitimi bakımından çok önemli bir araç idi. Kuklaya bu bakımdan en çok yer veren Rusya - Birleşik Amerika - Çekoslovakya ve Yugoslavya'dır.

Bunlardan herbiri kendine özel metodlarla bu vasıtayı kullanırken kuklayı bir ar haline koymakta da âdetâ biribirleriyle yarışa girmişlerdir.

Almanyada Fransada ve diğer

memleketlerde de kukla çocuk terbiyesi vasıtası olarak çok ilerlemiştir. İngilterede bu yıl Covent Gaden'in foyesinde oynatılan alüminyum kuklalar Londrada büyüklerin büyük bir zevkle seyrettikleri bir eğlence olmuştur.

Yalnız, Rusya, Çekoslovakya ve Yugoslavyada kukla tiyatroculuğu birer muntazam programa ve organizasyona bağlıdır.

Rusyada, Çocuk Ar Eğitimi Enstitüsü türlü yerlerdeki birçok kukla tiyatrolarına, kukla, piyes, elbise yetiştirdikten başka mükemmel programlar hazırlamaktadır. Çeklerin Mazarik Enstitüsünde kukla piyesleriyle ve kukla çalışmalarlarıyla uğraşan özel bir büro vardır. Buralarda muntazam kurlar açılarak kuklacılar yetiştirilmektedir.

Kukla denince, bizim aklımıza hemen, garip seslerle konuşan döğüşen, nihayet gayesi güldürmek olan küçük bebekler gelirken bu önemi tamamiyle anlamamız güçtür .

Ancak unutmayalım ki bu saydığımız kukla tiyatroları büvün tiyatrolar derecesinde ar yapan, ince zevkli bir anlamda kurulmuşlardır.

Daha iyi bir fikir vermek için bir kukla tiyatrosunu gözünüzde canlandırmaya çalışalım.

Çok şık döşenmiş bir salona gireceksiniz. Düzgün ve ince bir zevkle yayılmış sıralar sizin lüks bir sinemada olduğunuzu sandırır. Karşınızda yüksek bir küçük sahne vardır.

Gonk çalar. Işıklar söner. Arkadan gelen bir projektör karşınızdaki sahnenin üstünü aydınlatır.

Ruslar ve Çekler Molyer'i ve Gogol'u bile kukla ile oynatmaktadır - lar.

Kuklalar çıkarlar. Bunların yüz - leri, ağızları bazan saçları ve gözle - ri bile kıymıdır. Bir insan mahareti - le oynarlar. Tiyatro kısa sürer. Fa - kat, gönlünüz keşki bitmeseydi der. Çocuklar da oyuna yardım ederler. Bazan sahnedeki adamı iykaz yollu sözler söylerler. Bazan bağırırlar ça - ğırırlar bazan güler ve bazan da ağ - larlar. Arkada bütün bunlar seyre - den bir adam öndeki grafik üzerinde mütemediyen not almaktadır. Bu tiyatronun Direktörüdür. Gelecek pi - yeslerin, oyunların daha iyi olabil - mesi için onun aldığı notlar biraz sonra bir komitece ele alınacaktır.

Halk için yapılan kuklalar da ge - ne çocuklara diye yapılmaya başlanır. Aralarına büyükler de alınır.

Bu kelime büyüklerin çocuklarını ge - tirdiklerini söyliyerek ilk utanma duygularını silmeye yarıyan bir yol - dur. Oynatanlar da seyredenler de pekâlâ bilirler ki bu tiyatro halk içindir.

Geçen yıl Ankarada bir ilk okul hocasının, B. Nimetin sınıfında yap - tığı endükatif bir Kukla Tiyatrosu gördük. Bu da bize gösterdi ki bu yolda küçük bir organizasyon yeni - den büyük istidatlara yol verecektir.

İstanbulda Sarayburnu parkında her gün biraz daha harap olan bir kukla tiyatrosu vardır. Biraz ileride Alay köşkünde oturan Halkevi ti - yatro grubunun bu yıl mevsim geç - mişse bile gelecek yıl bundan isti - fade etmesi pek kolay mümkün olur. Gönül istiyor ki, bu güzel halk eğiti - mi vasıtası bizde de geniş ölçüde yer bulsun.

NAMIK İSMAİL'İ KAYBETTİK.

30 Ağustosta Türk arı yeni bir değerini kaybetti. Namık İsmail kalb durmasından gözlerini, bunca iyi ve güzel şeyleri yapan ve gören gözlerini yumdu. Daha bir hafta evvel Boğaziçinin mavi sularına bakan Akademi'deki pençeresinden, önünde akan dalgalar kadar yeniliklere sıçrayan gözleri, şimdi biraz ötede, Ortaköy sırtlarının sessiz koruları içindeki mezarında son uykusuna yumuldu.

Namık İsmail "Vatan İsterse,, yi yaratan ateşli vatansever kalbini klasik tanrı heykellerini andıran sevimli bir vücudun içinde saklardı. Kim derdi ki bu canlı ve inanlı vatan çocuğu gene kalbinden hıyanet görecek. Olan oldu. Artık Namık İsmail yaşamıyor.

O, 1890 da İstanbul'da doğmuştu. Orada büyüdü. Galatasaray'da okuyordu. Bir gün çizdiği güzel bir resmi müdürü Tefrik Fikret'e gösterdiler. Aylesi mektebe çağrıldı. "Çocuğu Avrupaya gönderin, dediler, resim tahsil etsin,,. O zaman bu işe değer verenler azdı.

Namık İsmail'in aylesi çocuklarının değerini anlamak kuvvetini gösterdi. Büyük savaş başlayınca kadar onu Fransada Cormon'un atelyesinde buluyoruz. Harpte yurduna dönüyor. O ateşli kalb dururmu. Şimdi de süvari zabıtidir. Bir gün Türkocağı salonunda bir eserine hayran olu-

yoruz: "Lale devri,, sonra onu harp resimleri sergisinde takdir ediyoruz. Harpten sonra Almanyaya gidiyor. Gene çalışıyor ve bu sefer Ankara'ya dönüyor. İşte "Ankara kalesi,, tablosu. İşte Ankara portreleri, işte yeni kompozisyonları... Maarif Vekâletinde Güzel Sanatlar Umum Müdürü iken bile gün geçmiyor ki yeni bir eser vermesin.

Necati ile birlikte Avrupa gezisinden dönünce İstanbul'da sönük bir kandil titreyişiyle göz kırptırılan bir mektepten "Güzel Sanatlar Akademisini,, çıkarıyor.

Onu ne vakit görseniz başında bulunduğu müessesenin derdlerini, ihtiyaçlarını isteklerini anlatırdı. Derler ki: "Sanat adamları biraz muvazenesiz olurlar,, Namık İsmail bunun aksini ispat etmek için yaratılmıştı sanki. Bütün ömrü muvazenenin bir yolu gibi geçti. Yeni bir ar devrimini başarmağa savaşıyan genc Türkiye onun yerini dolduracak bir kimse daha yetiştiremedi.

Namık İsmail bir okulaya bağlanmasını ve onu anlamasını bilen yurdun doğru ihtiyaçlarını duyan bir kafa taşırdı. Empresyonist eserleri ile bu ar akışını memlekete sokmuştu.

Gençler, ölen büyüklere ağlamak değil, onların yerlerini doldurmağa, hattâ o yerlerden taşmağa savaşıyorsunuz!

Yurd içinde: Doğu işleri — Bakıra ulaşma — Arslulusal İzmir sergisi — Endüstri ilerleyişi. Yurd dışında: İtalyan - habes işi.

K. ÜNAL

Yurd İçinde:

DOĞU İŞLERİ — Başbakan İsmet İnönü, haziran sonlarında başladığı doğu Anadolu gezisinden ağustosun sekizinde İstanbul'a dönmüştür. Bu uzun ve yorucu gezinin yurd için çok faydalı olacağı muhakkaktır. Başbakanın uğradığı yerlerden gelen haberlerde, bize doğuda etraflı incelemeler yapıldığını öğretiyordu. İnönü, İstanbul'da Atatürke, doğu ve Karadeniz kıyısı gezisinin görüşlerini ve yapılması gereken işleri arz etmiştir.

Başbakan "tedbirler hakkında Atatürkün yüksek onamını aldıktan sonra bakanları İstanbul'a çağırmıştır. 21 ağustosta Florya deniz evinde Atatürkün yüksek onamını aldıktan sonra başbakan gördüklerini ve yapılması gereken işleri anlatmıştır...

"Devlet yönetgesinin her noktasını ilgilendiren işlerden bakanların yetkilerinin içinde olanlarının derhal yeritilmesi, yapılması kanun ve bütçe ile ilgili olanlarının da şimdiden hazırlanarak Kamutayın ilk toplantısında kanunlaştırılması uygun görülmüştür...

Doğu Anadolu; bütün yurdun banyındırılık hamlesinden — tabiatın birçok zorluklarıyla — henüz tam hissesini almamıştır. Son kararlar ta-

biate rağmen ornlarda yeni ve ileri bir yaşayışın başlamasını sağlayacaktır. Her tabiatı zorlayışta, bize kuvvet veren yurd sevgisi yurddaşlık bağı; Doğu içinde de bütün yüreklerimizi dolduracak kadar büyüktür, engindir.

ARSIULUSAL İZMİR SERGİSİ:

İZMİR kurtuluşun yalnız kutsal bir bayrağı olmakla övünüp kalmış değildir. Akdeniz kıyıları her gün Türk kahramanlığının muzaffer günlerini anarken ulusal ilerlemesini yapmaktadır. Kamalizm ekonomisinin büyük başarı alanlarından biri de Ege kıyıları, İzmir çevresidir. Her yıl aldığından çok satarak türk ekonomisinin zenginliğini sağlayan bu geniş yurd parçasının kalbi olan İzmirde son yıllarda arslulusal bir sergi tertip edilmektedir.

Sergi, yerli ve yabancı endüstri mallarıyla tarım ürünleri içindir. Ayrıca Türk kültürünün ilerlemesi hı-zını gösterir parçalar da vardır. 1935 sergisinin öncekilerden daha yüksek değerde olduğunu sevinçle öğreniyoruz. Ekonomi Bakanı her yıl verimi artan sergiyi 22 ağustosta açarken Büyük Önderin, devletçilik üzerinde kendine not ettirilmiş olan düşüncelerini İzmir ufkundan bütün yurda söylemiş oldu. Bu direktiflerin

ÜLKÜ sütunlarıyla de memleketi yayılması gerekir.

"Türkiyenin tatbik ettiği devletçilik sistemi, 19 uncu asırdanberi sosyalizm nazariyatçılarının ileri sürdüğü fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir. Bu, Türkiyenin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiyeye has bir sistemdir. Devletçiliğin bizde manası şudur:

Ferdlerin hususî teşebbüslerini ve şahsî faaliyetlerini esas tutmak, fakat büyük bir milletin ve geniş bir memleketin bütün ihtiyaçlarını ve birçok şeylerin yapılmadığını göz önünde tutarak memleket iktisadiyatını devletin eline almak;

Türkiye cumuriyeti devleti, Türkiye vatanında asırlardanberi ferdi teşebbüslerle yapılmamış olan şeyleri biran evvel yapmak istedi. Ve görüldüğü gibi kısa bir zamanda yapmağa muvaffak oldu. Bizim takip ettiğimiz yol, liberalizmden başka bir sistemdir."

BAKIRA VARİŞ:

Kamalizmin kurtuluştanberi balyayıcılık alanında yaptığı büyük işlerin en önemlisi demiryollarıdır. Rejimin bu karakterini ifade için çok defalar (Demiryolları siyaseti), tabiri kullanılmıştır. Filhakika son on iki yıl içinde bu alanda başarılanlar çok büyüktür, bu büyüklüğü yalnız imparatorluğun uzun tarihinin boşluğu ile ölçmemeliyiz. Modernleşmiş birçok milletlerin demiryolu teşebbüsleri bu kadar kısa zaman içinde bizimki kadar başarılı olmamıştır. Ağustos içinde Demiryolu ile bakıra kavuştuk.

Ergani madenine ulaşan hat, bu yurd parçasının şimdiye kadar işlenmemiş derin zenginliklerinden memleketi faydalandıracaktır. Bakır hattı iç ölüncile yapılmıştır. Halkın devlet işine geniş ölçüde güvenle tasarrufunu yatırması ulusal eğitimin erkini gösteren yüce bir eser olduğu gibi buna karşılık demir yolunun başarılar kazanmasında işlemeğe başlaması ciddi ve ölçülü bir ilerleliğin yurd içinde ve dışında saygı ile karşılanacak yeni bir örneğidir.

Demir yolu Sivastan doğu Anadoluya doğru gidiyor. Afyondan akdenize inen hatlar epey ilerlemiştir. Kömüre yaklaştık sayılırız. Bakırdan sonra Diyarbakire varacağız.

ENDÜSTRİDE İLERLEYİŞ:

Beş yıllık endüstri programına göre Kayseri, Ereğli, ve Nazillide yeniden birer pamuk dokuma fabrikası kurulacaktır. İlk başlanan Kayserideki fabrika, tecrübe işlemleri yapıyor. Eylülde bütün randımanlı çalışacaktır.

Geçen kış temelleri atılan Ereğlideki fabrikanın yapı işleri çok ilerlemiştir.

Nazillideki fabrikanın temelleri de geçen ayın 23 ünde ekonomi Bakanını Celâl Bayarın huzuriyle atıldı. Kayseri ve Ereğli'deki fabrikalarda katı pamuklu dokunacaktır. Nazillideki, ilk Türk basma fabrikasıdır, burada günde 2500 işçi çalışacak, bunlar 15 bin balya pamuk işliyerek yirmi milyon metre basma yapacaklardır. Fabrika için beş milyon lira harcanacaktır.

İlk Türk bsması 1937 yılı başında çıkacaktır.

"Fabrika Balkanlar bakımından değil, belki Avrupa bakımından da mukayese ettiğimiz zaman küçük sayılamıyacak bir eserdir. Fakat teknik itibariyle bütün dünya ile boy ölçüşebilecek mükemmeliyettedir."

Ekonomi Bakanı Nazilliden sonra Ağustosun 24 ünde Keçiborlu kükürt fabrikasının açılma törenini yapmıştır. Yabancı bir sosyete elinde uzun yıllar işletilmeyen kükürt madeni; Başbakanla Ekonomi Bakanının evelki kış Isparta ve Antalya çevresindeki gezilerinden sonra bir devlet işi olmuştur. Kısa bir zamanda Keçiborluda en modern tesisat yapılarak bütün Ege bağlarının Türk kükürtlerine kavuşması temin edilmiştir. Fabrika, Sümer ve İş Bankalarının birlikte aldıkları teşebbüsle meydana gelmiştir. Keçiborlu, önümüzdeki yıl memleketin bütün kükürt ihtiyacını karşıladıktan başka yurd dışında da satılabilecektir. Kalitesinin dışarıdaki bütün kükürtlerden çok yüksek oluşu, şimdiden bir çok yabancı alıcılar hazırlamıştır.

Fabrika bu yılki tecrübe işleminde piyasaya mühim miktarda kükürt vermiştir.

Yurd Dışında;

İtalya — Habeş

ÜLKÜNÜN geçen sayısında İtalya-Habeş anlaşmazlığının temmuz sonundaki durumu izah edilirken işin 28 temmuzda toplanacak Uluslar Kurumu konseyinde konuşulacağı söy-

lenmişti. Bu itibarla anlaşmazlığın ağustos içindeki akışını hulâsa ederken buna konsey toplantısından başlamak faydalı olur.

28 Temmuzda başlayan konsey çalışmaları dört gün sürdü ve mesele İtalyanın ısrariyle iki kısma ayrıldı.

1 — Uual meselesi etrafındaki anlaşmazlık,

2 — İtalyanın Habeşistan üzerindeki geniş emelleri.

Uual meselesi üzerinde gene Uluslar Kurumu konseyinin eski bir kararıyle her iki tarafın seçtiği ikişer murahhas çalışıyordu. Bu defa konsey, bunlara bir beşinci azanın katılmasına ve neticenin 4 Eylülde konseye getirilmesine karar verdi.

Habeşistanın varlığına dokunan ikinci mesele, konseyi hayli yordu.

İngiltere, İtalya ve Fransa arasında 1899 dan başlayarak Habeşistanın mukadderatı üzerinde yapılmış birçok anlaşmalar vardır.

İngiltere, Afrikadaki sömürgelelerinin emniyeti için İtalyanın Afrika da genişlemesini doğru bulmuyor, kendine yarayan bir kısım anlaşmaların hâlâ mer'i olduğunu ileri sürerek İtalyayı durdurmak istiyordu. İngiliz politikacılarına göre 1906 anlaşması İtalyayı Habeşistanın istiklâline dokunmaktan men ediyordu. İtalya bu anlaşmaların birçok politik sebeplerle hükümden düştüğünü ve bugün İtalyanın Habeşistanı idaresi altına almaktan alıkoyacak hiç bir kayıd olmadığını ileri sürüyordu.

Fransa evelce bu anlaşmalara katılmış ise de şimdi Habeşistanın mu-

kaddeyatıyla hiç alakalı değildir. Ancak bu konuda İngiltere ve İtalya münakaşaya ederken kendisinin her iki devlete karşı olan dostluğunun bir ârızaya uğramamasına itina ediyor. İngiltere İtalyaya karşı Uluslar Kurumunu harekete getirmek istiyor. İtalya kurumdan çekilmeği ileri sürüyor.

Fransa, Uluslar Kurumunun bütün kuvvetiyle yaşamasını kendine ana politika edinmiştir. Kurum harekete getirilirse onun içinde olarak Fransa da İtalyaya karşı çıkacaktır. Halbuki Fransız politikası daha geçen kış İtalyaya geniş vaidlerde bulunmuştur. Kurum hiç bir hareket yapmıyarak kuru bir karar dahi olsa İtalya Cenevreden ayrılacaktır. Bu da Kurumu zayıflatacaktır.

Üç devletin bu çetin vaziyetleri içinde konsey; eski anlaşmalarla alakalı üç devletin kendi aralarında bir hal çaresi bulmalarına ve işin dört Eylülde tekrar konuşulmasına karar verdi.

Paris'te üç devlet murahhasları toplandı. İngiltere, Afrikadaki sömürgelerinin emniyetini korumak için mevcut anlaşmalara riayet prensipinde ısrar etti ve uluslar kurumu bu ana prensibi yürütmek için yasasına göre zecri tedbir kararını verirse tatbik etmek isteyeceğini, söyledi. Bir taraftan da bir kısım İngiliz kuvvetleri Akdeniz üzerinde daha sık dolaşmağa başladı.

İtalya Afrika doğusundaki sömürgelerini Habeşistanın tehdid ettiğini ileri sürüyordu. Bunun geniş bir istilâ sebebi olmayacağını söyli-

yecekler için de Musolini cevaplarını hazırlamıştı:

" — Fransa'nın yarısı kadar bir toprağa malik olmamıza mukabil nüfusumuz 44 milyonu geçmektedir. Vaktiyle istifade edilemez bir halde bulunan bütün muntakaları kabili istifade bir vaziyete getirdik. Libyada ancak mahdud bir araziye malik bulunuyoruz. Habeşistan bize büyük bir mahreç teşkil edecek ve bundan bütün dünya da istifade eyliyecektir.

Müstemleke meselelerini bütün safhalarıyla meydana atmak sırası gelmiştir. Bu, bütün medeni devletlerin ve bilhassa dünya servetlerinin istismarından haksız surette mahrum edilenlerin hepsinin menfaatinadır. Bununla beraber Habeşistan İtalyan müstemlekeciliğine açılır açılmaz İtalyanın bütün müstemleke arzuları tamamen tatmin edilmiş olacaktır.

Şimdi artık geri dönemeyiz. Doğru Afrikadaki 200.000 İtalyan silâhı kendiliğinden patlar..

Bu hava içinde Paris konuşmalarının iyi bir sona eremeyeceği muhakkaktı. Ancak fena bir akıbetten de çekinilmiş olmak için konuşmalara yine devam edilmek üzere Pariste bir neticeye erilemediği itiraf olundu.

Konuşmaların bu kesilişi gerek İtalyada ve gerek İngilterede asabi yetle karşılandı. İngiliz kabinesi fevkalâde toplandı ve aldığı kararlar çok müsaid değildir.

İtalyan matbuatı hemen her gün Afrikadaki karardan dönülmeyeceğini ısrarla söylüyor. Ancak, agosto. sun son gününde Bolzano'da topla-

nan İtalyan kabinesi yeni bir tebliğ - de bulundu. Bunda deniliyordu ki:

" İngilterenin İtalya tarafından Habeşistana doğru takib edilen sıya - sadan korkmasına mahal yoktur.

İtalyanın sıyasası ne doğrudan doğruya, ne de dolayısıyla Büyük Britanya'nın menfaatlerini tehdid etmemekdir.

İtalyanın Habeşistanla halledile - cek bir tek meselesi vardır. İtalya ile Büyük Britanya arasında hiç bir me - sele yoktur.

İtalya, Büyük Britanya ile Cihan Harbında ve sonra Lokarno'da ve da - ha sonra Stresa'da Avrupa barışının

korunması bahsinde çok mühim olan çalışma beraberliği yapmıştır...

İtalyadan gelen bu ses, Habeşis - tanın mukadderatı üzerinde en ağır hükümleri taşımaktadır. Habeşistan - daki İngiliz menfaatlerini tanıdık - tan sonra İtalyanın daha serbest ha - reket edeceğini tahmin güç değildir.

Konsey 4 Eylülde İtalyanın emel - lerini tatmin edecek ve bu arada Ha - beşistanın istiklâlini korur gibi gö - rünecek bir formülü arayacaktır. Bu formül Habeşistanı veya İtalyayı tat - min etmezse Afrikada bir savaş ola - caktır. Ancak bunun sonu ne olursa olsun buralardaki İngiliz menfaatleri daima mahfuz kalacaktır.

ŞEKER

BEHÇET GÜNAY

ŞEKER bize hep dışardan gelirdi. Yerli kapital ve iş işleyemiyor, hele harp gibi üsnomal hallerde şekerin kıtlığı ve pahalılığı hastaları, çocuklarımızı öldürüyor ve kesemizi soyuyordu. Bu kötülöklere göre hazneye giritten 1,5 milyon lira girebilirdi, çünkü şeker yoğaltımı yılda ortalama 55,000 ton ve yüz kilo da gümrüğü 27.20, uraylığı, 2.72 idi ki hep birden 29.92 lira tutar.

Ulu Cumurluk, haznenin asığını düşünmedi. Uşak, Alpullu, Eskişehir, Turhalda yılda 74.000 ton beyaz şeker çıkararak dört fabrika kuruldu. Bunlardan, o da son zamanlarda, yüz kiloda 10-12 lira hesabıyla topu topu yılda ancak ve çoğay (6) milyon lira kadar yoğaltım vergisi alabiliyordu, şu var ki bütçenin zararına karşı memleketin kazancı çoktu. Üretim yeter olduğundan ayram vakitlerde ateş pahasına yabancı şeker alınmaması, utsal sağlığın korunması, paramızın işlemesi ve içerde kalması, kaba bir hesapla fabrikaların en azdan yılda işyar ve işçilere 4, taşımalara ve kömürle birlikte keresteye ikişer milyon lira ödemesi ile 25.000 amele ve ailenin geçinmesi, demiryollarla kömürcülük ve ormancılığın gelişmesi, çekim hayvanlarının düzelmesi ve çoğalması, melâstan ispiroto çekilerek yabancı illerden getirmekten kurtulunması ve ispiroto karış-

tırmak suretile dışarıdan satın alınacak benzinin azaltılması, yılda yarım milyon ton pancar satan 8.000 çiftçinin genliğı sağlamış ve en sonunda şeker altmıştan kırk kuruşa düşmüşdü.

Böylece ömeğı ve teki faydalandıran hükümet, fert ihtiyacının daha artık kandırmak için sonlayında bakınız ne yaptı: besleyici bir besin olan şekerli halka imkânı olduğu kadar ucuz yedirmek vargısıyla bir kere vergisini on ikiden dört liraya indirdi. Bütçeden yapılan bu dört milyon liralık yeni özverinin sıfatı her fırsatta yurttaş düşüncesinden başka bir anlamla yorumlanmaz.

Şekerciliğimizin yeni ve her yerde her yeni sanatlaşmada ilk fiyatların ister istemez yüksek olması zorlığına karşı bugünkü fiyatımızı ötedenberi şekerciliğe alışık yabancıların iç fiyatlarının en azına düşmüş bulunuyor.

Pazarımızda kilosu 27-30, türlü ülkelerde çoğunlukla 30-38 (İtalya ile Macaristanda daha pahalı, 48-68, yalnız tabiğatın veriminden paylanan Danimarka ile İsveçte 12) kuruştur.

Paydaşlara dağıtılan payda % 12 den dokuza (Stok durumundan üç yıl için yediye bile) düşürüldü ki, bir kilo şekerin kazancıyla beraber mallığı 20 kuruştan aş bir kaç devlet varsa da çoğunda 22,5; 29,5 bizdeyse bugün

tozda, 20,5 kesmede 23,5 kuruş gibi şaşılacak sayılardır.

Sıra görünüşte üretmen için aykırı gibi gözükün pancar kıymetinin indirilmesindeki yerindeliği izaha geldi. Pancarın tonu 12,5 tan 7,5 liraya inmişse de amele, ekiciyi, ürünü taşıtları ödemek, bedava tohum ve kuvvetlendirecek sağlık ve tarım ve böceklerle savaş kurumları kurmak, küsbe ile düremsiz avans ve kiralık iş takımı vermek gibi yardımlara devam edilecektir. Yabancı devletlerde ton fiyatı yardımsız yalnız 5,5 - 9,5 lira arasındadır. Bizde gündelikler de azdır. Bunlara kıyaslanınca ve bir hektarlık tarladan başlangıçta ortalama 10 ton pancar alınmakta iken bugün yirmiye çıktığı ve meleke ve fenniğ çalışılması ve toprağın gübrelenmesi ile verimin daha da çoğalacağı, geçinme araçlarının ucuzladığı, 80,000 pancarcıya karşı 17,000,000 insanın şeker yediği düşünülünce pancar değerinin beğenik ve yeter olduğu apaşıktır.

Devletin yukarıdanberi ayrılan kayıtlanmasına karşılık olarak üzerimize düşen önemli bir ödev vardır: O da, gene memlekete harcancak geliri arttırmak için halkın kaçağa istek ve beğenirlik göstermemekle şeker yoğaltımının çoğalmasına çalışması ve satıcıların vurgunculuğa sapsamasıdır. Şarbaylar bindirilecek taşıma ücretlerinin gerçek ve kazançların orta olmasını arsız arsız teftişten usanmamalıdır. Her il, ilçe ve kamun için yaz ve kış taşın harçlarıyla toptancılar ve perakendecilerin kazanç ölçetlerinin belirtil-

mesi en isabetli yoldur. Denecek ki, şekerlerimizin ederi azaltıldığı halde sınırlarımızdan kaçak niçin sokulsun. Girecek şekerler, malı bol olan fabrikaların iç pazarlarında elden çıkarmadıkları stoklardır. Bunlar memleketlerinden pirimle çıkar, dış pazarlara gümrüksüz sokulur, her ne pahasına olursa olsun gene zararlı ve ancak nomal hallerde satılır, çoğu kaliteleri düşük ve bozulacak şekerlerdir. Bu hırsızlama malları alan ve satanla kullanan vatanına ve en gücü kanunun pençesine düşünce kendi varlığına ve onuruna da hayinlik etmiş olur. Şerefli Türkü bu yadahlıksal işten aklarm ve umarım ki, bugün yılda adam başına ancak 3,5 kiloya varan şeker yoğaltımımız hiç olmazsa fabrikalarımızın çıkardığı 74.000 tonu harcıyabilmek için 4,5 kiloya çıksın. Bir nüfusa Bulgaristan - Romanya - Yugoslavya - Arnavutluk - Rusya - İtalyada 4,5 - 7,5 diğer Balkan ve Avrupa devletlerinde 10-45 (Danimarkada 55) kilo düşüğüne bakılırsa dilek imkânsız değildir.

Sözümü bitirmeden önce pancarcılık için önemli bir noktaya da işaret edeceğim: Yabancı memleketlerde pancar ürünü fabrikalara 20 kilometre uzaklıktaki çevenlerde toplanmıştır. Bu ıraklığın en çok üç katına çıktığı tek tük görülür. Bizde 300 kilometreyi aşan yerlerden bile tonunda 350 kuruşla pancar taşınmaktadır. Pancar fiyatının inmesi bu alanı darlaştırmaya da etke olarak ilerde ekinin sınırlandırılmasına belki ihtiyaç ta kalmaz.

"ÜLKÜ", nün birinci sayısını bunu almıyan abonelerimiz için yeniden basılmış ve postaya verilmiştir. Ancak bazı abonelerimizin mecmualarını adres değişiklikleri yüzünden almamaları ihtimali vardır. Bu sebeple hangi makam vasıtasıyla hangi tarihte abone olduklarını ve borçlarını ne suretle ödediklerini bildiren okuyucularımıza birinci sayımız derhal gönderilecektir.

NUSRET KÖYMEN'in
KÖYÇÜLÜK KİTAPLARI:

| | Kr. |
|----------------------------------|-----|
| <i>Halkçılık ve Köycülük</i> | 50 |
| <i>Meksika'da Köycülük</i> | 75 |
| <i>Köycülük Rehberi</i> | 20 |
| <i>Köycülük Esasları</i> | 20 |
| <i>Köycülük Programına giriş</i> | 30 |

Ankara'da Tarık Edib Külliyyanesi, ayrıca posta parası göndermek istemez

ABONE PARALARINI ANKARA'DA ULUS BASIM EVİNDE
"ÜLKÜ" HESABINA GÖNDERİNİZ.

ULUS Baslmevi